ALTERNANȚE

revistă de cultură

anul VI, nr. 4 (21) octombrie, 2018-ISSN 2197-6236

www.revista-alternante.de

ALTERNANȚE

revistă de cultură

Dragi cititori, dragi colaboratori
şi dragi viitori colaboratori,

Alternanţe reuneşte în paginile ei exclusiv creaţii literare şi de artă din toate părţile lumii, cu precădere însă din Ţară. În cuprinsul ei vor alterna poezia, eseul, critica, proza, teatrul însoţite de lucrări grafice şi de pictură ale celor mai aleşi reprezentanţi ai ei. Ea se va profila treptat pe tematici anunţate în prealabil, încât cei interesaţi să-şi poată pregăti din vreme materialul dorit. Colegiul de redacţie al revistei nu îşi asumă răspunderea pentru orientările şi opiniile colaboratorilor săi. Ea rămâne deschisă tuturor celor aflaţi în Ţară, însă şi celor din afara ei, încercând astfel să ofere o panoramă cât mai cuprinzătoare a creatorilor reuniţi în paginile ei. Sperăm că în momentul când vor primi revista, atât cei care au colaborat la numerele ei, cât şi cei interesaţi de o colaborare să ne trimită în continuare materialele lor cele mai reprezentative. Numărul acesta al revistei continuă publicarea sistematică a traducerilor, din şi în limba română, din şi în limba germană, bineînţeles că nu numai. În acest sens, invităm colegii traducători la colaborare.

Redacţia

ALTERNANȚE

revistă de cultură

Redacţia :

Andrei Zanca

Eugen D. Popin

Vasile Gogea

Miron Kiropol

Concepţie grafică:
Şerban Popin
Zoltan Munteanu-Racz

Corector:
Mihaela Kloos-Ilea

Webdesign şi Desktop-Publishing:
Maximilian Dengg

Administrator site:
Eugen D. Popin

Adresa redacţiei:
Roßalmweg 5
82467 Garmisch-Partenkirchen
GERMANIA
Telefon: 00498821-9664511

Internetsite:

www. revista-alternante.de
email: info@revista-alternante.de

Impressum :

"ALTERNANŢE"
(deutsch: ALTERNANZEN)
Literatur und Kultur Zeitschrift
ISSN - 2197-6236

Herausgeber
und verantwortlicher Redakteur:
Eugen D. Popin

Redakteure:
Andrei Zanca
Vasile Gogea
Miron Kiropol

Grafik:
Şerban Popin
Zoltan Munteanu-Racz
Korrektor: Mihaela Kloos-Ilea

Webdesign u. Desktop-Publishing:
Maximilian Dengg

Redaktion:
Roßalmweg 5
82467 Garmisch-Partenkirchen
Telefon: 08821-9664511

Internetseite:
www. revista-alternante.de
e-mail: info@revista-alternante.de
Internetseite verwalten:
Eugen D. Popin

Zeitschrift ist kostenlos

SUMAR

Editorial 1

Dumitru Chioaru - Un poet : Miron Kiropol - *eseu*.....5 - 7

Mihaela M.-Stroe - #Miorița..., - *eseu*.....8 -13

Maria Pal - Morile de vânt - *poeme*.....14 -15

Mirela Ioana Dorcescu - Regal de poezie - *eseu*.....16 -19

Sonia Elvireanu - Ceaiul cu macii - *poeme*.....20 - 21

Adrian Grauenfels - Johnny R. si Nichita S. - *eseu*.....22-24

Ioana Diaconescu - Nu mă chema - *poeme*.....25

Dan Anghelescu - Stefan Baciu – poetul - *eseu*.....26- 29

Gheorghe Simon - Agapice - *proză*.....30- 31

Costel Stancu - Ieșirea din peșteră - *poeme*.....32-33

Magda Ursache - Calea Gutenberg- *eseu*.....34 - 36

Letiția Ilea - a mai trecut un an - *poeme*.....37-38

Horia Dulvac - La ce e bună memoria - *proză*.....39-41

Dragoș Niculescu - Rămășag - *poem*.....41

Andrei Gazsi - Clopotul fără limbă - *poeme*.....42-43

Paul Leibovici - Capșa o legendă - *proză*.....44 - 45

Rodica Braga - Poeme - *poeme*.....46 - 47

Andrei Zanca - O întâlnire cu H.M. Enzensberger - eseu.....48 - 53

Dan Dănilă - Începutul - *poeme*.....54 - 55

Clelia Ifrim - Faptele îngerilor - *piesă de teatru*.....56-59

Ionuț Caragea - Statuie fara chip - *poeme*.....60 - 61

Dana Gheorghiu - Sertarul Iolandei - *proză*.....62 -65

Vasko Popa - Secătura - *poeme*.....66
traducere și prezentare: Radu Popa

Radu Ciobanu - „Misocalia" contemporană - *eseu*.....67-69

Richard Reschika - Fantoma gnozei - *eseu*.....70- 74
traducere și prezentare: : Andrei Zanca

Daniel Corbu - Într-o Europă - *poeme*.....75-76

Mihaela Albu - Responsabilitatea asumată - *eseu*.....77- 79

SUMAR

Victor Ravini - Jumatați de adevaruri - eseu.....80-83

Alexandru Cazacu - Seară de Octombrie - poeme.....83

Liviu Antonesei - Povești filosofice cretane - *poeme*.....84 -85

Florin Șindrilaru - O altă formă de revoluție - eseu.....86-89

Michael Krüger - Münsing, Ende August - *poeme*.....90-91

Hans Dama - Epigrammen Pastorel - eseu.....92-93

Vasile Gogea - „Micii oameni mari" - eseu.....94-95

Reiner Kunze - Poem naturii - *poeme*.....95
traducere: Eugen D. Popin

Selma Meerbaum - Eisinger - Tu, știi tu. . . - *poeme*.....96-97
traducere și prezentare: : Eugen D. Popin

Constantin Brâncuși - *Autoportret*

ÎN NUMĂRUL URMĂTOR

Mircea Doreanu - *poeme*

Werner Göbl - Der verlorene Tag - *proză*

...dar și materiale care sunt în redacție, sau care ne vor parveni după apariția acestui număr al revistei. Unele materiale, anunțate pentru un număr viitor, trebuiesc uneori amânate, nu însă din rațiuni care ar avea vreo legătură cu autorul. Iar unele materiale vor fi publicate doar în ediția online a revistei.

TEMATICI PROPUSE

Literatura diasporei românești în spațiul cultural european.
Poezia, un gen literar "seulement pour les connaisseurs"?

© revista ALTERNANȚE. All rights reserved. Copierea sau reproducerea conținutului revistei, pe orice suport tehnic, sunt interzise, fără acordul scris al redacției revistei. Responsabilitatea asupra conținutului materialelor publicate în revistă, revine exclusiv autorilor acestora. Textele redau grafia originală a autorilor.

foto: Radu Nechit

DUMITRU CHIOARU

Un poet româno-francez: Miron Kiropol

Bilingvismul creator, studiat într-o carte cu acest titlu, oferă încă un interesant caz contemporan: Miron Kiropol. Născut în 1936 la București, a debutat ca poet în 1967 cu volumul ***Jocul lui Adam***, semnat cu numele Miron Chiropol, pe care l-a păstrat în următoarele două volume publicate în România: ***Schimbarea la față*** (1968) și ***Rosarium*** (1969), ultimul fiind topit deoarece autorul tocmai se stabilise în Franța, la Paris. După aproape un deceniu și jumătate, el se afirmă ca poet de limbă franceză, fiind lansat de poetul și editorul Guy Chambelland într-un număr special al revistei *Le Pont de l'Epée* și apoi în volumul ***Dieu me doit cette perte***, semnat cu numele Miron Kiropol. Același generos editor i-a publicat și următoarele volume scrise în franceză: ***Auguste nostalgie du sang*** (1986), ***Chasteté régnante*** (1987) și ***Les signes légendaires*** (1988), ***Apophtegmes de l'amour*** (1989), încheind articolul ***L'évidence de l'obscur***, apărut în revista *Le Pont sous l'eau* cu această apreciere nu numai entuziastă ci și justă: "România ne-a dat deja cîțiva poeți majori care scriu în limba noastră: Tzara, Voronca, Gherasim Luca… Nici o antologie de poezie francofonă nu ar trebui să-l omită pe Miron Kiropol".

După Decembrie 1989, Miron Kiropol a publicat în România numeroase volume de poezie, proză și traduceri, în română și franceză, ori bilingve, mai ales la editurile *Timpul* și *Vinea*, care au trecut aproape neobservate de critică. Aceeași soartă a avut-o și ***Făt-Frumos din lacrimă***, opera sa de-o viață scrisă în limba română și publicată la Cartea Românească în două volume (I. ***Nașterea***, 1994, și II, ***Țara dintre fluvii***, 1996) care, chiar dacă pare datorită titlului o versificare a basmului eminescian, este, de fapt, ***Faust***-ul lui Miron Kiropol.

Această abordare comparatistă se mărginește la volumele de debut în română și franceză, reprezentative pentru partcularitățile stilistice ale poeziei scrise de Miron Kiropol în fiecare dintre cele două limbi. Metafora „mărul lui Adam", din titlul volumului de debut în limba română, dobîndește un alt înțeles decît al dramei liturgice medievale ***Le jeu d'Adam***, desemnînd Poezia care, pentru Miron Kiropol, este deopotrivă celebrare a lucrurilor și joc cu limbajul. Autorul își prezintă astfel programul de a scrie o poezie genuină, izvorîtă din nostalgia limbii adamice. Poetul se înfățișează în ipostaza primului om care încearcă, după cădere, să reinventeze Verbul creator de lume. Poezia lui este murmur, uneori sibilinic/ oracular, în care cuvîntul dezvăluie la fel de mult cît și ascunde emoția cunoașterii lumii, dînd impresia de obscuritate a sensului. Ilustrativă este, în acest sens, poezia intitulată ***Ascultare***:

„Stau nemișcat și ascult pădurea gemînd
cu hohot în orice ram.
O, unde sînteți cuiburi de păsări în care mă legănam
crezîndu-mă vîrful corăbiilor albe
și vîntul îmi zbătea pletele
aruncîndu-le peste ape.
Unde sînt toate? Unde aleargă pămîntul legat
și chipuri ce s-au uitat
unul pe altul? Cuvîntul arar colorează
pădurea cu toamna, gonind-o din frunze;
doar umbra mea o mai străbate blajin o rază
cînd trupul îmi coboară sau urcă în ceruri ascunse".

De altă parte, în poezia intitulată ***Trecere***, Miron Kiropol se identifică cu strămoșul mitic al poeților, Orfeu, sfîșiat de durerea pierderii Euridicei, care devine

dramă cosmică:

„Subțire a trecut Orfeu, era
pleoapa unei femei albastre,
veșmînt și pas sfîșietor trecea.
Se-oprură între facle, ceruri, astre".

Poezia lui este orfică prin magia incantatorie a cuvîntului sau a refrenului, în care vibrează în surdină puternice emoții și sentimente. Euridice este înlocuită de mama, invocată în multe dintre poeziile acestui volum, prin a căror fină țesătură de cuvinte răzbat fiori religioși, chiar mistici, sugerînd și o identificare christică, precum în poezia Pentru mama:

„Îți aștept chipul
în noaptea foarte lungă
a timpului
să se lipească de geam ca florile
de zăpadă spunîndu-mi colinde,
aproape de mine ca de iesle,
din nou suind copilăria
povîrniș plin de ruginite
sănii.
Vino acum pe cînd dorm
și nu mă știe nimeni,
numai tu ce mă legeni,
numai părul tău atît de alb
dintr-o limbă moartă,
numai ochii tăi care se împînzesc
de plînset, de acestă artă
chinuită".

Imaginea mamei și nostalgia copilăriei ca paradis pierdut revin și în primul volum de poezii scrise în franceză, **Dieu me doit cette perte**, apărut și în limba română într-o ediție bilingvă, ***Dieu me doit cette perte/ Dumnezeu îmi datorează această pierdere***. Titlul volumului ar putea sugera ideea că Dumnezeu i-a rămas dator lui Adam, omului căzut din rai și exilat în lume, cu făgăduința salvării/ mîntuirii. Pentru Miron Kiropol salvarea este poezia, căreia i s-a dăruit integral. În poezia ***Ma mère/ Mama***, evocarea mamei este strîns legată, de fapt, de a doua naștere a poetului în altă limbă, idee conturată în imagini ce reprezintă scenariul unei nașteri mistice:

Sans savoir comment je suis tombé dans ce traquenard
Et je suis ne encore une fois.
J'ai été allaité par une femme
Qui m'a sevré trop tard.
Elle a retiré le pain de sa bouche pour moi.
Elle a fait vaisselle et la lessive de tous les vivants
Pour me sauver des morts.
Pour cela – me dit l'ange – tu écris
Sur les cieux et les arts
Contorsionnés comme les os rhumaisants de la mère
Et tu vois son visage
Sur la poitrine de Jésus.
Jamais ses mains ne finissent là-haut
De pétrir à farine.
Du four sortent les gateaux
Vacillant de gracilité
Et les saints apôtres ont l'eau à la bouche
A la vue de la cannelle.
Mère oublie dans la pâte une larme
Qui doux y met le sel",

transpusă în românește, ca de altfel toate textele din volumele bilingve, de autorul însuși:

„Fără să știu cum, am căzut într-o capcană
Și m-am născut încă o dată.
Am fost alăptat de o femeie
Care m-a înțărcat prea tîrziu.
Și-a rupt bucata de la gură pentru mine,
A spălat vasele și rufele tuturor celor vii
Pentru a mă salva din morți.
Pentru aceasta, îmi spune îngerul, scrii
Despre ceruri și arte
Răsucite ca oasele reumatice ale mamei,
Și-i vezi chipul pe pieptul lui Isus.
Niciodată nu sfîrșește acolo sus
Să pietruiască mîinile ei făina.
Din cuptor ies prăjiturile
Clătinîndu-se de gracilitate,
Iar sfinților apostoli le lasă gura apă
La vederea scorțișoarei.
Măicuța își uită în aluat o lacrimă
Ce pune acolo dulce sarea".

Poezia scrisă în franceză de Miron Kiropol mizează mai mult pe vizualitatea imaginilor decît muzi-

calitatea limbajului, fiind construită cu o migală ce ajunge la un deosebit rafinament stilistic, dar pierzînd din spontaneitatea jocurilor insolite de cuvinte din limba maternă. Măsura versului liber din franceză nu este reprodusă identic în română, dovedind că traducătorul recreează poezia în funcție de posibilitățile de expresie ale fiecărei limbi. Autotraducerea infidelă în literă este cea care duce la o recreare a poeziei, fidelă în spirit originalului. Scrisă într-o limbă franceză impecabilă, poezia lui Miron Kiropol urmează mai degrabă principiul *ut pictura poesis* – trebuie ținut cont de faptul că este și pictor - decît *ut musica poesis*. Poetul își transfigurează orfic trăirile în viziuni de straneitatea tablourilor lui El Greco, aspirînd la contopirea mistică cu originile transcendente ale ființei, corespunzătoare contopirii celor două principii menționate mai sus, precum în aceste admirabile versuri din poezia ***Surdité/ Surditate***, ce descriu taina actului creator ca o spiritualizare orfică a existenței:

„Matin où je suis
A peine le mouvement d'une syllable.
J'aspire un ordre transcendant avec chaque souffle.
Dans mes poumons les anges reposent
Un instant leurs pieds
Y laissant des moules de divinité
Comme les terrassiers deposent leurs ampreintes
Dans le goudron brulant.
Matin qui bourre des sacs d'interrogations
A ma fenêtre,
Où est mon corps, où est mon sang?
Et je voudrais enfance dans l'enfance naître.
Matin où je suis
Une goutte de cire fondue sur ton doigt,
Et mes yeux étouffent
Sur les pétales.
Je n'entends que le bruit chaste de l'air
Dans le diaphragme.
Ainsi je disparais sans trace
De violence sur les mondes",

la fel de frumoase în românește:

"Dimineață în care sînt
Abia mișcarea unei silabe.
Aspir un ordin transcendent cu fiecare suflu.
În plămînii mei îngerii își odihnesc
O clipă picioarele
Lăsînd în ei tipare de divinitate,
Așa cum terasierii își depun amprentele
În gudronul arzînd.
Dimineață care ticsești saci de întrebări
La fereastra mea,
Unde mi-e trupul, unde sîngele?
Și-aș vrea copilărie în copilărie să mă nasc,
Dimineață în care sînt
O picătură de ceară topită pe degetul tău,
Și ochii mei se sufocă
Sub petale.
Nu mai aud decît sunetul cast al aerului
În diafragmă.
Astfel dispar fără urmă
De violență peste lumi".

Octogenarul Miron Kiropol este astăzi un poet aproape uitat în literatura română și încă neasimilat în cea franceză. Un poet răstignit între două limbi/ literaturi. În care dintre ele va învia?

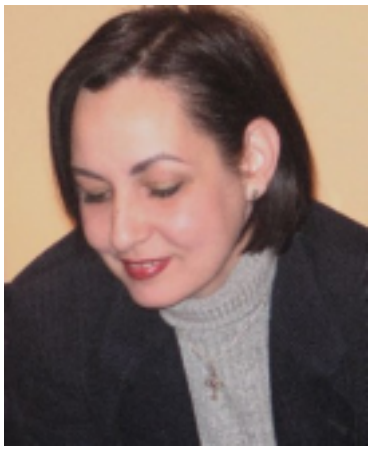

MIHAELA MALEA STROE

#Miorița..., pleiada și gașca.

Preliminarii

O plimbare prin labirintul de străzi, uliițe și fundături google mi-a oferit deunăzi o descoperire sinistră: există o asociație Anti-Miorița și o petiție *(https://www.petitieonline.com/signatures/anti-miorita/start/0)* inițiată de (chiar ei se prezintă astfel) „o mână de indivizi". Indivizii își propun o „misiune" salvatoare de neam: „poporului român i s-a inoculat ***conceptul de acceptare*** a Invidiei, Resemnării, Lașității și Sacrificiului. Acest fapt ne aduce un real prejudiciu de mentalitate, evoluție și moralitate. Propunem înlocuirea acestui neajuns cu adevărate ***valori reformatoare*** precum Responsabilitate Civică, Curaj, Asumare, Unitate, Respect și Empatie. Campania pe care o desfășurăm are ca obiectiv scoaterea din programa școlară preuniversitară a baladei *Miorița* și a celorlalte opere care asigură continuitatea și perpetuarea principiilor acesteia".

Sună a (nou) limbaj de lemn? Sună! Dar nu e vina indivizilor că nu înțeleg cum stau lucrurile (au dreptate într-o privință: *Miorița* este un text mult prea complex pentru a fi studiat în gimnaziu) și nici că, în contradicție (doar demagogică sau patologică deja?) cu ei înșiși, se dezic de „Responsabilitate Civică, Curaj, Asumare" etc..., semnând petiția „anonimă" ca eroii caragialieni!

Tot un „curajos", pitit bine după blog și pseudonim, un anume „pătrățosu", scria încă din 2007: „Dacă ciobănașul respectiv ar fi trăit în altă parte a lumii și cineva i-ar fi atacat turmele, ar fi pus mîna pe sabie sau pușcă. Și-ar fi apărat «țara și nevoile și neamul», fără să dea în scrînteala de a se apuca să vorbească cu o biată oaie. Violent, dar consecvent! Ciobănașul? Un smiorcăit fricos, laș, dar verbos nevoie mare!"*(https://patratosu.wordpress.com/2007/08/09/miorita-laie-laie-bucalaie/)*. El însuși „verbos nevoie mare", „pătrățosul" a pornit nervos și veros în vajnica lui „misiune" anti-mioritică mult înaintea „indivizilor" cu petiția. Ca un dulău ciobănesc căpiat care își confundă rostul: în loc să pună pe goană agresorii, latră, mârâie, își arată colții, dându-se la turmă și la păstorul pașnic. Și instigă la violență, preferând ciobănașului înțelept unul „violent, dar consecvent!"

Manipulatori (sau să zic noua generație de „culturnici"?) sunt și alții: au ștaif, au „metodă", sunt vizibili și au pornit războiul cu *Miorița* (respectiv cu așa-zisul „fatalism mioritic" inoculat – e teza lor de bază! – în școală) mai demult. Nu m-am învrednicit atunci să scriu, mulțumindu-mă să atrag elevilor mei atenția asupra nedreptății care i se face baladei și asupra interpretărilor tendențioase, răuvoitoare.

M-am întors, după coliziunea cu asociația antimioriticilor, asupra problemei și am căutat „fatalism mioritic" pe *google*: peste 15.500 de rezultate într-un sfert de secundă! Am selectat câteva articole și am constatat că, acelora cărora le stă în gât *Miorița*, li se potrivește-mănușă în (pseudo)argumentările lor o singură definiție a fatalismului: „Fatalismul neagă rolul activ al maselor în istorie, considerînd că intervenția omului în dezvoltarea societății este inutilă, că omul este o marionetă a legilor implacabile ale istoriei". De ce tocmai această definiție? Întrucât ei acuză, că, din pricina baladei, vezi Doamne, poporul român este fatalist, nu „participă", nu reacționează, nu

se implică etc., etc. Definiția fatalismului potrivit perspectivei din care abordează ei „efectele" baladei a apărut în... *DLRLC* (1955-1957), preluată din „Lupta de clasă" (1953, nr. 9, 118). Pentru cine știe ce era „lupta de clasă" în acei ani, orice comentarii sunt de prisos.

Într-un articol din „Dilema veche" Ioana Bot perorează, imaginându-și un soi de monolog lăuntric al românilor: „Noi nu ne revoltăm, căci, precum ciobanul din ***Miorița***…; noi nu respingem judecata nedreaptă, atacul dușman, pentru că nici ciobanul din ***Miorița***…; noi nu credem sfaturilor specialiștilor (străini sau cel puțin școliți în străinătate), pentru că și ciobanul din ***Miorița***..." Modul acesta de abordare este ilar-tendențios. Parcă îi și vedem pe români, în decembrie '89, cugetând îndelung, recitind sau recitând pe îndelete *Miorița* și întrebându-se: „Să protestăm? Să nu protestăm? Ce-ar face baciul în locul nostru? Hai, totuși, să ieșim în stradă, să ne revoltăm, să nu fim fataliști! *Și de-o fi să mor...* Asta e! *No, hai!* Jos comunismul! Jos dictatura!" Mulți chiar au murit atunci. Precum se vede, pe unii dintre beneficiarii schimbării i-a lovit amnezia! Și dacă „mioriticii" anticomuniști din '89 au fost deja uitați, cum să ajungă memoria scurtă a antimioriticilor până la aceia care, la începuturile visului bolșevic, au luptat pe viață și pe moarte, în munți, cu același dușman? Sau la aceia care s-au revoltat în noiembrie '87 la Brașov? Sau la alte revolte și lupte grele, din istoria noastră încă și mai îndepărtată?

Pentru cei ce gândesc problema *Mioriței* în termenii Ioanei Bot, se impun câteva întrebări. Balada a fost descoperită pe la mijlocul secolului al XIX-lea. A durat ceva vreme până să pătrundă în manuale, să se generalizeze studierea ei... Cât de iute să fi „tulburat" creierele învățăceilor așa încât un întreg popor să devină, la unison, fatalist? Au fost românii mai răzvrătiți, năbădăioși, revendicativi înainte de a se studia la școală *Miorița* și – hopa! – s-au „înmuiat" tocmai de-atunci încoace?!

Ne mai îndeamnă Ioana Bot „Să nu mai vorbim cu oile, așadar.", neștiind, pesemne, că „pătrățosul" i-a luat-o cu zece ani înainte în ridiculizarea penibilă a acestui așa-zis „obicei". Coincidență să fie?

Mă întreb când, oare, acești binevoitori în a „corecta" obiceiuri nocive își vor extinde influențele și asupra culturii indice, pretinzându-le imperativ localnicilor să nu se mai confeseze copacului „șapte frunze"?

În aceeași revistă... alt războinic (al luminii crepusculare... de la apus? Sau de la răsărit?): Florin Iaru, cu o mișcătăreală de zile mari (și negre) la adresa Mioriței, la adresa „nefericitului cioban abulic" pe care îl teleportează forțat în contemporaneitate („Ca să ajungi ăl mai primul de pe colinele blînde ale lui «deal-vale» trebuie să te zbați, să muncești, să te descurci. Trebuie să ai talent de antreprenor. Unde ați mai văzut antreprenori melancolici și fataliști? Poate doar la psihiatru!"). Dacă ar fi să i se răspundă în aceeași notă... „ludică", replica ar fi simplă: „cine zice, ăla este!" (nefericit, abulic, melancolic...) Nu și fatalist – că domnul Iaru nu stă cu brațele cruciș așteptând judecata de apoi – îi apucă de brâu și pe cioban, și pe autorul anonim și colectiv, și pe Blaga... și unde nu mi ți-i izbește cu mânie (oops! era cât pe ce să zic „proletară"!) de oștea carului literar postmodern până la... apus (de soare, desigur).

Ar fi și o variantă mai nobilă, mai elegantă de răspuns (nu doar pentru Iaru). A scris Vianu Mureșan o carte bună intitulată *Autoportrete în oglinzile cărților*. „Autoportrete", întrucât fiecare cititor se vede, în fond, pe sine în ce și mai cu seamă în cum citește. Se oglindește și se autoportretizează prin hermeneutica lecturii. Altfel spus, citești... după chipul și asemănarea ta.

„Nu recunosc în celebra baladă nimic din lumea noastră." mai zice Iaru.

Ba da, cum să nu??! Sar în ochi asemănările! Aceeași invidie distructivă (ce atâta interes pentru *Miorița*?!), aceeași țintă a răufăcătorilor (păstorul „mai ortoman", pașnic și înțelept), aceeași intenție criminală și de jaf, cu diferența că sunt mai mulți păcurari agresori, cu alte bâte la purtător...

În rest, atitudinea unei posterități demolatoare a fost de mult anticipată de Eminescu: „rele-or zice că sunt toate câte nu vor înțelege".

În orice caz, premisa de la care s-a pornit în războiul anti-*Miorița* este falsă... Cei care se plâng de clișee și manipulare nu fac altceva decât să manipuleze (pe cine or putea) instaurând propriile clișee, acestea din urmă, din păcate, anticulturale.

Au existat, în timp, (declanșate de opinia lui Jules Michelet privind „o trăsătură națională: resemnarea prea ușoară."), polemici pe tema fatalismului mioritic, în care s-au angrenat cărturari de mare anvergură, polemici din care sau în urma cărora s-au născut eseuri, monografii și studii de ținută academică. Îi amintesc doar pe câțiva: D. Caracostea, Brăiloiu, Blaga, A. Fochi, Eliade, Steinhardt, C. Noica, Petru Ursache... De reținut aici, ca beneficiu cultural, și creațiile beletristice ale unor mari scriitori care au fructificat mituri fundamentale (Sadoveanu în „Baltagul", Lucian Blaga în „Meșterul Manole", Valeriu Anania în „Miorița" și „Meșterul Manole"...). E clar, pentru oricine privește obiectiv, că un text care a suscitat atâta interes prin complexitatea lui nu poate fi redus acum la un fel de rău național, decât dacă „noii" cititori refuză (pentru că așa e *trendul* și asta este direcția vânturilor politice) să pătrundă esențele. Sau poate nu sunt în stare să le pătrundă? Călinescu însuși este luat în colimator pentru că a desemnat *Miorița* drept mit fundamental și este suspectat malițios că ar fi avut o „agendă subliminală" (Ioana Bot).

De la polemicile rodnice și civilizate, de factură culturală, privind atitudinea fatalistă sau nefatalistă a ciobănașului (nu e cazul să insistăm aici asupra lor), s-a ajuns în prezent la o crispare pătimașă, ranchiunoasă, deloc academică, nici măcar elegantă, ci duhnind de la o poștă a substrat politic: *pro* și *anti Miorița*. Nu se urmărește o dezbatere onestă, ci o incriminare fără drept de apel. Oare, brusc, după răzvrătirea masivă și nemioritică din '89, românii au (re?)devenit fataliști de nu mai ies în stradă să dărâme guverne fix când asta s-ar dori? *Miorița* e de vină?! Sau, după experiența postdecembristă, românii s-au blazat pentru că au ei (multe) alte motive, reale, nu literare, de blazare când vine vorba de guvernele noastre „democratice"? E mai înțelept să-și mai vadă și de rosturile lor zilnice, că, dacă ar fi să fie cum își doresc antimioriticii și cum ar merita cârmuitorii, ar însemna să protesteze non-stop, guvernare după guvernare... și-atunci să vezi „paralizie" națională!

Ioana Bot inventează o sintagmă care, în pofida sarcasmului și vervei disprețuitoare față de oricine ar gândi altfel decât dumneaei, m-a cucerit: „comportamente mioritically corecte" (se subînțelege – comportamente *nealiniate* celor agreate și promovate oficial, aciuite sub umbrela lui „politically correct" și de-aici încolo e limpede că discursul autoarei vizează nu atât literatura/cultura, cât o atitudine socio-politică a „mioriticilor" de care ea e *deeply* nemulțumită). Frustrarea nu vine atât din pricină că norodul mioritic nu (mai) reacționează protestând, cât din pricină că nu reacționează atunci când s-ar dori asta din partea unora sau altora dintre cei aflați sau aspiranți la putere. Nu reacționează conform unei anumite expectative politice a momentului, nu participă la jocurile mlăștinoase ale politicienilor, și-atunci trebuie luat în vizor, etichetat, blamat, ridiculizat, acuzat, dezactivat, resetat... prin mijloace mult mai subtile decât un demodat kalashnikov. O izbândă (mărunțică, dar izbândă) – asociația *Anti-Miorița*, „mâna de indivizi" (altădată s-ar fi numit „un grup de tovarăși") care deja s-au lăsat resetați fără să știe lămurit cărui țel servesc.

Am căutat pe *google* un articol, un eseu – măcar unul! – bine structurat, elegant ca exprimare, semnat de un nume cu o reală rezonanță culturală, care să mă convingă de justețea concluziilor trase de antimioritici, să pot spune, citindu-l, „aferim, jos pălăria!". N-am găsit nici o analiză consistentă, serioasă, cu argumente de natură etică și estetică, „pe text", care să susțină credibil teza lor. Explicabilă această penurie, întrucât *Miorița* a devenit, pentru ei, din text complex, un *pretext* de răfuială cu propriul neam, concretizată în speculații, divagații și însăilări, majoritatea scrise arogant, agresiv sau în bășcălie, cu evidentă ostilitate și nedisimulat dispreț față de susținătorii altor opinii, pe principiul arhicunoscut:

cine nu e cu noi, e împotriva noastră. Și toți aceia care vor cu înverșunare să scape definitiv de Miorița au un strămoș comun în Victor Eftimiu care declara *(cf. https://ro.wikipedia.org/wiki/Fatalismul_mioritic)* că el ar scoate balada „din toate cărțile de citire, întrucât cuprinde o monumentală lecție de lașitate, de renunțare".

Dacă doar atât pricep unii din oferta extrem de bogată a textului, ce poți face?

Pentru a te putea măcar *apropia* de mituri așa cum se cuvine – cu bun-simț și cu interes, nu cu hodorogeală de buldozer fără frâne și cu circumvoluțiunile gri (cenușii ar fi de bine!) suflecate a încăierare și scandal – este nevoie de o minimă responsabilitate, de o doză de respect și de o – măcar incipientă – maturitate culturală.

Fatalism sau credință?

Trecând la miezul problemei, o întrebare care se impune firesc se referă la diferența dintre fatalism și credință. Ce înseamnă fiecare? În definițiile de dicționar ale celor doi termeni există parțiale suprapuneri, totuși se poate stabili o linie de demarcație destul de fermă. Pentru farmecul limbii, am ales definițiile din Scriban:

fatalízm n., pl. *e* (d. *fatal*; fr. *-isme*). Doctrină filosofică după care toate întîmplările îs hotărîte irevocabil din ainte de o putere unică și supranaturală (Dumnezeŭ). – Fatalizmu e unu din caracterele spirituluĭ musulmanilor, care, cu el, se consolează de cele maĭ marĭ nenorociri. Și Românii îs cam fatalişti, după cum se vede din proverbu: *Ce ți-e scris, în frunte ți-e pus.* [...] (Scriban, 1939)

credínță f., pl. e (d. *cred*). Deplină convingere, opiniune: *credință politică, religioasă*. Fidelitate: *credință în Dumnezeu, credință către* (saŭ pentru) *stăpîn*. Încredere: *credință în Dumnezeŭ*). Păhăruțu cel dintîĭ pe care-l oferea domnuluĭ paharnicu. [...] *Simbolu credinței*, crezu. ***(Scriban, 1939)***

Dacă termenii ar fi sinonimi, ar însemna, implicit, că milioanele sau miliardele de credincioși de pe mapamond (indiferent de religie) sunt fatalişti. Deci, după logica alambicată și în viziunea (postmodernă? și/sau politiza(n)tă?) a celor care îl învinuiesc pe baciul moldovean de smintirea neamului românesc prin exemplul fatalist pe care îl oferă, toți credincioșii lumii ar fi de blamat ca fatalişti și numai adepții materialismului dialect și istoric sunt demni de laudă. Or, cum nu e vorba de sinonimie, baciul are o credință, fără să fie fatalist. E un fel de credincios genuin, nu în accepțiune dogmatică (balada nu oferă indicii în acest sens), crede într-o instanță superioară, într-o divinitate nenumită sau într-o „rânduială" cosmică, naturală care, fără să-i decidă integral destinul, ca în tragediile antice, fără să-i limiteze liberul-arbitru, poate interveni atunci când traseul lui terestru pare amenințat sau pecetluit.

Atitudinea ciobănașului nu este guvernată de pasivitatea lui „ce-o fi, o fi", ci de meditativ-reflexivul (semn al înțelepciunii) „de-o fi", din versul care decodifică înțelesurile subtile: „Și de-o fi să mor".

Altfel spus, atitudinea lui este determinată de un condițional: dacă instanța superioară, în existența căreia crede, va îngădui sau nu înfăptuirea planului ucigaș al celorlalți doi baci, invidioși, nevolnici sufletește și hrăpăreți.

El *discerne* (apanajul înțelepților!) între *moarte ca posibilitate/probabilitate* (eventuală consecință a complotului de care află de la mioara năzdrăvană, moarte care ar putea, eventual, avea un timp prestabilit și cunoscut: chiar în acea zi, „la apus de soare") și *moarte ca certitudine absolută, ca imanență*, ca episod existențial fulgurant (nu și final!) intrinsec condiției umane, episod al cărui minut îi rămâne, ca fiecărui muritor, necunoscut. Funcție de această distincție, baciul are cel puțin două opțiuni:

1. Să dea ascultare sfaturilor mioarei, să cheme câinii, să se pregătească de luptă, să-și apere cu îndârjire viața și avuția, bunurile pământene, să cheltuiască energie pentru a evita moartea plănuită de

complotiști, moarte care, oricum, rămâne incertă, în sfera posibilului/probabilului (nu zăbovesc aici asupra nuanțelor semantice ale celor doi termeni, oricum nu se poate stabili în ce procent *moartea posibilă* este și *probabilă*).

2. Să se îngrijească de ceea ce se cuvine în perspectiva (mai apropiată ori mai îndepărtată, dar absolut certă) a *morții imanente*, căreia este absurd și inutil, așadar total neînțelept, să i te opui, întrucât ar însemna să te opui nu unor dușmani – ei înșiși vulnerabili, muritori, trecători –, ci propriei condiții, deja conștientizate și asumate ca atare.

Avertismentul primit de la mioară și faptul că planează, fie și numai ca idee, moartea imediată (azi, „la apus de soare") funcționează aidoma unui *memento mori* care declanșează confruntarea, cel puțin mentală și emoțională, cu perspectiva morții certe, reale, de... cândva. În fond, nici nu contează dacă planul agresorilor reușește sau eșuează, contează că s-a produs și s-a statornicit limpezirea lăuntrică, s-a esențializat cunoașterea, s-au stabilit prioritățile și reperele valide, neperisabile, ale traseului existențial. În acest context, păstorul alege să-și facă testamentul – evident, un testament de natură spirituală, adică cel mai important. Gestul vine din firescul lucrurilor, dintr-o „rânduială" atemporală și aspațială a unei întregi umanități normale, armonioase, echilibrate, nu doar a unui neam, așa cum arată și Mircea Platon: „Ciobanul moldovean are grijă de ce ar putea lăsa în urmă. E ceea ce făcea orice om din societățile patriarhale, țărănești-aristocratice, fie el cavaler, răzeș sau samurai. Ceasul morții e parte a unei vieți trăite cum-se-cade.
Omul care trăiește după rânduială nu vrea să moară în ne-orânduială. Nu e nimic fatalist aici, ci doar realist, responsabil și iubitor". (*Ce-a mai rămas de apărat*, p. 213) Spuneam că păstorul are cel puțin două opțiuni și *alege liber* să-și facă testamentul. Liberul-arbitru funcționează, nu-l refuză nimeni și nu i se refuză nimănui. Mihail Neamțu (și el, ca orice antimioritic, nedumerit și consternat de atitudinea baciului, după cum afirmă într-un articol al cărui ton, recunosc, este civilizat comparativ cu al articolelor altor autori) poate să renunțe la întrebările duioase, de amvon politic, precum „De ce refuzăm liberul-arbitru?", „de ce oare acceptarea morții e atât de rapidă (până în punctul în care liberul arbitru pare să fi dispărut)? [...] Care e rațiunea pentru care un tânăr înzestrat cu atâtea daruri nu vrea să lupte? [...] Nu înseamnă resemnarea și o complacere cu arbitrariul, violența sau nedreptatea flagrantă? În ce fel a marcat Miorița imaginarul colectiv al românilor de pretutindeni?"

După acest bocet retoric (pastișă de... „Istorie ieroglifică"?), sunt eu însămi nedumerită și consternată, dar din alt motiv. Cum se face că, pentru un filosof și teolog (cu doctorat!), a rămas total neînțeleasă problematica subtilă a morții și a alegerii libere pe care o face păstorul din baladă? Să deducem că un intelectual, dublu licențiat chiar în domeniu, cum este Mihail Neamțu, doar *se preface* că nu înțelege, trădându-și sinele autentic din motive de... *politically*?!

Încă o dată „nimic nou sub soare", vorba Ecclesiastului. Compromisuri și incongruențe similare s-au mai văzut pe plaiurile noastre, într-o istorie nu prea îndepărtată, în căutarea, pe-atunci, a unor guri de... paradis bolșevic. Și Sadoveanu a semnat pactul cu diavolul. A trădat „Baltagul", i-a trădat pe „Frații Jderi" și „Neamul Șoimăreștilor", a trădat „Țara de dincolo de negură", și-a trădat talentul, s-a înfrățit cu „Mitrea Cocor", s-a aliniat la directivele politice ale momentului. Beniuc la fel. Și alții... Colocvial spus, „și-au dat cu firma-n cap", s-au ticăloșit, că mare e, oricând, ispita unui trai îmbelșugat, a puterii de-o clipă și a măririi terestre. În fine, să te trădezi sau nu pe tine-însuți, până la urmă ține tot de liberul-arbitru.

Ciobănașul moldovean nu vrea să lupte? Poate că vrea, fără s-o și spună. Pentru cititorul atent la indiciile din text, devine limpede că mioara îl avertizează pe baci asupra unei intenții criminale („Vor să mi te-omoare"), nu îi servește o certitudine („O să mi te-omoare"). Iar din clipa rostirii replicii „Și de-o fi să mor", conjuncția care introduce condiționala își extinde amprenta asupra a tot ce urmează, totul intră sub incidența ipoteticului. Balada rămâne o veritabilă operă modernă, din categoria opera aperta, cu deznodământ necunoscut: nu ni se spune – așadar nu știm! – dacă ciobanii pizmuitori l-au atacat sau nu pe cel

moldovean, nu știm dacă el s-a apărat sau nu, nu știm dacă a fost ucis sau nu. Cel puțin din varianta consacrată a baladei, singura care – fiind cea studiată la școală – face obiectul acestei discuții, nu aflăm concret absolut nimic din ce s-ar mai fi putut întâmpla din momentul rostirii testamentului până „la apus de soare". Cei care afirmă tendențios că baciul moldovean nu se împotrivește morții și atacatorilor își întemeiază teoria pe speculații, distorsionând interpretarea în sensul dorit de ei: ca să pună în evidență pasivitatea, resemnarea, fatalismul, toate relele epidemice (unii le consideră și „endemice") care, zic ei, i-au contaminat pe români pornind de la pacientul zero – ciobănașul. N-au auzit, se pare, de „limitele interpretării" stabilite de Umberto Eco. Inventează, speculează, falsifică doar ca să-și atingă scopul incriminatoriu. Aplicând aceeași metodă, a speculației, ne-am putea imagina și că personajul învinovățit de antimioritici *întâi* și-a făcut testamentul, preventiv, procedând ca orice om cu mintea întreagă într-o astfel de împrejurare, *apoi* s-a pregătit de luptă și... chiar a biruit. Dacă e să fabulăm pe lângă text, cum fac detractorii baladei, se poate fabula oricât, în ambele sensuri! Oricum, întocmirea testamentului nu presupune, automat, renunțarea la luptă, iar faptul că ciobănașul *nu declară* că o să lupte nu înseamnă, obligatoriu, că va sta încremenit în așteptarea loviturii fatale. Pur și simplu nu știm ce va face.

De ce falsificatorii au ales să speculeze în sens negativ imaginea ciobănașului mioritic și să-l acuze de influențe nefaste asupra neamului din care se trage n-are rost să ne mai întrebăm, pentru că răspunsul ține de evidență. Au găsit și ei un... acar Păun care nici măcar nu le poate da personal o replică pe limba și pe înțelesul lor. Ia să fi sălășuit în baladă un cioban vârtos, cu frunte-ngustă, care, aflând de complot, s-ar fi pus mintenaș în fruntea turmei și, în loc să-și facă, blestematul, un testament atât de subtil și de filosofic, ar fi pus mâna pe ciomag și, în pas hotărât, ar fi început să cânte mobilizator „Hai la lupta cea mare! Rob cu rob să ne unim!" Ce lecție zdravănă de bravură și ce model incendiar ar fi dat el norodului! Și ce norod am fi avut noi acum!!! Întru totul pe placul antimioriticilor... Sau nu?! Păi nu, pentru că primii luați în vizorul bâtei revoltate, neresemnate și nefataliste, care nu cugetă la rânduieli cosmice și la testamente de natură spirituală, ci re-acționează rapid și ferm împotriva nedreptății și a dușmanilor, primii trași la răspundere ar fi fost chiar... antimioriticii îmbrăcați, ca lupul moralist, în piei de oaie, cu disprețul și calomniile lor la adresa... turmei.

Ar mai fi și alte întrebări pentru ei: toate persoanele (credincioase ori atee, indiferent de situarea lor geografică pe glob, indiferent de neam, rang ori convingeri politice) care își fac testamentul din timp, în virtutea aceluiași „de-o fi să mor" (azi, mâine, peste „n" ani...), sunt fataliste?! Le-o fi smintit și pe acelea tot ciobănașul nostru?!

Ori asta e măsura firească, luată de orice persoană lucidă care își conștientizează, înțelept, finitudinea și se preocupă de *cui* și ce lasă în urmă ca valori (îndeobște materiale, dar nu numai)?

Se pare că, pentru belicoșii supărați cronic pe ciobănaș (unii se războiesc, caraghios, până și cu oaia, pe modelul personajelor din epopeea lui Ion Budai-Deleanu care se bat cu bivolii), sunt greu de înțeles simbolurile, alegoriile, personificările și sugestiile din baladă. Pesemne și mai greu, spre imposibil, le-ar fi să priceapă valențele inițiatice ale experienței morții, subliniate de Petru Ursache în amplul său studiu despre *Miorița*: „Moartea mai poate fi *adevărată și reală* când îndeplinește un *rost*; spre deosebire de moartea banală, comună. Omul ales, eroul tragic, «știe» să moară, experimentând propria-i existență dramatică, în sens inițiatic și în circumstanțe misterice, așa cum i-a fost dat, prin tradiție, și păstorului carpatic" (*Miorița – dosarul mitologic al unei capodopere*, p. 173). Iar dacă le înțeleg (pentru că nu poți fi literat sau specialist-filolog autentic fără să înțelegi măcar faptul că un text beletristic de valoarea Mioriței merită să fie studiat onest, nu să fie transformat în muniție anticulturală) și, înțelegându-le, totuși se exprimă atât de rudimentar, scopul lor real... este și mai limpede.

(continuare în numărul 1 (22) 2019)

Textul integral în ediția online

MARIA PAL

Morile de vânt

ah, moartea e un joc pervers

mâna ce se mişcă agale
porneşte din nou morile de vânt

veştile sunt dense înghețate
te lipesc de pereți cu fața la zid
și tremuri ca un hoț surprins în biserici

dar ți-e dor de lucrurile obișnuite
ațipite prin casa cu iz de caprifoi busuioc
de cafeaua moțăind într-o ceașcă
când dimineața bate c-un deget de lemn
doar la tine-n fereastră

ah, moartea e un joc pervers
un număr de trapez fără plasă
un peşte ce se zbate năuc în cârlig

Prins în pânza de păianjen

tot mai multe umbre seceră în întunericul rarefiat
şterse sunt urmele rugilor de pe caldarâm
pisicile nu mai încălzesc pietre
acestea nu se mai distrug în deşerturi

vulcani de mătase scormonesc prin craterul somnului
norii cad cu burta-n țărână

prins în pânza de păianjen a lucrurilor
n-auzi vuietul unor tsunami
ce strigă tuturor vina de-a nu fi prevenit
masacrul inocenților

Spectrele cuvintelor

înțelesuri deșteleneşc somnul lui Dumnezeu

ţâşneşte gheizerul disperării prin aer
balansează pescăruşii ca pe nişte fluturi sub briză
vânează anotimpurile
ce trec în salturi peste vânătorii încremeniți
peste sensurile hipnotizate

spectrele cuvintelor
luminează precum ochii pisicilor

Umbrite de plâns

dimineața îți unești liniștea
cu cea a greierilor
adormiți lângă crucile grele de rugi
lucioase
după ce le-au buchisit toată noaptea
silabisindu-le

în acest timp
buzele tale murmură ca pe-o rugăciune
aceleași versuri umbrite de plâns

O mână străină

plin de luciditate
ca o pasăre călătoare de zbor
îți ții respirația
și deschizi robinetul întunericului

banul tău are pajuri pe ambele fețe
noaptea nu se-mpiedică în perlele
rostogolite cu rapiditate de greieri

a cui e tăcerea pe care-o străbați
cu genunchii juliți cu rugile-ntinse

în casa ta
o mână străină șterge lucrurile de gânduri
pregătindu-le pentru alte călătorii

Cine-ndrăznește să strige

ești singur

o gheată pierdută de evadatul ce fuge
prin mâlul cleios de pe mal

orb
vrei să pui stavilă neliniștii cu bastonul tău alb

oare cine-ndrăznește să strige spre țara cocorilor
cu gâtul întins de un ștreang

Prins în pânza de păianjen

tot mai multe umbre seceră în întunericul rarefiat
șterse sunt urmele rugilor de pe caldarâm

pisicile nu mai încălzesc pietre
acestea nu se mai distrug în deșerturi

vulcani de mătase scormonesc prin craterul somnului
norii cad cu burta-n țărână

prins în pânza de păianjen a lucrurilor
n-auzi vuietul unor tsunami
ce strigă tuturor vina de-a nu fi prevenit
masacrul inocenților

În tăcerea verde

o mare voluptoasă mângâie țărmul
cu gesturi leneșe de cadână
nori jucăuși se scufundă printre meduze
unduindu-și clopotele aeriene

izbucnesc fascicule de lumină prin tăcerea verde

o broderie grea uleioasă
îți cuprinde umerii tandră
și-ți pune în palme spaime revelații tenebre

cristale de sare îți răsfiră părul cu gesturi rafinate

și nu mai simți cum înoată valuri mieroase-nspre tine
fluturând îndelung steagul trădării

Ogorul altei pagini

stai în podul plin de colb ca-ntr-un palat al uitării
o cheie secretă se-nvârte despărțindu-te de sunet

plângi orb în interior peste veghea mâloasă

detaliile imaginilor fugitive te fulgeră
precum sentința pe gladiatorii învinși

se deșeleneşte ogorul unei alte pagini
înserarea grăbită își termină cina

adoarme inima sub șoaptele unor lumânări

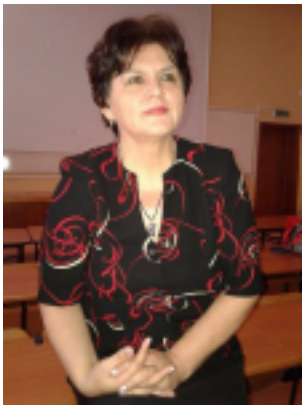

MIRELA IOANA DORCESCU

Regal de poezie românească… la Uzdin

„Cu prudență afirm", își începea Profesorul G. I. Tohăneanu enunțurile despre orice premieră; și le continua apoi, la adăpost de eventuale obiecții, spunând răspicat ceea ce avea de gând. Așa că îi voi urma pilda cea bună, amintindu-vă deci, cu prudență, că Nicolae Iorga a fost primul care a remarcat uluitorul fapt că ROMÂNIA, „cea cu atâtea jertfe întregită" în A.D 1918, era înconjurată (precum soarele sau luna de halouri – aș adăuga eu) de ROMÂNI, adevărați grăniceri ai neamului. Rămași pe dinafară, ar spune cei rău intenționați. Rămași dincolo de graniță, de fapt, precum și dincoace, printre noi, au rămas și sârbi, și unguri, și bulgari, și ruși, și ucrainieni… Așa gândește Vasile Barbu, poetul român de la Uzdin, străjer la „Poarta de vest a românismului", cum îi place să își recomande localitatea natală. Acolo, în Uzdin, el face cinste românilor, dar și sârbilor.

E contagios românismul fraților din Serbia. A vorbi și a petrece românește înseamnă acolo a fi… chiar mai român decât acasă.

Am revenit zilele trecute la Uzdin, la festivalul de poezie, denumit cu un sfert de veac în urmă, printr-o adecvată metaforă, „Drumuri de spice". L-am însoțit pe un asemenea drum, acum un an, pe Poetul Eugen Dorcescu, laureatul celei de-a XXIV-a ediții, în calitate de exegetă a operei sale poetice, pentru a rosti o laudatio și pentru a lansa *Primăvara elegiei*, carte de eseuri hermeneutice despre volumul său de versuri, intitulat *Elegiile de la Carani*. Mergeam spre o destinație necunoscută, ca într-o excursie în străinătate, dar cu brațele pline de cărți. Priveam tot ce se întâmpla de la o oarecare distanță, cu prețuire, simpatie, umor, curiozitate. Îmi zvâcnea, din când în când, inima și atunci, dar nu ca de data asta, când Vasile Barbu, văzându-ne, a alergat, pur și simplu, spre noi, ca să ne îmbrățișeze fratern și să ne ureze casă de piatră. Ca soție a fratelui Eugen, intram altfel în Uzdin. Aveam drepturi noi, la dreapta „marelui Poet și a marelui român" Eugen Dorcescu. I-am urat și eu lui Vasile Barbu cel puțin încă 25 de ediții ale festivalului cu care se identifică. „Să trăim noi atâta?!... Să mai trăim, da' să nu exagerăm!..."(A. Chirșbaum) ; „Că nu am fost eu tânăr niciodată,/ Ci tânăr de acum voi fi abia" (E. Evtușenko). Vorbea recitând și râdea din toată inima. De fapt, inima lui râde. E fericit între românii săi. Îi strălucesc ochii, i se luminează chipul de atâta bucurie a vederii și a revederii confraților săi. A adus la Uzdin elita poeziei românești, concepând un festival… pentru totdeauna – din Moldova: Grigore Vieru, Leonida Lari, Nicolae Dabija, Arcadie Suceveanu…; din România: Petre Stoica, Cezar Ivănescu, Mircea Dinescu, Vasile Morar, Aurel Turcuș, Ileana Roman, Eugen Dorcescu… ; din Serbia: Petru Cârdu, Ion Miloș, Ioan Baba, Slavco Almăjan, Adam Pusloici, Ana Niculina Ursulescu… Despre laureații festivalului, a scris și o carte, intitulată, printr-o metaforă coalescentă, săgeată a spiritului său, *Drumuri de spice, popasul îngerilor…* Pentru fiecare portret de poet, a găsit un titlu/vers sugestiv, cvasidefinitoriu: „Din vorbă-n frunză trece el" (Petru Cârdu); „Sunt iarbă – mai simplu nu pot fi" (Grigore Vieru); „Sunt trist și nu știu unde" (Adam Pusloici); „Și trupul tău mă inundă cu sânge și soare" (Petre Stoica); „Dați-mi o fereastră ca să-mi stea aproape" (Vasile Morar); „Și totul e la tine doar himeră" (Arcadie Chirșbaum); „Viața e joc în joc. Eu sunt regina jocului" (Ileana Roman); „În sufletu-mi de-azur veghează trei: Tu, El Shaddai și amintirea Ei"(Eugen Dorcescu);

„Să mai umblăm și după suflet” (Grigore Leșe). Cu mâna sigură a literatului experimentat, a selectat poeme emblematice și a realizat grupaje reprezentative, a adunat și a plasat la loc potrivit fotografiile scriitorilor laureați, toate făcute la Uzdin, cu prilejul decernării premiilor. A lucrat riguros, cu o ardoare și cu un devotament greu de întrecut. Rezultatul? O carte-document, apărută chiar la Uzdin, pe care istoria literară românească e obligată să o ia în seamă. Pagini importante din istoria poeziei contemporane românești s-au scris în acest sat din Banatul sârbesc, imposibil de ignorat de geografia literară a momentului. Poeți români de pretutindeni vin aici vară de vară, la chemarea lui Vasile Barbu. Cum își aduce el invitații? Apelează la prietenii cu „mașini”! Unde îi cazează? Pe la oameni… „Cine nu știe unde-i găzduit, să mă întrebe pe mine!” Face o pauză, pozează în om aflat în încurcătură. „Că, oricum, eu nu știu…”, adaugă în surdină, spre hazul tuturor, fiindcă lui nu-i scapă nimic, controlează totul „la ținti”, cum zice bănățeanul. Câți se strâng la masă? Cel puțin 100! Se întind în curte sau în camerele-muzeu ale Casei Românești mese lungi… pentru nopți albe de poezie! Nu rămâne loc neocupat…

Ora 17. Ceremonia de deschidere. Asistența e risipită pe platul de dinaintea Casei de Cultură, în preajma statuii lui Mihai Eminescu, pontiful oricărei manifestări culturale românești. Se adună nori, din senin. Conform prognozei, furtuni cu fulgere… Nori negri-albăstrii, cu margini perfect conturate, ca unghiile rotunjite, tăiate impecabil cu forfecuța, peticesc cerul plumburiu. Organizatorii se precipită. Preotul și cântăreții se apropie în grabă de placa de marmoră, donată de Prof. Gheorghe Rancu, cetățean de onoare al Uzdinului, o placă pe care sunt inscripționate, cu litere aurii, numele laureaților ultimelor zece ediții ale festivalului. Toți aceștia au fost invitați la ceremonie. Peste umărul lui Eugen Dorcescu, îl văd pe Grigore Leșe, actualul câștigător al Premiului „Sfântul Gheorghe”. Deci, a ajuns!... Poartă straie țărănești, ce par a fi din zona Maramureșului. Când începe slujba, își descoperă capul. Și-l apleacă. Ascultă atent. Preoții, cantorii se roagă pentru neamul românesc… Se aud tunete. Încep să număr: 1, 2… Furtuna e la doi pași. Se dezvelește placa. Nu de către donator, fiindcă a întârziat. De către o firavă domnișoară, în care Vasile Barbu vede succesoarea lui la conducerea SLA „Tibiscus”. Se aplaudă cu entuziasm. Nu se ține cont de vreme. Se trece la fotografii în fața plăcii sfințite. Surprind momentul când Eugen Dorcescu face cunoștință cu Grigore Leșe. Își strâng mâinile. „Când s-au întâlnit Cuvântul cu Muzica, Dumnezeu a rodit un mugur nou!” comentează Constanța Marcu. Inima îmi tremură, mă chircesc de frig, dar mâinile îmi sunt sigure. Fotografiez „ca la ONU”. Vasile Barbu îl ia de braț pe Eugen Dorcescu. Ca la un semn, ghicindu-mi, poate, gândul, se uită spre mine cei trei români atinși de geniu. Reușesc să îi prind în același cadru pe Vasile Barbu, pe Eugen Dorcescu și pe Grigore Leșe. Trei simboluri ale elitei românești. Trei chipuri ale sufletului de român. „Există mai multe daruri, dar un singur duh”… Toți trei sunt buni creștini, care nu și-au îngropat talanții, ci i-au pus în lucrare. În opere care vor dăinui.

S-au rupt norii. Ploaia cădea în cascadă. Trebuia să ajungem la școală, unde continuau festivitățile. Abia ne mai vedeam printre perdelele de apă. Eram descumpăniți. Aveam o singură umbrelă și eram trei. Degeaba o ridica David deasupra tuturor, căci n-avea cum să ne acopere și să ne ferească de rafalele ploii. „Aveți cu ce merge?” mă întreabă un domn. „Nuuuu…” „Urcați în mașina asta!” Ne trezim într-un microbus al RTV Novi Sad, pe ultima banchetă. Se vorbește sârbește, cu un ton cald, prietenos. „De unde sunteți?” ne întreabă peste umăr domnul care ne-a poftit. „Din Timișoara”. „Ah, din Timișoara! Noi, când mergem la Timișoara, ne cumpărăm cărți, telemea și… batoane de rom”. „Dacă știam, vă aduceam acum, mai cu seamă că stăm în piață, unde se vinde telemeaua…” „Ați mai fost la Uzdin?” întreabă doamna, care am dedus că îi era soție, una dintre câștigătoarele festivalului, Niculina Ursulescu. „Da. Am fost anul trecut, când soțul meu, Eugen Dorcescu, a fost laureatul… Și David, fiul meu, masterand la București, a fost cu noi. Acum a venit ca să îi ia un interviu lui Vasile Barbu”. Doamna Ursulescu se apleacă spre mine. „După prima lansare, o să vă pun câteva întrebări despre Uzdin…” „Firește. Am

și scris despre Uzdin…" Și îi arăt „Celesta", romanul meu, recent apărut, din care, cu câteva ore în urmă, în casa Domnului Theo și a Doamnei Speranța, gazdele cele mai ospitaliere din lume, citisem un fragment despre aventurile acelei prime descinderi în inima Voivodinei. Le oferisem un exemplar cu dedicație, lor și fiicei Theona, surprinsă de ingeniozitatea acestui nume – The-o-na! –, cu rezonanțe grecești. „Vrem și noi o carte!" spune Domnul Ursulescu, regizor de televiziune, care ne anunță, cu mândrie, că au o bibliotecă de 6000 de volume, lucru de mirare în anul de grație 2018. Le promit cartea… care nu a mai ajuns la ei. S-au topit toate volumele, pe masă, în cele câteva minute în care au fost lansate. Nici n-am avut cui să dau un autograf, deși luasem vreo cinci pixuri la mine, ca să fiu pregătită, în caz că organizatorilor li se termină minele… L-am rugat pe David să filmeze totul. S-a ratat filmulețul. Dar important e că am lansat, mai întâi, „Celesta" la Uzdin, acolo unde eu și Eugen am hotărât, cu un an în urmă, să ne căsătorim, când, pare-se, fusesem uitați de toți participanții, sau intenționat lăsați singuri, lângă statuia lui Eminescu, sub cerul plin de lumini, ca un altar ortodox… La Uzdinul devenit o insulă a fericirii, un labirint de oglinzi în care se văd, augmentate, înflăcărate, gata de a se dărui, suflete de români adevărați. Într-o stare de spirit unică, creată de păstrătorii nobili ai tradițiilor noastre – precum „bunicuțele Otiliei Hedeșan" și acel Mecena al lor, Profesorul Gheorghe Rancu, sau Grigore Leșe și horele lui izvorând din abisurile ființei românești. S-au lansat cărți și reviste, s-au rostit discursuri spontane, inspirate de frumusețea clipei, s-au făcut analize, în majoritate literare, s-au dat cadouri, premii, diplome de participare, s-au oferit cozonaci bănățenești cu mult mac și multă nucă, într-o atmosferă incandescentă. Mecenatul în cultură a avut ultimul cuvânt: Florian Copcea, laureat al Festivalului și cetățean de onoare al Uzdinului, a invitat toată suflarea la o cină românească. E foarte interesant acest fenomen al investirii în cărți și în reviste literare. Acești investitori au moștenit un dram din înțelepciunea lui Solomon. Sau din setea de nemurire a lui Ghilgamesh…

Ora 9 dimineața. Strălucește soarele. Sfidăm prognoza. Îmi pun șepcuța italiană, ca să-mi protejeze tâmplele de razele matinale. Aerul e curat după ploaie, liniștea… dintr-o lume de demult, de dinainte de a fi populată. Case mari, vile, dispuse geometric, la distanță de șosea, cu pajiști ample înaintea lor. Una mai frumoasă decât alta. Una mai nelocuită decât alta. Parcă te îmbie să intri și să le îngrijești. Încep să devin sentimentală. „Cât costă o asemenea casă?" întreabă Eugen. „Cel mult zece - cincisprezece mii de euro", zice Domnul Theo. E incredibil de puțin… Satul s-a golit de prin anii 80, când sute de familii au plecat în America. Prea puțini s-au întors. Apoi tinerii s-au dus în România sau la Belgrad, pe la facultăți, ori și-au făcut un rost prin alte părți. Liniștea coboară ca „ploaia pe lână". Visăm cu voce tare să ne luăm o casă în Uzdin. Lângă biserica ortodoxă, maiestuoasă, în tihna vremii. Aproape de statuia lui Eminescu. Să ieșim de la slujbă și să trecem, în drum spre casă, pe la statuie… Ne lansăm în planuri și „gura nu-mi mai tace". Eugen îmi atrage atenția că ne face cineva semne cu mâna. E Monica M. Condan, prietena noastră, cu care fixam și amânam întâlniri de câteva săptămâni… A rânduit Dumnezeu cea mai minunată întâlnire: la Uzdin! Înainte de a i se decerna marele premiu al Festivalului „Drumuri de spice" lui Grigore Leșe, este invitat la cuvânt Eugen Dorcescu. Cu o seară înainte, rostise discursul de încheiere… „La Uzdin se cultivă marile valori. Arta, în general, și arta literară (poezia) ; precum și dragostea, în înțelesul cel mai înalt: agape, dragostea jertfelnică, întemeiată pe convingeri. La Uzdin, este iubită și premiată poezia românească de pretutindeni. La Uzdin, este trăită, intens și generos, dragostea între scriitorii români, dragostea între scriitorii români și scriitorii sârbi, dragostea între scriitorii români și sârbi și scriitorii de pretutindeni… Uzdinul a devenit, cu vremea, un simbol, o entitate estetico-agapaică. Trupul simbolului este localitatea însăși. Duhul lui este Festivalul de poezie. Iar sufletul simbolului acestuia este poetul Vasile Barbu, ilustră personalitate românească din țara vecină, Serbia. Mulțumesc, Vasile Barbu! Mulțumesc, Uzdin! Mulțumesc, Serbia! Mulțumesc, România!" A rămas ceva de spus?... L-am rugat stăruitor pe Eugen Dorcescu să recite o poezie. Și-a

pus ochelarii, și-a deschis ultimul volum de versuri, intitulat „Sub cerul Genezei”, a prelungit așteptarea publicului și a început să-și recite poezia „În tăcere”:

„N-a fost cu neputință. N-a fost greu.
Aseară am vorbit cu Dumnezeu”.
Un curent a trecut prin tot publicul. Au amuțit toți.
„La fel de clar, de simplu, de senin,
Cum ai tăifăsui cu un vecin…”
Duioșie. Sticliri în ochi. Atenție sporită.

„E drept că El tăcea”. Poetul era într-o formă excelentă. Părea că se rup din el blocuri de poezie. Și accentua bărbătește cuvintele, insista asupra vibrațiilor consoanei „r”:

„… Sau, mai curând,
Iradia în fiecare gând,
În fiecare șoaptă și impuls,
În fiecare zbatere de puls.”

Îl văd pe Vasile Barbu la cel mult zece metri, în partea din stânga pupitrului. Transfigurat. Obrajii îi erau roșii ca de la febră. Încerc să nu-l pierd din vedere. Eugen Dorcescu își spune versul trăit:

„Doar eu grăiam. Și iată că, treptat,
Discursul în tăcere s-a mutat,
Tăcerea s-a umplut de sens și țel,
Tăcerea era drumul către El.”

Când a rostit „*Tăcerea era drumul către El*”, Vasile Barbu s-a dezechilibrat, a făcut câțiva pași spre Eugen… A răbufnit emoția. Ochii i s-au umplut de lacrimi. Grigore Leșe și-a dus mâna la frunte și și-a acoperit ochii…

„Așa-I vorbeam. Spunându-I tot, deschis,
Așa-I vorbeam: *Abis* lângă *abis*”.
Marii poeți erau cutremurați. Și aplauzele au întârziat puțin. Împietriseră. Când a primit marele premiu „Sfântul Gheorghe”, nici Grigore Leșe n-a ținut un discurs. A horit:

„La mijlocul cerului
Drumuri nu-s, cărare nu-i,
Și dacă o fost cărare,
Ea s-a prefăcut în mare”.
Ce minunăție! Ce poezie! Ce horire! „A hori” însemna inițial „a trăi hora”, așa cum „a doini” însemna „a trăi doina” și „a dori”, „a trăi starea de dor”:

„Muntele, că e de piatră
Tot dorește câteodată…”

De la Eugen Dorcescu am aflat și asta: … a spus că ideile nu sunt doar ale celui care le-a emis, ci și ale celor ce se folosesc de ele. *Mutatis mutandis*, așa e și cu poezia. Ea nu e doar a celui ce a scris-o, ci și a celui ce o face vie prin rostire, revărsând-o în lume din lăuntrul său… Și a celor care o cântă. Și a celor care o ascultă. A tuturor celor ce o iubesc și o preamăresc. Inclusiv, la Uzdin. Precum în 27-28 iulie 2018.

După încheierea festivităților, David Borchin a realizat un interview cu Vasile Barbu

(Interviul în ediția online)

SOCIETATEA LITERAR - ARTISTICĂ
TIBISCUS
UZDIN

Conferă

Cu ocazia celei de a XXIV-a ediției a
FESTIVALULUI INTERNAȚIONAL DE POEZIE
„DRUMURI DE SPICE” de la Uzdin

MARELE PREMIU
PENTRU POEZIE
SFÂNTUL GHEORGHE

DOMNULUI EUGEN DORCESCU

Pentru valoroasa operă literară și în semn de mulțumire și profundă recunoștință pentru prodigioasa activitate culturală și pentru contribuții majore la promovarea literaturii române cât și pentru puterea de a menține nestins focul sacru din sanctuarul limbii române.

SONIA ELVIREANU

A fi

Hotarul dintre noi e umbra.

Care din noi e cel real?
Umbra, mister al neființei?
Ființa, miracolul a fi?

Ziua sau noaptea,
a fi sau a nu fi,
în unul și același
unic cuvânt,
Ființa?

Isis

În umbra măslinilor, albastrul
Mării Egee sub pleoapele Elianei,
rochia ei albă se înfășoară
în jurul coloanelor din Agora,
vălul lui Isis în căutare,
între ape, oasele în derivă
se fac punte și cântă pe mare.

Linia de la orizont

Tot mai îndepărtată
ziua, una de alta,

eu, nici în ziua de ieri,
nici în cea de acum,

poate într-o clipă
fulguind dintr-un cer blând,

în ceasul de veghe
sub mărul înzăpezit,

în tăcerea dintre zăpezi
pe creanga desfrunzită,

în calea pe care pășesc
de iubire rezemată în aer
să nu lunec precum frunza
desprinsă de vânt,

în îmbrățișarea dintre Cer și Pământ,
eu, linia de la orizont.

Ceaiul cu maci

S-a desprins ceasul,
acele au plecat în căutarea
unei lumi fără timp,

s-au așternut flori de maci
în cercul alb, satinat,
se preling în ceașca de ceai
din care sorbi ziua
să o împarți cu mine,

o desfaci în fărâme
la infinit, în ceașca albastră
în care mă ascunzi
până la asfințit.

3. Ne mai rămâne tăcerea

Ne mai rămâne undeva un arbore,
o casă, o stradă, un surâs la fereastră,
un glas tremurat între crengi,
o privire într-un colț trist,

inima sfâșiind peretele alb,

ne mai rămâne o haină,
o umbră nelocuită de mult timp,

ne mai rămâne undeva un arbore, o casă, un nume,
golul în care mai locuieşti,
anii străini ce nu pot să îndure
pustiul întins fără rost,

ne mai rămâne un parfum vechi,
o boare uşoară de zi însorită,
plinul din paharul înspumat,

ciobul de lună în cuvântul
părăsit de atingerea mâinii,

ne mai rămâne undeva un surâs, un regret, un suspin,
zăpezi înghețate pe ram,
roua picurând de pe trup şi
ierburi cosite sub meri,

ne mai rămâne frângerea,
încremenirea, durerea,

ne mai rămâne tăcerea.

Drum înstelat

- Fii pentru mine
regina din Saba,
femeie răsăriteană,
aur, tămâie şi smirnă
pe drumul înstelat.

Curcubeul

Viața ca râul curge între maluri,
unul dintre ele e bărbatul ori femeia,
celălalt mal e Dumnezeu, deasupra curcubeul
leagă ființele de cer şi pământ,

sprijiniți-vă pe ambele maluri,
de pământ şi de cer,
şi curgeți sub pecetea legământului sfânt,

bărbatul e cerul, femeia pământul,
bărbatul aripa de azur, femeia de lut,

fiecare poate fi curcubeu,
începutul desăvârşirii pe pământ.

2. Pasărea din ierburi

În iarba frântă
de tăişuri de coasă,

o pasăre zvâcneşte
speriată,

între crengi,
ulciorul cu apă vie,
sub un frag,

urma neştearsă
din brazdă,

în miresme de câmp,
pasărea cântă
în foşnetul coasei,

ierburi uscate
mai ard peste ani

foşnetul coasei,
trilul de pasăre,
buza ulciorului.

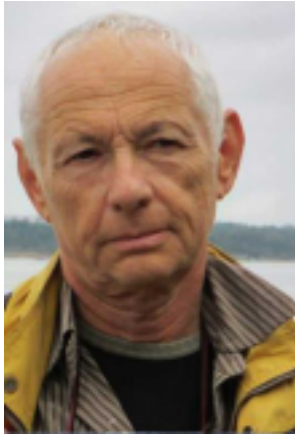

ADRIAN GRAUENFELS

Johnny Răducanu si Nichita Stănescu, singurătatea din cuvinte

Vi-l amintiți pe Johnny Răducanu (1931- 2011)? A fost un contrabasist, pianist, compozitor, aranjor și conducător de formație român, de etnie romă.

Pe numele său real ***Răducan Crețu***, s-a născut la Brăila într-o familie de romi cu tradiții muzicale de peste trei sute de ani, de pe timpul lăutarului Petre Crețul Șolcan. S-a remarcat ca un talentat interpret de jazz la contrabas, încă de la 19 ani. A făcut studii muzicale la Iași și Cluj, apoi la Conservatorul „Ciprian Porumbescu" din București (clasa contrabas, 1953-1956). Îndrumător al tinerei generații, Johnny Răducanu a fost considerat un veteran al muzicii românești de jazz. A avut colaborări în afară României, cu trompetistul Art Farmer, Slide Hampton (trombon) și Friedrich Gulda (pian). Era poreclit "Mr. Jazz of România". A fondat școala românească de jazz pe care a condus-o timp de 5 decenii.

Puține informații despre om și viața lui Răducanu au rămas. În anii comunismului era foarte rar difuzat la radio, jazzul fiind în total dezacord cu muzica populară, iubită de conducători. Era un om singuratic și dedicat muncii sale. Cuiva a făcut o scurtă confidență: "ca țigan a trebuit să aleg între crimă și muzică, eu am ales jazzul". Și totuși, cercetând prin arhive găsim unele referințe la marele muzician. În cartea "Singurătatea.. meseria mea" un entuziast al jazzului scrie astfel:

Johnny a fost și este un „infanterist" al jazz-ului. Obstinat, îndurând umilințe și neînțelegeri, el a continuat să cânte cu o dedicație și o dăruire exemplară impunându-se ca o personalitate a genului, ca animator și educator al mai multor generații de iubitori de jazz. Spirit liber, îngăduitor, generos și intransigent în același timp, el își petrece viața în mod admirabil făcând ceea ce îi place cel mai mult - "face jazz". Pentru mine personal, prezența lui monumentală în Lăptaria lui Enache îmi face bine și mă protejează. Drept care, cu plecăciune, îi declar veșnica mea afecțiune. Mihai Oroveanu

Lăptăria lui Enache datează încă din anii 1920 și era locul de întâlnire al scriitorilor avangardiști din București, situată pe strada Bărăției 37. În memoriile sale, Sașa Pană o descrie așa: "Intrând în magherița plină de hamali, coșari care înfulecau la mesuțe de marmură slinoasă, în fumul de mahoarca și aburii de plită la care Stephan Roll bătea scrobul, nu știam că, din ziua aceea, mulți ani de zile voi fi pe acolo aproape cotidian. Pentru că acolo bătea inima mișcării moderniste, de avangardă din România." În jurul lui Roll, s-a închegat mișcarea avangardistă, care a transformat lăptăria în "cel mai original cenaclu din câte a cunoscut România". Aici se adunau: Sașa Pană, Victor Brauner, Geo Bogza, Ion Vinea, Ilarie Voronca etc. Prin grația unei tinere entuziaste, care l-a cunoscut pe Răducanu personal, descoperim o excepțională prietenie între jazz-man și marele poet Nichita Stănescu. Prietenia a generat afecțiune și poezie. O serie de scrisori inedite au fost fotocopiate postum și oferite editurii SAGA, de către doamna **Simona Ioana Cucuian**, întru publicare. Și iată ce scrie poetul despre idolul său:

Johnny Răducanu și-a înnodat inima pe acoperișul timpanelor noastre ca un leopard în rut. De fapt, Johnny nu cântă. La el melosul este un deșert al tăcerii. Răsare o sahară în noi, prefigurându-se cămilă. Și totuși el ne călătorește. De ce îl iubim noi pe el și pe geniul lui atât de mult? Amândoi sunt doi singuratici. Johnny își ține geniul de mână ca pe un copil. Nici nu-l lasă să se joace, dar nici mâna nu i-o strânge prea tare, ca să

nu i-o vatăme. Uneori îi văd pe amândoi, pe el și pe geniul lui, trecând prin inima mea ca pe o alee roșie. Alteori, amândoi mă uită, de încep să văd tablouri dintr-o expoziție. Mi-aduc aminte de Musorgski când Johnny mă lasă singur de el și de eul său. Sunt un om gelos. Și atunci, de supărare, căutând să-l uit, încep să-l aud.

NICHITA STĂNESCU

Scrisoare către Johnny Răducanu:

Țiganii sunt cei mai liberi oameni,
patria lor nu este în afara lor
patria lor este înlăuntrul lor,
în inima lor.
Nu smulgeți niciodată o inimă de țigan,
nu mușcați cu gura niciodată din această inimă,
iar dacă o faceți, ce vă așteaptă:
vă vor curge toate cuvintele prin urechi,
iar creierul vă va sparge osul frunții
din nestăvilitul cântec
din nestăvilitul cântec
din nestăvilitul cântec.
Veți muri cu capetele sparte-n șanțuri
și tot ei vor veni să vă mături cu viorile,
dar cel mai bine vă sfătuiesc
să nu smulgeți inima din țigani.
Ei au inimi de rezervă. Vă spun,
dar în afară de cântecul mamelor voastre de leagăn
altul n-aveți, vă zic !

Scrisoare către Răducanu:

Dacă gheața s-ar topi
nici un urs nu ar mai fi.
Dacă munții ar fi moi
păsăretu-ar fi noroi.
Dacă marea-ar fi de piatră
pești-ar fi de altădată.

Dacă eu aș fi ca tine
n-aș mai fi cu mine, mine.
Cântecul eliberat
ar fi liber, necântat!

Johnny,

Animale să plângă n-au fost văzut,
nici iarbă să se foarte verde,
nici cuvânt zdrobit
făr' de-nțeles, să plângă.

Către Johnny Răducanu:

Inima se înghețase de teroarea pielii suferind de febră.
Vino mamă și taie-mi capul!
Izbește-mă mamă în tâmple
până când el se arată a fi un ou!
Izbește-l de piatră,
scoate-i coaja
și întinde pe tigaia pielii lui
ochiul meu galben
ochiul meu galben
galben de cântec
și galben!

Către Johnny

Cât de sărac
trebuie să fii tu, Johnny
la suflet
Cât de sărman
dacă transformi toate sunetele naturii
mai întâi în cântec
mai apoi în lacrimă
nerăbdătorule,
grăbitule.

HIEROGLIFA

Lui, fratelui, Gioni Răducanu:

Ce singuratate
să nu înțelegi înțelesul
atunci când există înțeles

Și ce singurătate
să fii orb pe lumina zilei,
și surd, ce singurătate

în toiul cântecului

Dar să nu-nțelegi
când nu există înțeles
şi să fii orb la miezul nopții
şi surd când liniştea-i desăvârşită,
o, singurătate a singurătății!

A două scrisoare către Johnny Răducanu:

Să te ferească Dumnezeu
dacă te poate şi feri
nu de cuvânt să te ferească dânsul,
ci de cântec.

El pare tuturora a zâmbi
în timp ce-ți bagă un cuțit în pântec.
Disprețul nu e spus printr-un cuvânt
şi nici prin cel care cuvântă.
Te-apucă moartea-atunci când vezi
o piatră care cântă.

Scrisoare închisă către Johnny Răducanu:

Când natura naturii se uită la natură
m-am trezit brusc din somn.

ȚIGANII INIMII MELE

Se dedică marelui artist Johnny Răducanu:

Voi neam sublim şi muzical
mai arbori decât sunt copacii
cu rădăcinile în stele
şi-n luna ce-o mănâncă vârcolacii.

Voi dragii mei spăşiți şi mândri
ai bucuriei şi-ai tristeții mele
de n-ați fi voi, ce negru cerul
ar fi fără de stele.

***

Johnny Răducanu spunea că atunci când merge la mormântul prietenului sau, poetul Nichita Stănescu, îi toarnă votcă pe mormânt.
"Bre, ce faci acolo? Hai, vino înapoi, că mă plictisesc singur aici", spunea, în timp ce îi turna votcă pe mormânt.

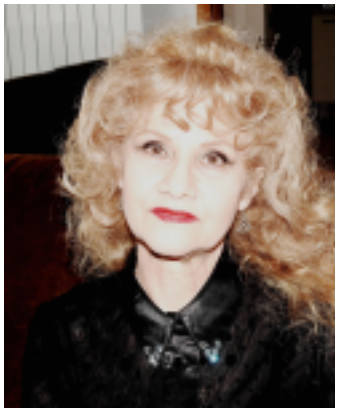

IOANA DIACONESCU

NU MĂ CHEMA

Nu te ascult o să fiu fata rebelă
Pe care ai visat-o
Înainte de a o cunoaște

Lasă-mă să mă pierd
Într-o necunoscută ardoare
A focului ceresc

Pune-ți degetul pe fruntea mea
Și cere-mi cu umilință
Îngăduința de a mă privi

Corpuri cerești pe care nu le-am văzut
Alunecă în lumina cea neagră
A nopții scînteietoare

Lasă-te gîndului
Nu mă chema
O nu mă chema
Pe hotare

ZIDURI DE APĂ

Să stai
Între ziduri de apă
Să-ți cadă pe cap
Atingerea îngerului slavei
Să-ți afli un loc
În bastionul răcoros
În cortul tăcerii
Să găsești în interiorul
Peretelui lichid al întrupării
Comoara ascunsă într-o
Neverosimilă firidă
Prin el să nu ajungi dincolo
Ci doar sufletul tău să străbată
Necunoscutele căi
Ale trecerii

ȘIRUL NAȘTERILOR

Încă o secundă
Atât mai durează

Extazul morții
Infinitul întunecat
Chip dorit neconștientizat
Stângăcia în fața sorții
Pierderi de neînlocuit
Câștiguri aberante
Culoarul pe care-l sfârșești
În cele din urmă
Ca un fiu devotat maicii sale
Pierdută și ea
În șirul nașterilor

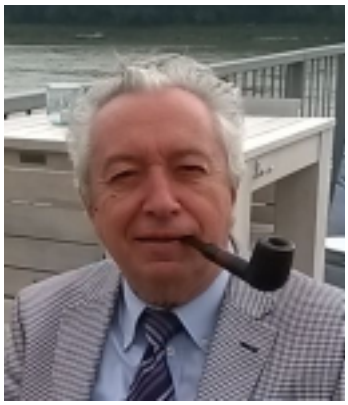

DAN ANGHELESCU

Ștefan Baciu – poet al unui tragic aproape-departe

„Veniți aduceri aminte, sunt prizonierul vostru / Așezați-mă pe covorul fermecat al iluziilor / și spuneți pentru o clipă măcar, că sunt aici / Nu sunt decât două stații de tren / Până la cireșii din Râmnicul Vâlcea."

Ștefan Baciu

„Ștefan Baciu scria poezie așa cum pușcăriașii ținuți la izolare își povestesc sieși ca să nu uite să vorbească./.../ durere veche, rămasă nemântuită."

Constantin Eretescu

Apariție fulgurantă în poezia tinerei generații interbelice, Ștefan Baciu a fost – și pe bună dreptate – *primit* și *privit*, în lumea literară a momentului, ca un *copil minune* al poeziei. La numai 17 ani, în 1935, primului său volum intitulat *Poemele poetului tânăr* i se decerna premiul *Scriitorilor tineri* acordat de *Fundația pentru Literatură și Artă Regele Carol II*, același premiu pe care, cu un an înainte, îl primiseră Eugen Ionescu pentru *Nu*, Emil Cioran pentru *Pe culmile disperării*, Constantin Noica pentru *Mathesis sau bucuriile simple* și Horia Stamatu pentru poemele din volumul *Memnon*. Evident, Ștefan Baciu era, încă de pe atunci, reprezentantul uneia dintre cele mai strălucite generații de tineri scriitori români. Așa cum scria Mircea Vulcănescu, acea generație avea să fie *„ceva mult mai subtil, mai nestatornic și mai delicat /..../ oameni (care) trăiesc aceleași probleme, sunt subjugați de influența acelorași modele vii /.../ mai mult o unitate psihologică, cu rădăcini istorice și biologice, decât o unitate propriu-zis spirituală"*. (Mircea Vulcănescu, *Tânăra generație*, ed. Compania, București, 2004, p.119.)

Într-adevăr, au existat factori modelatori a căror influență a fost hotărâtoare asupra unora sau altora dintre acești tineri. Astfel, dacă o parte a generației, aceea din jurul lui Mircea Eliade, rămânea prizonieră sub fascinația socraticului profesor Nae Ionescu, în ceea ce-l privește pe Ștefan Baciu, dar și pe alții (Vintilă Horia, Ion Șiugariu, Axente Sever Popovici, Ovidiu Caledoniu, Horia Nițulescu, Grigore Popa) un rol primordial l-a avut, se pare, Nichifor Crainic și revista *Gândirea*. Un articol semnat de Vintilă Horia în 1936 (*Nichifor Crainic și Gândirea*) e pe deplin lămuritor în acest sens: „...Gândirea a atins pe rând, prin reprezentanții ei, toate culmile geniului românesc, de la literatură și filosofie, până la muzică și pictură. /.../ perspectivă cuturală în care s-au integrat toate spiritele creatoare de după război." (Mihaela Albu, Dan Anghelescu, *Eseistica lui Vintilă Horia- deschideri către transdisciplinaritate*, ed. Aius, Craiova, 2015, p.48.)

Desigur, atât Ștefan Baciu, cât și Vintilă Horia, începând de la un anume moment, se vor îndepărta și de *Gândirea* și de Nichifor Crainic. Ceea ce, totuși, nu va șterge amprenta spirituală pe care revista, ca și mentorul ei au lăsat-o, fie asupra creației lor, fie (în gigantica încordare de forțe contrare din epocă, apusul fascist și răsăritul bolșevic!) asupra modului în care ei aveau să gândească, pe mai departe, lumea și *timpul ce li s-a dat*. Fără îndoială, fiecare dintre ei își va croi propriul drum și propria rostire literară. Iată de ce, vorbind despre poezia lui Ștefan Baciu, cunoscută în general pentru limbajul ei vizibil acordat la exigențele modernității, n-ar trebui să ne surprindă o serie de versuri unde vom regăsi sonorități de o (aparent) *uimitor-tradițională vibrație mistică*. Trecându-se, mult prea ușor, peste dicția de îndrăzneață modernitate, ciudățenia a fost, cu grăbire, pusă pe seama unor epigonice reverberații *argheziano-voiculesciene*. Se făcea abstracție de faptul că epoca acelui început era dominată de ceea ce atunci s-a numit *fenomenul Crainic*. Petru Ursache este cel care ne-a readus în memorie

acele *ruguri aprinse (cu mistică rezonanță) în sensul taboric* de cărțile lui Nichifor Crainic. (Petru Ursache, *Prefață* la *Puncte cardinale în haos*, ed. Timpu, Iași, 1996, p.6.) Deceniul patru a fost tocmai momentul când, atât Ștefan Baciu, cât și tinerii (reuniți, mai apoi, sub semnul revistei *Meșterului Manole*) s-au aflat sub iradiațiile unor cărți fundamentale semnate de mentorul *Gândirii*. Una dintre ele, *Puncte cardinale în haos* (1936), era întâmpinată cu elogii vibrante: *cartea de conștiință, evanghelia românismului, cartea veacului, profetism biruitor* etc. Poate că și de acolo, poemele tânărului brașovean se vor fi încărcat de acea adâncă sete de *Dumnezeire*, de *Înalt* și de *Sublim*. E uimitoare smerenia și aspirația lui întru puritate celestă și perfecțiune spirituală din acest *Psalm de supunere: „...Mai bine, Doamne de m-ai fi ținut,/ Să mă târăsc netrebnic rob în ceruri,/ Să șterg de praf al îngerilor scut/ Și Precistei să-I văd de giuvaeruri./ Seara, scoteam pe boltă luna. Dimineață,/ Ieșeam cu oile Prea-Bunătății Tale,/ Și pruncilor le-aș fi adus dulceață/ Și lui Sân-Petru îi coseam sandale.*" Pentru poet, *Dumnezeu* este *mereu aproapele*, *sprijinul și lumina* ascunse chiar în *„tocul care-acum Te scrie*". Senzația de sacralitate plutește printre lucruri, oriunde, oricând și de fapt peste Tot: *„Tăcerea murmură în frunze-o rugăciune,/ Și vântul o să urle, trecând din plop în plop,/ E-o tuse-adâncă în gâtul cerului...,/.../ îngerii plâng iar cu voci de piculine, o voce sună-n calma seară, se-aude doar cum morții tac, urlară în desișuri lupii.". /…./„aerul amirosea a coarnă, unii dintre struguri au miros de tămâie*". Sunt cuceritoare sinceritatea și plasticitățile discursului său despre toamnă, discurs atins de o melodioasă, abia șoptită, discretă, nostalgică și senină la *malinconia: „Stătea bolnavă via de prea multă lumină/ Și toamna ca un uliu deasupra ei trecu,/Iar noaptea ca un abur se ridica din tină/ Când soarele-n tărie suflarea își dădu. /Tot aerul, ce proaspăt amirosea a coarnă,/ Din deal până în câmpul brăzdat cu fier de plug./ Arar suna în codri o ostenită goarnă,/Pe drum, căruțe pline cărau spre târg belșug.*"

Simțim mereu, în umbra poemelor sale, prezența unui *plan secund*, ce iradiază dintr-un amplu *contradialog* cu poemele predecesorilor. Iată-l explicit în această *imagine* (sau *contra-imagine*!) a toamnei în exil: *„A ruginit frunza din vii/ înspre Sovata, Ghimeș și Zizin/ dar la babord în Waikiki/ ce soare blând, de aur plin./ Pustii sunt lanuri și câmpii/departe'n Turnu Magurele/ în golf la orele târzii/ cade-o cascadă grea de stele/ când randunelele-au plecat/ se'ntorc la cuiburi papagalii/ pustii sunt horele din sat/ dar plini de floare portocalii*".

Un *râsu-plânsu* în aceste artificii cu tentă, evident ludică, înglobând refrene ale unui trecut mereu prezent.

Ca poet, Ștefan Baciu a fost unul dintre acei (puțini, foarte puțini) care au trăit, la modul acut, în interiorul a ceea ce ne imaginăm că este *starea difuză a poeziei*. El scrie pentru a-și proteja fragilitatea ființei, astfel așezând o anume distanță între sine și distorsiunile unei lumi care-l include în tot mai agresivele ei procese de dezagregare. Deasupra ori dedesubtul oricăror frontiere ale timpului sau ale limbajelor, poezia lui gravitează – și capătă contur – dintr-un impact discret, dar mereu perceptibil, cu reliefurile și ritmurile obstinate ale realului mișcător. Iată cât de vizibil e fenomenul în *Balada omului care n-a ajuns nimic din ce-ar fi vrut să fie*:

„ Aș fi vrut să fiu un piccol în Tahiti/ căutător de perle negre undeva în Bali/ în Samoa să păzesc tăcerile clipitei/ în Florida să scutur portocalii/ aș fi vrut să fiu acrobat în Filipine/ sau cowboy în insulele Mariane/ în Bolivia aur aș fi vrut să caut în mine / cormorani sub albe ceruri pakistane/ aș fi vrut să cânt în Tucuman milonga/ să conduc un taxi în Santiago vara / să dansez în baruri la Macuto conga/ sau în Tenerife să-mi înstrun ghitara/ aș fi vrut să fiu birtaș în Turnu Măgurele/ flașnetar de port uitat în Călărași /aș fi vrut să fiu un lustragiu de stele/ profesor de canto în liceu la Iași /.../ n-am ajuns nimica din ce-am vrut să fiu/ nici campion de rugby, vatman sau birjar/ bate-un vânt din Kona, plouă și-i târziu/ mătur praful lunii singur într-un far."

Este evident cum discursul liric aspiră să cuprindă întreaga realitate a lumii în care trăiește. Și ea, *realitatea* (!?), se *instalează* în poemele sale ca într-o – să spunem, pe urmele lui Deleuze – *materie capabilă să spună ființa*. Dar cel care se *rostește* din vâltorile ei nu mai e decât o sensibilitate exasperată de agresiunile și insolența derizoriului așa cum îl percepe în versurile din această *Vizită inopinată*: *„Căzut cu parașuta în Piața Lahovary/ mă caut, mă-ntreb și nu mă regăsesc/*

un vânt nebun îmi zboară ochelarii/ tramvaiele la cotituri scrâșnesc/ din coridoare ies la ceas de umbre/ poeții morți de mult și îngropați/ în pardesie de culori adânci și sumbre/ fantome azi – ieri camarazi și frați/ m-așed pe scaun la frizerie/ un braț de os ascute-un brici/ văd ortul popii-n fundul de cutie/ și din clăbucul rece ies furnici/ la chioșc în colț îmi cumpăr „Universul"/ și litere de aer mor pe-o filă de nimic/ aud un plop cum îmi scandează versul/ în stație-așteaptă pasagerii-un dric".

Evident, ipostaza mărturisitoare nu mai e a unui suflet *însetat de real*, cum va fi spus, cu ani în urmă, remarcabilul poet Marius Robescu. Dimpotrivă, acum, pentru Ștefan Baciu *realul* se identifică cu depărtările, cu sfâșietoarea ruptură de patrie. Și e perceput ca o inevitabilă, dar mereu mai agresivă și tragică maladie. Căci – așa cum se formula o rostire celebră prin universurile poematice – *lumea văzută nu mai e o realitate, cealaltă nu mai este un vis*. Poate – și din acest motiv – ne amintim o spusă a lui Samuel Beckett. Potrivit ei, *din orice scriere nu rămâne decât un păcat împotriva eșecului din cuvânt*. Pentru Baciu însă, morbul insațiabilei lui nevoi de rostire este durerea distanțelor. Ea macină interioritatea acestor poeme cu *fără-de-speranța mântuirii prin verb*. Se *vocalizează* golul, pustiirea întru bejenie a tot ce i s-a răpit începând cu *Turla bisericii Sfântul Nicolae din Schei, cu Tâmpa, cu fularul lui Emil Botta, cu iaurgii din Slobozia, cu covrigarii din Zimnicea, cu Piața Buzești sau cu domnu' Mișu de la Cartea Românească*.

El scrie pentru a-și proteja fragilitatea ființei. Afirmație cu mult mai puțin simplă decât ar părea, chiar dacă despre poezie Hölderlin spunea că este *cea mai nevinovată dintre toate îndeletnicirile*. Evident, este modul unei sensibilități de a se apăra, ori de a se adăposti în structura propriei firi, astfel alcătuită, încât l-a destinat poeziei. Ceea ce trimite cu gândul la acel adevăr al tuturor *ființărilor ce transformă arta în Poezie (Dichtung)*. Ceea ce presupune un mod de *asumare a existenței ca transfigurare întru desăvârșire și transgresare ființială*. Poemele devin astfel îndelung repetate zăboviri ale gândului în stăruința lucidă de a atinge acel neobișnuit al unei veritabile *aventuri spirituale*. Iar Ștefan Baciu aspiră, tinde mereu, spiritualmente vorbind, să ajungă și să ***re-ajungă*** undeva anume, în locurile din patria pierdută: *„Cu patria poți vorbi la telefon/ s'o porți, ca firmituri, în buzunare/ poți s'o asculți în al distanței svon/ și s'o găsești decapitată'n ziare/ nu-i numai cer sau piatră sau pământ/ ci e un svon ce vine de oriunde/ un miros, un obraz, un dans în vânt/un glas ce besna nopții o pătrunde/căci patria nu-i un imn prescris impodobit/cu ilustații în chenare/ ea-i pânza care-o țeși adânc în vis/și se destramă'n zori c-o încântare/ nu-i patria făcută din urale/ ci din tăceri, din doruri și distanțe;/o strâng din praf, la tropic în sandale/ și-o'mprăștii'n lume în speranțe."*

Sensul cuvântului ajungere presupune/ include o veșnică *aventură; ad-venirea*, ascunde conotația *re-venirii*, care e totodată și aceea a unei *deveniri*. Căci, evident, *ajungerea*, situarea în paradoxalele teritorii visate e împlinire, dar și o schimbare esențială în propria natură, un pas către propria desăvârșire.

La o primă întâlnire cu poemele acestui autor se face simțită, cu discreție însă, necesitatea unui mai îndelungat exercițiu al lecturii, având în vedere felul în care acestea (poemele), solicită nu numai sensibilitatea, intuiția, ci și cultura, inteligența, iar mai apoi – într-o măsură considerabilă – și o anume îngrijorare. Căci – într-un plan secund – dincolo de texte, se face auzit sunetul grav al unei meditații despre însăși destinul poeziei. Desigur, în momentul de față, faptul că *Poezia* manifestă – și din ce în ce mai frecvent – irepresibila tentație de a se *auto-(pro)-pune ca subiect*, de a declanșa – prin ea însăși – re-discutarea propriei sale condiții, nu mai reprezintă o noutate. Pornind chiar din propira ei interioritate ea *se gândește pe sine venind dinspre sine cu toate ale sale*. Ceea ce se vede cu claritate și în cazul creațiilor despre care vorbim. Probabil aspectul nu lipsit de o anume stranietate se explică și el tot de aici. Uneori melancolică hălăduire, alteori adăstare în infinit-fastuoase și insațiabile loisiruri, printre ecourile de străvechi rostiri, textele acestui poet se întâmplă – într-un anume fel – parcă însingurate, venind alene, precum în șoptitoare fantasmatice reverii. Fără îndoială, poezia este, prin însăși natura ei, tărâmul unor miracole de un tip cu totul special. Odată intrat pe teritoriile sale ești, oricând, supus inefabilului risc de-a rătăci sub orizonturi brusc depărtate. Cum e și acela al straniei *științe* a marginalului, a excepțiilor – altfel spus – al celor mai neliniștitoare soluții: *patafizica*. (Iar de la Jarry încoace

s-a spus *despre ea că* ar fi de *alură imperturbabilă*). Ceea ce este profund adevărat şi pentru poemele scrise de Ştefan Baciu: *„Turla bisericii Sfâtului Nicolae din Schei/ ecoul trenului lovindu-se, noaptea, de Tâmpa/ Kefir Lukianoff în Cişmigiu/ Tempo, Facla şi Credinţa / fierbinte porumbielu', fierbinte!/ domnu' Mişu dela Cartea Românească/ fularul ca un curcubeu al lui Emil Botta/ Maria Tănase cântând la Neptun/în Piata Buzeşti/ Tata comentând Război şi Pace/ sau o pagină de poezie din Nietzsche/(răsfoia cartea cu degetul arătător)/un capuţiner la Coroana/ şi bancnota aceasta de 500 Lei/aflată într'un fund de plic îngălbenit /adus nici eu nu ştiu cum/din Braşov în Brazilia/şi apoi în Honolulu-Hawaii/ Insula Oahu Arhipelagul Sandwich./ Sorcova pe o foaie de palmier/O, iaurgii din Slobozia/eu vă evoc din Mexico/chivuţe gureşe din România/v'aud în piaţă'n Texcoco/ o, covrigari din Zimnicea/bărbieri-patroni din Cernavodă/îmi apăreţi în orice stea/c'un brici/şi/vechiul Cuza-Vodă."*

În îndepărtatul (şi îndelungatul) lui exil, *patafizica* este mereu vizibilă şi devine, pentru sufletul său, aproape unica soluţie, dat fiind că, în *lumea* acestor poeme, dominantă devine o anume ambiguitate şi o neostoită (aş spune sufocantă) insistenţă de disimulare a tragismului unei existenţe într-un nesfârşit al bejeniilor. (Să ne reamintim de aserţiunea lui Gerard Genette despre literatură ca *„ordine întemeiată pe ambiguitatea semnelor, pe spaţiul îngust, dar vertiginos, care se deschide între două cuvinte"*). Evident, autorul Baciu provine din generaţia celor *deşteraţi*, a celor care şi-au pierdut inocenţa oricăror speranţe. Pentru aceştia, patria respiră, vibrează, trăieşte doar în poem ca fenomen al unui *spaţiu indicibil* dat fiind că: *„...patria e o ciocârlie care se înalţă oriunde/ fără frontiere şi fără intenţii/ patria e un concert de Dinu Lipatti/ la Lucerna, Elveţia,/ într-o seară ploioasă/ patria e această adunare de feţe/ de întâmplări şi de sunete/ împrăştiate/ peste tot globul/ dar patria e mai ales o clipă de tăcere"*.

Prin autentica ei fervoare, cât şi prin prezenţa secretelor substanţe ale paradoxalului său lirism, poezia lui Ştefan Baciu apropie lumi îndepărtate în spaţiu şi timp. Translată în coloristica contemporaneităţii, *retorica* lui (pentru că, evident, poetul are o retorică a lui şi numai a lui) pendulează între adoraţie, tragism şi amară auto-ironie; între melancolii sfâşietoare şi sarcasm: *„zadarnic aştept în Tegucigalpa tramvaiul 5/ departe, la Turnu Măgurele, plâng ultimele caterinci/ duce uraganul în neştire, cărţi, reviste şi manuscrise/ am rămas acelaşi amestec de Don Quijote şi Ulise"*.

ŞTEFAN BACIU

Poemul poetului tânăr

E-atât de bine să stai uşor în zi. Să cânţi încet, să nu auzi
Cum ierburi cresc, să muşti din traiul ca un măr
Să mergi pe drumul neted lângă pomii uzi
Şi să visezi cu palma rătăcită-n basme şi în păr.

Prin lanuri să păşeşti cu munţii – săi pe umeri
La gât, fâşii de zări să-ţi legi cravate,
Germanice balade să scandezi, să numeri
Fântânile de secetă şi sete deşertate.

Prin cucuruzi să-ţi legi deschise răni adânci
Cu frunze ude de scuipatul cald de îngeri
Să treci prin şanţuri mici cu inima pe brânci
Să râzi când sufletul îţi spune: sângeri.

În seară să te-afunzi cu părul netezit
De palma calmă a curentelor de munte
Să dormi cu capul pe nadir, cu tălpile-n zenit
Şi-apoi să-ţi scrii poemele ţâşnind din frunte.

GHEORGHE SIMON

AGAPICE

JURNALUL UNEI ASCEZE

Opera non specula. Pentru a înțelege viața ar trebui să pornim de la zero, de la un fel de absolut, care ne inhibă, deoarece vom sfîrși mai înainte de a ne dezmetici, aflîndu-ne mereu în impas, nelămuriți. Mai lesne ar fi să nu ne mai întrebăm, să nu mai stîrnim trecutul, ca pe un viespar, trecutul fiind la fel de ermetic, precum clipa de acum. Viață înseamnă viul cuprinzător, care prinde făptură și nici vorbă de speculație sau aventură. Da! Aceste două sunete ne mîntuie de îngrijorare. Mama mea a spus Da, cînd l-a întîlnit pe Tatăl meu. Mama mea a spus Da, în fața Primarului și în fața Preotului, nu înainte de a fi spus Da în fața lui Dumnezeu. Nu poate fi decît Da-ul matern al încuviințării, al necontenirii și al purcederii. Și, totuși, mă bîntuie o nedumerire, de ce Fecioara Maria a spus Da! (*Fiat tuas voluntatis*!) fără să fi fost întrebată, ci doar anunțată, prevenită, risipindu-i-se într-un fel teama de ceva, care avea să i se întîmple, minunat! Doar că sufletul ei s-a umbrit puțin. O umbră protectoare. O umbră din care avea să se nască steaua cea mai luminoasă, luminîndune, pînă azi, și în amiaza firii, și în crugul descumpănirii și în zorii prevestitori de moarte.

Floarea eternă. Grijile mărunte au ucis floarea eternă a copilăriei. Pe măsura îngrijorării, împovărarea e mai aspră și mai sîcîitoare, pe cît de ușor mi se pare a scrie, timp liber dăruindu-mi. Cînd interogația e precumpănitoare, spre neliniștire sau descumpănire de sine, scriind cuvinte în sufletul curat, răspunsul bun pe care îl primim e un dar neașteptat. Mai aproape de ceea ce ni se oferă, cînd cerem cu insistență și invocăm fără de putință, soră bună cu moartea e deșertăciunea. Nu poate fi vorba de strunire, cînd e atîta vervă și atîta extravagență, din plin purtătoare de biruință asupra slăbiciunii noastre. Ne rămîne doar pierderea cea bună, cînd regăsirea depășește așteptarea.

Conținut și conținător. În cele din urmă, ne va fi dat să vedem că nu regele e gol, ci, mai grav, că adevărul s-a golit, fiind doar conținător, fără conținut, așa cum ni s-au impus alte verbe, într-un alt făgaș al înțelesului: din izgonire, am făcut expulzare, din risipitor, exilat, și, din ceea ce este creat, care poate cunoaște doar ceea ce este creat (Velimirovici), am rămas o făcătură, o creatură, o scriitură, prin care nu ne mai recunoaștem, nici regăsi, nici împlini, nici mîntui.

Meta și supra. Din prezențe vii, trăind în prezentul imprevizibil, din creația impecabilă și incomparabilă, sfidînd Creatorul, Unic, care nu poate să repete, să imite, să simuleze, și nici nu-și poate corecta gestul creator; din creația incontestabilă, riscăm să navigăm, să zburăm chiar, în loc să levităm, provocînd insondabilul să ni se dezvăluie, să ni se confirme, avînd la îndemînă două prefixe care sufocă miezul, usucă fructul, iar sămînța e neroditoare. Cele două găselnițe uzurpatoare sunt *meta* și *supra*, binecuvîntate, ambele, de un al treilea, *infra* sau *inter.* Afixînd cu ardoare, nu facem decît să doborîm un record al Verbului, care nu mai poate fi Lucrare, ci Prelucrare a ceva, aflat în stagnare.

Înfierea presupune jertfirea. Jertfirea presupune moartea, iar, fără greș, moartea face suportabilă viața: moartea clipei! Unde e succesiune e și moarte. Unde e ordine, nu-i tocmeală, tăgăduință. Unde e Dumnezeu și cum e Dumnezeu nimeni nu ne întreabă, ci doar, fiind răspunsul, creația, neastîmpărul și nerăbdarea fac din tine, din noi, cel care se întreabă, cînd nu are altă treabă, cel care presupune, cel care intră la bănuială: *oare nu cumva*… și acel crengian humuleștean

avertisment: *care nu cumva să*…Sau, şi mai aprig şi original şi ermetic, definitoriu, Dumnezeu e *Tocmai-mi-te!*

Dumnezeu şi Taina creaţiei înseamnă Timp, adică veşnicie. Noi suntem doar respiraţia lui, însufleţirea, duhul expresiei şi făptura adeveririi şi asemănării. Putem vorbi, putem vedea, dar ni se pare imposibil ceva care nu ni se arată (decît pe lumea cealaltă!) şi să înţelegem ce nu vom şti vreodată, că: viaţa e moarte netrucată, că moartea e viaţă confirmată. Doar aşa ne vom suporta, cînd ne vom privi, pe cînd, pe pămînt, aici, nu am trăit aşa cum am mărturisit şi vom afla adevărul fiecăruia şi vom fi uluiţi de cîtă făţărnicie vom fi dovedit (şi ne va fi doborît!), cît am trăit faţă de celălalt, pe care l-am amăgit şi urgisit, pe care l-am iscodit. Pînă vom muri, cu adevărat, de ruşinea noastră, că deja am ratat clipa unică ce ni s-a dat. Iar Dumnezeu nu s-a supărat şi nici nu s-a mîniat, ci doar El pe sine s-a arătat, iar noi în loc să-L întîmpinăm, l-am bănuit şi ni l-am imaginat. El nu e nici actor, (care îşi intră în rol), nici personaj, care să-şi controleze apariţia, nici virtual, ca să ne ia minţile (prin interfaţă) şi să-l maculăm pe ecran, nici început, întrucît nu-i făcut (născut!), nici sfîrşit, întrucît fiind neîntrerupt, noi suntem clipa. Şi cît ai clipi, făcîndu-se nevăzut, aşa cum în Cartea Vieţii, tu însuţi în-semnat, nu te-ai recunoscut şi te-ai înstrăinat, fiind răscumpărat doar prin ceea ce nu ai cerut şi din prea plin ţi s-a dat: Verbul, răspicat!

Post-factum. Ce fac eu acum cu mine însumi? Mă las locuit de cuvinte, iar prin tăcere, fac loc altuia, în gînd; neoprindu-mă, nici o clipă, mai aprig alergînd, fără să urmez altuia, ci rătăcind, pentru a nu mă înstrăina, după părerea altcuiva. Fac loc, fără să disloc neliniştea, şi fără să par altcineva, altcumva, doar clipei, supreme, urmîndu-i, urmîndu-mă, pînă în cele din urmă, cuvîntul de pe urmă. Ajuns din urmă, după ce trecutul i-a luat-o înainte poetului Liviu Ioan Stoiciu, şi, depăşindu-l, s-a eliberat de el însuşi, dăruindu-i timp, dăruindu-şi timp, adică.

Nu reuşesc să-mi explic aserţiunea imperativ categorică, din islam: *Nu există Dumnezeu decît numai Dumnezeu!* E o afirmaţie care închide orice posibilitate de a-i pătrunde înţelesul, subînţelesul. E atît de categorică, tocmai prin neaşteptatul negării, fără nici o urmă de îndoială sau de cîrtire sau de comentariu. Prin Nu-ul iniţial, se confirmă de fapt, un Da esenţial. Aici e negat, mai degrabă, nimicul din afara lui Dumnezeu, dar cît de nehotărît în nemărginirea-i copleşitoare.

Dumnezeu ne copleşeşte prin ardoarea întrupării Sale şi prin ezitarea firii noastre de a-l concepe şi de a ni-l imagina. E posibil ca Dumnezeu să aibă semnul negativ, dar, fără urmă de tăgadă, Dumnezeu e semnul negării în faţa nimicului. E la mintea sprintenă a pămînteanului că, de la începutul fără de început, nimicului i s-a impus, i s-a dat o replică, la fel de categorică, prin firescul înfăţişării, ca ceva să fie, decît să nu fie (Heidegger). Dumnezeu ca urmă, şi Creaţia, ca urmare, a ceva necunoscut. Admitem şi replica uluitoare în faţa entropiei aiuritoare, Dumnezeu e, de fapt, Negentropie.

Frig interior, devastator, înfiorător, aprig, pînă la duritate şi asprime, încît lamentabil, şi, deloc vulnerabil, sufletul se retrage sfios şi speriat, pe un promontoriu, de unde să contemple mai uşor asfinţitul şi chiar stingerea oricărei urme de viaţă, pîlpîirea ultimă eminesciană sau claudesimoniană sau bekettiană, precum prin adjectivare se imprimă ceva din învecinarea postumă a caligrafului asupra corpului literei; prin citire, prindem duh de înveşnicire. Precum, din comoditate, etichetăm chipurile umane, la înfăţişare, fără să le vedem şi sufletul ascuns, obscur şi ermetic, pînă în clipa discernerii, adică a întrupării, a compunerii şi armonizării, făcînd, din optimi şi sferturi ortodoxe, întreguri rotunjite, în asfinţire, precum soarele pare a fi lumină cuprinsă de o tînjire tîrzie; un fel de nostalgie atinsă de melancolie, precum pădurea andreesciană, precum Văratecul, în livada mănăstirii la amiază, precum Agapia spre seară, la vecernie, cînd zvoneşte clopotul şi toaca de lemn, la Înviere.

COSTEL STANCU

IEŞIREA DIN PEŞTERĂ

***

e dimineață și carnea ta
încă nu mi-a dezvăluit nici o taină,
femeie - scăldătoare din care nu ies
niciodată pe de-a-ntregul curat
din ape se ridică o piatră și se așază
în locul gol al stelei de pe cer
cine să-ți vadă ochii prea limpezi,
cine să te înțeleagă? e liniște.
Ca într-un tablou neterminat.

***

Doamne, tot la tine ajung!
Asemeni ocnașului care
a greșit drumul și s-a întors,
prin tunelul săpat cu unghiile,
ani și ani,
în aceeași celulă.

Fii bun cu mine, ocnașul!
Chiar dacă voi mai încerca,
de nenumărate ori,
să evadez.

***

Nu știu nimic despre mine. Dacă aș afla
mi-ar fi mult mai greu. M-aș prăbuși
ca un turn plin cu vizitatori anonimi
ce vor să-mi vadă viața, fără ca eu
să mă pot împotrivi. Încerc să rămîn așa,
fericit în propria-mi necunoaștere.
Dar, într-o zi, apari tu, femeie
- momeală prinsă de însuși Dumnezeu
în cîrligul de aur al slăbiciunii mele.
O vreme îți dau ocol.
Degeaba, căci sortit mi-e să mușc!
Te apropii, deschizi ferestre și uși
pe care le credeam, pentru totdeauna, bătute în cuie.
Mă iubești? În limpezimea ochilor tăi
joacă semnele morții. Taci. Întinzi,
prin toată curtea, cearceafuri albe și plîngi.
Plîngi ca după o nuntă unde ai fost,
fără voia ta, mireasă.

***

De multă vreme duc în spate un mort
pe care pămîntul nu vrea să-l primească.
Încet-încet devin una cu el, nu-i mai simt povara.
Parcă, la rîndu-mi, aș fi purtat pe umeri de altcineva.
Și tot așa. Formăm împreună un șir de trepte
spre nicăieri. Omul
e jucăria preferată a morții, îmi spui. Se răzbună
pe ea ori de cîte ori pierde lupta cu îngerii.
O îngroapă, o dezgroapă continuu, se teme
de sufletul ei. Eu tac. Ascult. Întind moneda:
cu o față plătesc trecerea, cu cealaltă drumul înapoi.
Nu mi-e dat să am odihnă pînă cînd,
la capătul scării, nu va clipi, îngăduitor,
ochiul lui Dumnezeu.

***

După ce ne iubim, deschizi ferestrele
să intre aerul proaspăt al deşertăciunii.
Nu pot fugi. Urlu. Zgîrii pereții
pînă ajung la coastele altor bărbați.
Ei mă imploră să îi salvez. Sunt neputincios
ca o sperietoare în mijlocul grădinii incendiate.
Tu rîzi, devii nemiloasă. Îmi spui
că dragostea e mai încăpătoare
decît memoria unui orb.
De mîine,
va trebui să mă mulțumesc
cu puținul scăpat dintre ghearele păsărilor.
Fiece clipă trăită
e un bănuț de aur
risipit de Dumnezeu
pentru mine.

***

Mă nasc. Țipătul meu
sparge timpanele cerului. De mîine
voi cere îndurare unui cer surd.
Tăcere adîncă. Uneori cuvintele
sînt mai nepotrivite decît o scrisoare parfumată
ce-ți vestește moartea cuiva apropiat.
Întind mîinile. Tot ce ating se prăbușește.
Voi rîdeți. Vă sperie, totuși, lăcomia
cu care încerc să iau în stăpînire
nimicul acestei lumi, pofta cu care
rup bucăți din sînul de piatră
al femeii și le arunc pe fereastră.
Îndepărtați păpușile, mă voi juca singur!
M-am plictisit să tot fiu spectator la
clipa de nesiguranță a echilibristului.
Vreau să o simt eu însumi, acolo sus
unde fiecare își retrăiește viața
altfel de cum a fost.

***

Te vor căuta fără oprire. Au găsit ei
apa în vin, perla în scoică;
or să scormonească pretutindeni:
în norii destrămați, în laptele nesupt,
în caii de nisip alergați, prin lume, de vînt,
pe fața și dosul oglinzii, pe talpă și creștet,
între literele numelui de botez.
Nici aerul de sub aripile păsărilor
nu o să scape necercetat.
Oriunde ești
îți vor auzi bătăile inimii.
Căci tu ești viu, ei sînt morți
și au nevoie să se reîntregească din tine.
Ca lupii din lună,
ca iarba uscată din foc.
Dar nu-ți fie teamă,
n-au să te găsească nicicînd!
Ori de cîte ori vor fi aproape,
Dumnezeu îți va lua inima
și o va adăposti în pieptul său
pînă trece primejdia.

***

Vine o vreme
cînd
fiecare își încuie,
pe dinafară,
mormîntul.

Înghite cheia
și pleacă
în prima lui călătorie
adevărată.

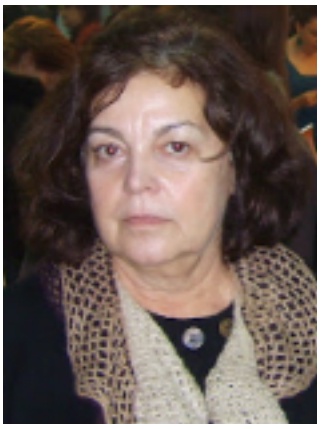

MAGDA URSACHE

Calea Gutenberg, colț cu bulevardul TV

Departe de mine intenția de a fi PR-ul propriilor cărți, propriul (im)presar literar, dar, cum o invitație a Teodorei Stanciu la Radio Trinitas s-a cuvenit onorată, onorându-mă, mi-am permis cîteva gânduri în cheie pro domo, în jurul unui dialog cu Adrian Alui Gheorghe: *Supraviețuiri în Post –Moralia*, Eikon, 2018, al cărui titlu aparține intervievantului și tot lui, inițiativa.

Doar Sfinxul tace când e întrebat de Om. N-am vrut să tac. În fond și pe fond, întrebarea bine pusă e mai importantă decât răspunsul, cum știm de la Mircea Eliade (*Parsifal*), deși nu mai place preocuparea sa pentru destinul poporului român. O fi idee reacționară, legionaroidă? Convingerea sa că "elita românească" e "menită să schimbe sensul istoriei acestui neam" nu este agreată de tupeiști ignoranți, senin necitiți, pentru care opera istoricului religiilor e un bagaj incomod.

Da, întrebarea are proprietăți cathartice, are rol terapeutic atunci când e bine formulată. Am hotărât, împreună cu Adrian Alui Gheorghe, să încercăm teme diverse, indiferent de context, politic ori de alt fel, chiar în pofida contextului cultural neprielnic, dramatic, tragi-comic, dar care numai normal nu este. În *vremi de cădere* (spre a le spune ca Vintilă Horia, forțat la exod), tulburi și tulburate, s-a dat direcția – cum o tot repet – spre omul plat, post-religios, post-etnic, post-etic, într-un cuvânt, neobarbar. Ce mai rămâne din *homo sapiens* dacă dispare *homo religiosus*? Nu ne mai preocupă invizibilul, ci foarte vizibilul, "ființei i s-a preferat neființa" (Berdiaev, *Un nou ev mediu*), iar transcendenței, mundanul. Traversăm lumea , cu uitare de sine și de Dumnezeu, clickând, butonând la automate, noi înșine automate, asediați de sloganele publicitare stupide ale canalelor TV. Ni se spune că psihologia omului s-a epuizat, hiperobiectul înlocuind omul.Vine Mașinul!, a strigat Baudrillard. Am găsit undeva, în mass media, o aberație incredibilă: cultura deteriorează omul, îi provoacă drame și traume. Numai că asta se întâmplă când n-o ai și o afirm cu trimitere la guvernanți. Câți n-au contribuit la deșirarea educației ! După Mihai Șora ministru la Învățământ, potopul! Au auzit guvernanții de Bergson? Cel care spunea: "să cugeți ca un om de acțiune și să acționezi ca un cugetător.

Suntem deja în post-uman? Într-un eseu publicat nu demult în revista *Polemici*, Dan Anghelescu diagnostica "timpul inumanului", când nu se mai pune preț pe triada Bine-Frumos –Adevăr. De ce? Ca să nu-i discriminăm cumva pe răi, pe urâți, pe mincinoși? Adepții neo- avangardismului strâmbă din nas la concepte "ponosite" ca omenesc și românesc, dovedind, cred ei, creier neevoluat, apucături conservatoare. Apollinaire (1913, vă rog!) opina : "Înainte de toate, artiștii sunt oameni care vor să devină inumani". Și a și fost, dând mâna cu Stalin, devenindu-i, o vreme, tovarăș de drum. Iar futuristul Marinetti îndemna la agresivitate, la violențe : "să distrugem muzeele, bibliotecile, academiile" și la blasfemie : "să scuipăm în fiecare zi pe Altarul Artei ". Ceea ce se și întâmplă. Vidul începe când muzica preferată e răgetul bolidului de lux. Dacă societatea nu e umană, nici arta ei nu este.

Vrem să fim "o țară cu suflete spălate/ și puse în ordine pe gard", cum scria Horia Stamatu? Atunci îl declarăm pe Tristan Tzara mai mare decât Eminescu, preluându-i cu sârg ideea că "numai contrastul ne leagă de trecut". Așadar, respectul pentru tradiție trebuie anihilat, iar preocuparea pentru etnic și etic trebuie să fie cât mai redusă Previziunea lui Spengler, în care Petru Ursache n-a vrut să creadă, că poporul va fi înlocuit de populație, e pe cale să se înfăptuiască. Soluția? Întoarcerea la rădăcinile amprentate creștin.

În finalul interviului pentru Radio Trinitas, am pus eu – atipic – o întrebare Teodorei Stanciu : De ce n-o fi plăcând up-dataţilor viaţa creştină, familia tradiţională, Biserica ortodoxă ? De ce acuză , cum am auzit la un post TV, că ele ştirbesc în esenţă democraţia, orientarea europeană? Distinsa doamnă mi-a răspuns prea uman, prea adevărat, prea frumos, prea bine : fără viaţă creştină ne prăbuşim. Avem nevoie de biserică , de familie tradiţională, ca de aer.

N-aş vrea ca resemnarea, fatalismul civic şi cinic, exact ce le reproşa Cioran românilor , să intre în destinul nostru istoric. Să reacţionăm ! De altfel etnosoful a şi spus-o : "Dumnezeu îţi dă ,dar nu-ţi umple strachina. " Or, noi călcăm în toate strachinile. Inteligenţia pare cuprinsă de pasivitate, iar "piloţii sunt orbi".Amnezia e cel mai mare pericol, de aceea , dintre subiectele abordate, cel mai important mi s-a părut a fi rememorarea corectă, ca exerciţiu firesc şi necontrolat de alte şi noi forme de constrângere. Iar restabilirea adevărului , de care avem prea puţină grijă, are ca ţintă dreptatea , clamată în Piaţa Universităţii , postsocialist : "Dreptate, ochii plânşi vor să te vadă!". Dreptatea obligă!

"Literatura subiectivă", spre a-i spune ca Tudor Vianu memorialisticii, e mult prea subiectivă, iar titlul lui Kant, de la 1797, *Despre un pretins drept de a minţi din omenie*, pare a fi preluat renunţându-se la *omenie*, considerată un inconvenient pentru interesul general. Şi câţi nu-şi revendică o disidenţă imaginară , deşi chiar ei au organizat răul social. Cât despre Paul Goma, adevăratul disident, chit că el însuşi refuză termenul şi condiţia, dorind a fi numai *scriitor* (ceea ce presupune numaidecât libertate de opinie), rămâne perpetuu "neînzestrat". Dar, vorba sa : "Sunt român ,dar nu de-al vostru". În alte cuvinte, laş, oportunist, ascultând de ordinul "Taci în front, soldat!". Şi-a cerut scuze vreunul dintre cei care au hotărât eliminarea sa din Uniunea Scriitorilor, desolidarizându-se de el exact când se afla sub arest şi sub pumni? Spune Steinhardt: "Nu i se poate cere scriitorului să fie un sfânt,dar nici o lepră nu-i este îngăduit să fie." Iar *pneumaticii* (cuvântul lui Preda, negat ca moralist) proliferează. Relaţie de *chaleur*, călduţă măcar, între scriitori? Pe sponci, foarte pe sponci. Ura de breaslă (fostă de clasă) a atins cote inimaginabile. S-a ajuns la o nemaiîntâmplată beligeranţă a fiecăruia contra tuturora, acest post aducând mai mult rău decât bine. Nu-mi plac prefixele post, neo, trans. Generaţia postpredistă, postbrebanistă , cu un hybris vecin cu insolenţa, se fereşte ca nu cumva să fie contaminată de talentul predecesorilor. Dar talentul nu e contagios, vă asigur. Mai ales când îţi închipui că e suficient, ca să scrii proză, să ai talent la înjurat .

Libertatea de gândire, de opinie , ni s-a părut, mie şi lui Petru Ursache, câştigată după acel Decembrie. N-a fost aşa. Din acest motiv, consider publicistica o datorie civică. Este "bănuţul" meu , cum ar spune Noica, datorat timpului ce ni s-a dat, dar şi istoriei literare. Poate că o fi provocare prea mare să încerci să spui adevărul integral ; ştiu că n-o să îndrept mare lucru, dar mi-ar fi deajuns ca cititorii, câţi or mai fi, să nu rămână indiferenţi. Strig, poate aude cineva şi sper să nu fi strigat într-o peşteră fără ecou sau în pustiu. Găsind publicistica mai vizibilă, am că am lăsat, de-o bucată de vreme, deoparte proza, aşa cum mă mustră Alui. Sau poate că nu i-i dat corcoduşului să facă struguri, ca să-l parafrazez pe Arghezi : "Nu i-e dat morcovului să facă fragi." Rămân la marginea ficţiunii, care nu se citeşte cum se citeşte foiletonistica. Oricum, aş scrie tot docu-roman, nu click-lit, nu poveşti cu gnomi, cu strigoi, cu vrăjitori (cel mult, cu vrăjitoare securiste) şi nici nu m-aş aventura pe linia fierbinte a prozei.

A treia temă principală a dialogului cu Adrian Alui Gheorghe a fost importanţa modelelor canonice, modelatoare. În răspăr, când sunt atâţia critici tentaţi de up-date-ul devalorizării valorilor înalte, de negarea înaintaşilor . "Orfanii de carte" (mulţumesc, Niculae Gheran!) vor să înainteze decapând, decapând, vânându-i pe predecesori ca pe pokemoni. Nu le mai plac "eternii noştri păzitori ai solului veşnic", aşa cum i-a numit G. Călinescu, începând cu Marele Nenumit, anonimul care a creat capodoperele literaturii orale. Se umblă la falsificarea ierarhiilor culturale, pe principiul "înlocuitorilor". În socialism , sorbeam înlocuitori de cafea , la universitate, ascultam înlocuitori de profesori, la vârf, se aflau înlocuitori de oameni de stat…Şi le spun tinerilor derutaţi de noii înlocuitori, defavorizaţi de educaţie, de cultură, de bun simţ, că Borges voia să fie mai repede bătrân , ca să nu mai treacă prin tot soiul de încercări neonorabile..

În trusa mea de supraviețuire, loc important ocupă memoria modelelor ; în partitura lui Adrian Alui Gheorghe, modelele sale, cele mai multe comune cu ale mele, începând cu arhimandritul Iustin Pârvu , care n-a lăsat până la capătul existenței pământene grija schitului , dar și a României.

Dialogul cu Alui n-a fost făcut și tipărit la Editura Eikon de florile mărului. Ce-i drept , am mai pierdut amiciții , simpatii…El , din cauza mea; eu, din a lui. Dar îl cred pe poet: "Când știi să pierzi e semn c-ai câștigat "(Mircea Ciobanu). Cineva mi-a reproșat că sunt prea viscerală , ajungând cu lectura la cazul Goma ; alții au intrat în dezacord cu lecturile complice din Breban, din Cezar Ivănescu, din Gheorghe Grigurcu, din Radu Mareș, din DRP, din MHS… Mi s-a reproșat că dau toate numele, fără să ezit, ale celor știuți ca infiltrați în partide, acoperiți în presă…Le-a mai abreviat Alui, ca în privința lui N. Cr., curat murdar, coane Fănică! sau ca doctor univ, prin efracție, N. B.

Da, recunosc, mai răspund cu mânie la mânie (mânia e liberă acum , chiar prea), dar nu cu nedreptate. După Marcu Ascetul : "Nimeni nu e atât de bun și de milos ca Domnul, dar nici El nu iartă pe cel ce nu se pocăiește." Ați auzit vreun torționar căindu-se, vreun lampadofor proletcultist să-și ceară iertare? Căința vindecă ? Da, dar numai dacă te căiești. Nu dacă îți lași barbă de mucenic, tip Dincă –Te- Leagă, și-ți publici false jurnale ca să-ți albești biografia.

S-a întâmplat ca Alui și cu mine să mai intrăm în dezacord , venind vorba de *Ne jugez pas!*. Aici ne-am mai despărțit, că tot sunt la modă despărțirile. Nu sunt de părere să punem vina pe umerii sistemului (vină colectivă) și nu pe *indivizii* creați de sistem, care au aplicat cu îndârjire doctrina. L-am sfătuit , de pildă, să nu scrie într-o revistă a dinozaurilor comuniști și mi-a dat dreptate după ce l-au cenzurat, pe stil vechi. Ne-am mai contrazis, dar ne-am și ajutat unul pe altul în argumentare, așa încât Adrian a putut exclama : "Magda U. c'est moi!", iar eu , de mai multe ori : "Alui c'est moi !"Și eu, și interlocutorul meu credem în virtutea comunicării , de la comunicare la cuminecare putând fi un pas. În ce mă privește , îi ocolesc pe internetonți. Rețeaua de socializare Yahoo mă duce cu gândul la personajele negative din *Călătoriile lui Gulliver* de Jonathan Swift, Yahoos fiind lacomi, nu prea deștepți, înapoiați. Admit că asocierea mea e nedreaptă, dar mă sparie gândul că pe Bulevardul TV e prea mare înghesuială și că ar putea să dispară de pe hartă Calea Gutenberg. Ne-ar lăsa mai săraci cu o civilizație: a lecturii.

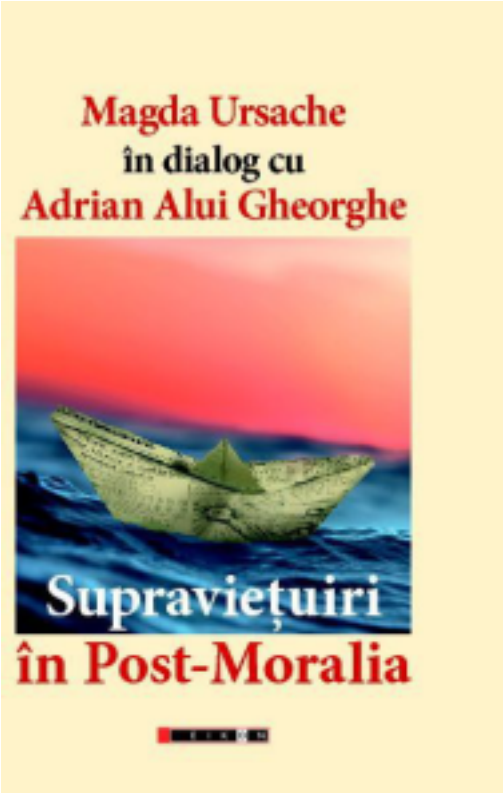

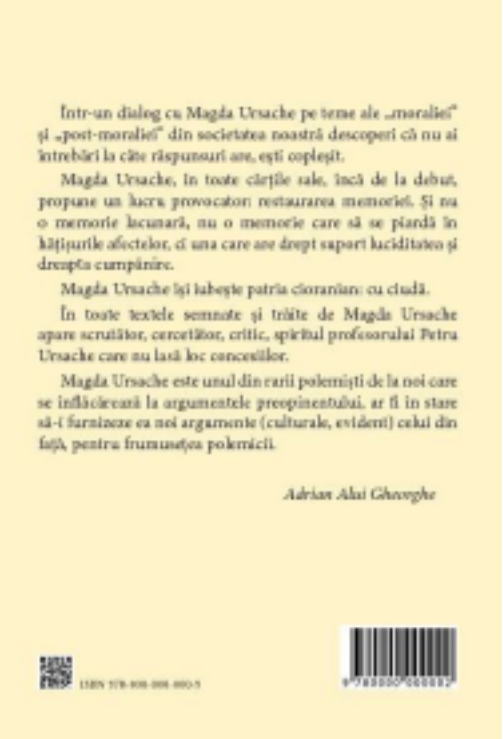

Într-un dialog cu Magda Ursache pe teme ale „moraliei" și „post-moraliei" din societatea noastră descoperi că nu ai întrebări la câte răspunsuri ave, ești copleșit.

Magda Ursache, în toate cărțile sale, încă de la debut, propune un lucru provocator: restaurarea memoriei. Și nu o memorie locuară, nu o memorie care să se piardă în hățișurile afectelor, ci una care are drept suport lucidlitatea și dreptu cumpănire.

Magda Ursache își iubește patria cioranian: cu ciudă.

În toate textele semnate și trăite de Magda Ursache apare scrutător, cercetător, critic, spiritul profesorului Petru Ursache care nu lasă loc concesiilor.

Magda Ursache este unul din rarii polemiști de la noi care se înflăcărează la argumentele preopinentului, ar fi în stare să-i furnizeze ea noi argumente (culturale, evident) celui din față, pentru frumusețea polemicii.

Adrian Alui Gheorghe

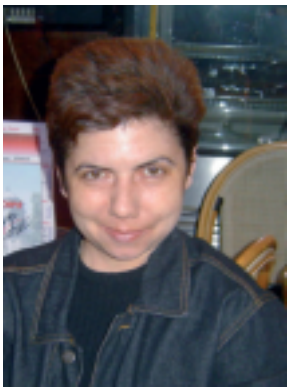

LETIȚIA ILEA

a mai trecut un an

peste mormântul tatei.
peste amintirea lui
s-au așternut cărți
speranțe decepții
doliul altor prieteni pierduți.
tata îmi apare uneori în vis
sunt întotdeauna vise frumoase
unde nu îmi spune niciodată
că ar trebui să iau viața în serios
să nu fumez
să fiu ascultătoare.
lucrurile nu s-au orânduit
așa cum ai dorit, tată.
nu sunt nici mai bune,
nici mai rele, doar altfel.
am ținut minte tot ce m-ai învățat
vâslitul franceza șahul
camaraderia
dar cum să umpli cu asta
atâția ani fără tine
în urmă și înainte?
în seara de octombrie
privesc în urmă
și simt că între degete
e doar nisip
din care nu va rămâne în curând nimic.
să mai încercăm o dată, tată,
eu nu o să mai fac nici o greșeală
n-o să-ți ies din cuvânt,
o să mai las poezia
și voi observa și eu
cum merg lucrurile în lume,
n-o să-ți mai cer
nici bani de cafea și țigări,
numai așază-te încă o dată lângă mine
la masa aceasta unde cineva măsluiește viețile
așază-te lângă mine și nu spune nimic
eu voi ști desigur atunci
ce trebuie făcut.

dimineața

vine ca un joc
cu reguli imprecise
vei mai pierde o dată
încerci să te mai sustragi o clipă
să amâni confruntarea
dar de pretutindeni
te asaltează semnele zilei care începe
soneria ceasului
tropotul vecinilor
care au cu toții ceva important de făcut
îți sorbi cafeaua
gândindu-te cum să te strecori
printre lucrurile cărora ar trebui
să le dai de capăt
cobori în stradă
ca pentru o decapitare
spui „bună ziua” „salut”
cu gândul în altă parte
angrenajul te cuprinde
totuși rotița cea slabă ești chiar tu
în zadar încurajările prietenilor
împunsăturile dușmanilor
așa se simt probabil extratereștrii
uitați pe pământ de navele-mamă
așa se simt răniții
părăsiți în spatele frontului
seara vine încet
cât ai așteptat eliberarea
întoarcerea între lucrurile dragi

întâmpinarea câinelui
dar liniştea e înveninată
de gândul zilei care urmează
noaptea trece cu stabilirea strategiilor
combinărilor permutărilor
cum să înveți și tu regulile jocului
cum să înaintezi triumfător
în lumina dimineții
eşti un tandru animal marin
strămutat pe uscat

poemul de dinainte de somn

toată ziua ai încercat în zadar
să regăseşti poemul minunat
de aseară dinainte de somn.

în el se afla
tot ce se poate spune și gândi
el putea salva pe cineva de la moarte
datorită lui un nebun și-ar fi putut regăsi rațiunea
de dragul lui o soție fidelă ar fi divorțat.

nu îl scriseseşi în întregime
ai întrezărit doar un cuvânt
poate o singură literă
și o fericire nemăsurată
te-a însoțit până dimineață.

zorii au măturat totul.

în după-amiaza de iarnă
înşiri literă după literă
sperând că în albul paginii
vei întrezări acel cuvânt
litera aceea miraculoasă.
totul e în zadar.

numeri ceasurile până înainte de somn
deşi ştii că aşa ceva se întâmplă
doar o dată o singură dată
în viața ta alcătuită din cuvinte obişnuite.

duminică dimineața

In memoriam Alexandru Vlad

ziarele au scris apoi au tăcut
prietenii au plecat încet acasă.
te-am văzut ultima dată
fără să te recunosc.
am izgonit acea imagine din minte
nenumărate fragmente de viață
i-au luat locul.
zâmbetul tău bun
când eu îți înşiram prostioarele mele.
nu mă întrerupeai doar îmi povesteai apoi
o istorioară cu tâlc.
descoperirile tale muzicale
pe care le adoptam imediat.
și mă gândesc că ai plecat
exact într-o duminică dimineață
ca în piesa lui kris kristofferson
care ne plăcea atât de mult.
poate totul nu e decât o glumă
și ai să te-ntorci precum soldatul crezut mort
din „La pescuit de somon în Yemen”
despre care tot de la tine am aflat.
astăzi ți-am căutat cărțile în bibliotecă
le-am comandat pe cele pe care nu le am.
o formă de neputință.
îmi vor lipsi încurajările ironiile tale
cafeaua cu gust atât de diferit
când era povestită cu tine.
nu am intrat de atunci în cafeneaua
unde obişnuiai să mergi
sper în mod nesăbuit că eşti acolo
în dosul ferestrelor uriaşe
și ai să-mi faci cu mâna
în timp ce eu trec spre universitate
sau chiar ai să-nclini uşor din cap
în semn de reproş că nu mă opresc.
ultimul meu dar pentru tine
au fost nişte crizanteme
poate mai potrivit ar fi fost un pachet de tutun
și pe panglica neagră nu era loc
să scriu toate acestea.

HORIA DULVAC

La ce e bună memoria*

Fiul meu cel mic, care face un masterat în *Business and Law* în libertinul oraș Amsterdam, mi-a oferit de ziua mea un caiet cu filele curate, ca un cearșaf prenupțial. Nu m-am abținut si am așternut pe netezimea lui scrobita câteva rânduri mici, ca niște cămile rătăcite prin deșert, de parcă le-aș fi privit printr-o lentila întoarsa. Le-am numit: *" Notă de jurnal: Cum s-a desfășurat ziua de Azi"*

Dar simpla notiță ceremonioasă m-a blocat. Nu am fost în stare să scriu nici măcar despre cioara pe care am descoperit-o moartă în parc. Oricât de prudente ar fi aceste creaturi, tot mai greșesc. Oricât de bune ar fi la matematici, cu ochiul lor curios, egiptean.

Singurul lucru pe care am putut să îl fac a fost să gândesc. Atât de intens, încât am simțit cum mi se accelerează diureza. (Bulă: „Tati de ce când tu faci pipi se aude un zgomot plăcut de ploaie pe tablă, iar când fac eu, nu se aude nimic?" „Pentru că eu mă piș pe burlan, iar tu pe pardesiul meu de stofă, fiule!")

Am ars caietul, cu arcul lui metalic cu tot. Asta mi-a amintit de două lucruri: primul, când Mama m-a pus să dau foc ierburilor uscate ale toamnei. Pe grămada de gunoi, descoperisem o pasăre moartă, o pasăre mică, cu ochii înțepeniți. Scurmând resturile de cenușă, am dat de câteva rămășițe: o monedă ruginită socialistă, ca un soare ochios și ciocul păsării care nu arsese, de parcă ar fi fost de metal. Semăna cu arcul jurnalului meu.

A doua amintire: în copilărie, mersesem cu Mama la Muzeul de Artă din Oraș. Acolo am văzut-o pe domnișoara Pogany. Avea ochii închiși, ca ai păsării incinerate.

- Are ochii închiși pentru că visează, mi-a spus Mama atunci. Dar ea nu știe.

- Și dacă se trezește?, am întrebat.

- Dacă se trezește, va fi sfârșitul poveștii", mi-a răspuns. Și apoi, privindu-mă în ochi: „Nu vrei ca povestea să mai dureze puțin?"

Toate acele mici lucruri deja înfăptuite, care provocau ruperi ale lichidului amniotic, erau într-adevăr indestructibile.

- Iată la ce e bună memoria, mi-am spus. Fără ea, lucrurile nici pomeneală să se întoarcă vreodată de unde au plecat. Nimic nu se leagă și toate se alimentează din propria lor ignoranță, voioase, fără sens.

Am trecut procesul de gândire pe *turbo* atât de puternic, încât parcă mi s-au pornit ventilatoarele creierului: asta era bine, creierul mi se răcea, altminteri exista Doamne ferește riscul să se ardă. Așa, nimic nu rămânea pe dinafară, neutilizat.

- Asta e logica, mi-am spus victorios, ca un inginer. Gesturile lasă în urmă o vibrație reziduală cu care urma să dau nas în nas mai târziu. O întâlnire matematică, din care nimic nu era abandonat.

Totodată asta mi-a amintit și de un perfect circuit ecologic creat într-o sferă închisă, plină cu apă; speciile se mâncau unele pe altele și se reproduceau, împerechindu-se între ele fără încetare: un sinistru *perpetuum- mobile* biologic, un iad într-un borcan.

Cine m-ar crede dacă aș spune că matematica e alimentată de durere ca de un harnic și familiar motor?

A propos de durere. Odată, i-am strigat Mamei că mai bine aș fi fost un copil abandonat și găsit. Ba chiar am întrebat-o dacă nu cumva m-a înfiat.

Era vorba de memorie.

Țipătul s-a lovit de cantul ușii și a desprins de acolo o așchie. Îmi era teamă să nu o lovească în

tâmplă. Ba chiar țin minte că m-am și ferit ca nu cumva aşchia să ricoşeze şi să mă lovească pe mine în obraz.

Săraca Mama avea ochii în lacrimi. Mi-a explicat de ce era importantă moliciunea inimii: pe canalul unei televiziuni britanice apăruse o miră, adică semnalul de control al unei transmisii care avusese loc cu o jumătate de secol înainte şi intrase pe post acum. Asta însemna că nimic nu rămânea nedecontat.

Specialişti gomoşi explicaseră că imaginea umblase de colo-colo, ciocnindu-se de tot felul de planete şi gesturi, ca într-un joc mecanic. Apoi a revenit la ochiul nostru, ca şi cum nu ar fi murit. Trebuie să îți ții în fiecare clipă inima moale, ca să plătești.
(Pentru mine, totul era o chestiune simplă de timp. Văzusem un reportaj cu doi dinozauri: cel mic, carnasier de ultimă generație, îl mușca pe cel bătrân mortal. Reacția lui era atât de lentă încât, până să ajungă semnalul nervos de la coapsa mușcată, la creier și înapoi la gheara cu care riposta, cel vioi îl mai ataca de câteva ori. Dinozaurul bătrân era deja mort, poate leșul lui se plimba deja printre planete când i se părea că mai trăia - restul mişcărilor fiind doar recuzită.)

Era revoltător: nu fuseserăm avertizați. Că cei neatenți, cei care nu au grijă de ei, vor muri întâi, ca o simplă clipire de pleoapă. Slavă Domnului, eu m-am prins măcar în ultima clipă că nimeni nu îți oferă nicio garanție!

Aşa s-a întâmplat cu Radu, cel mai frumos coleg din liceu, căruia i-a căzut o cărămidă în tâmplă la cutremurul din anul o mie nouă sute şaptezeci şi şapte. Profesorul de istorie Kulman i-a ținut un discurs de o neaşteptată sensibilitate. Şi noi care îl crezusem un sclerozat!

Noi ştiam că era vorba de o întârziere explicabilă, provocată de relația sa cu colega noastră Ingrid (un nume cam rar pentru orașul nostru balcanic) pe care o jinduiam toți și pe care eu unul am surprins-o goală după perdele când am fost odată în vizită la ea. Nu i-am spus niciodată de acest episod de voyeurism (Azi, acolo s-a construit celebra cafenea armenească Agop.)

Poate și el fusese victima neatenției din perioada de rut, precum cocoşii de munte care, în perioada de împerechere, devin absenți și pot fi luați cu mâna de vânători.

Dar au trecut deja peste patruzeci de ani și mortul o fi ajuns departe. Morții nu sunt uitați din cauza trecerii timpului, universul se dilată și banda lor de frecvențe se deplasează spre *roşu*. Morții sunt uitați pentru că devin nepermis mai tineri față de noi.

Tot aşa, la întâlnirea mea de la terminarea liceului, unii colegi muriseră – ceea ce era de neînțeles. Masculii rămaşi se încăieraseră pe fată şi, cum se întâmplă de obicei, doar unul câştiga. Se retrăgea cu femela într-un colț al fertilului, ca într-o protejată cameră nupțială, topiți în voluptatea anonimatului.

Eu unul rămăsesem la pândă, atent să nu ratez şansa să mă înmulțesc.

***

Mi-a rămas în minte fotografia unui gard roşu din Soveja. O am şi acum: mă arată pe mine şi pe mama mea, în fața unei vile care îi plăcuse. Şi pe frumoasa mea soție alături. Cea care mi-a dăruit doi băieți.

Unul lucrează în business în Amsterdam şi celălalt este informatician la o prestigioasă firmă indiano-britanică. Pot spune că am fost un câştigător. (Abia când pui la un loc mama şi soția, îți dai seama de imensul tău câştig.)

Gardul, de-un roşu aprins, dădea fotografiei o cromatică neobişnuită. De fapt, secretul memoriei se afla în pata aceea de miniu de plumb. O substanță toxică de altminteri, dar un colorant şi mai ales anticoroziv de neegalat.

Roşul acela e indisolubil legat de o altă întâmplare: am trecut pe la mănăstirea de maici şi am stat de vorbă cu preotul care slujea la altar - părintele Atanasie, Cel fără de moarte, insista el. Nu l-a impresionat câtuşi de puțin că sunt scriitor sau doctor în filozofie – asta m-a mai adus puțin cu picioarele pe pământ. Singurul lucru care i-a reținut atenția a fost detaliul că soția mea dormea până la douăsprezece ore pe noapte, și s-a apropiat de ea să privească mai aproape acest fenomen. Chiar dacă era călugăr, eu știam că trebuie să fiu atent și m-am

interpus imediat între ei. Călugării sunt cei mai periculoşi şi capabili să îţi fure femeia.

La fel de roşie ca o eczemă, ca miniul de plumb de pe gardul de lemn mi-a rămas următoarea amintire: ideea centrală a oricărei discuţii cu părintele Athanasie era că torţionarii lui, dintr-un trecut în care făcuse puşcărie comunistă, muriseră. El rămăsese singurul în viaţă. După cea mai elementară operaţie logică, asta însemna că ceilalţi fuseseră învinşi. Asta nu putea fi decât proba cea mai clară că el avusese dreptate. Nicio evidenţă nu putea fi mai orbitoare de atât.

Athanasie era şi un bătrân frumos. Pielea mâinilor lui era netedă ca o hârtie cerată.

Odinioară, fetele spuneau că le plac mâinile mele. (Şi azi, dacă aşez mâna pe capul cuiva, are efect.)

Acum, dosul mâinilor mele arată destul de ciudat: galbene, translucide ca gutuia moartă; am început să le ascund la spate, într-un gest ciudat. Pielea lor a început să semene cu cea a sfântului Ieronim (al cărui tablou stă înrămat la loc de cinste în bibliotecă), despre care se spune că şi-a petrecut viaţa, traducând Biblia. Nişte ciudate vinişoare-pâraie se târăsc (nici ele nu ştiu încotro) pe dosul lor - şi pe marginile *pass- partout*-ului.

Ţiganca din Parcul Madona Dudu care mi-a luat mâna, examinând linia noduroasă a vieţii, a clătinat din cap cu îndoială. A spus că, dacă trec de patruzeci ani, când am o cumpănă, o să trăiesc până o să mă satur de mine.

(Deja simt că nu mai pot.)

* *Fragment din romanul*: ***În fertil. Cum se desfăşurau lucrurile în general.***

DRAGOŞ NICULESCU

RĂMĂŞAG

Doar ştiţi că-n urbea noastră sînt cel ce vinde fluturi
şi-mparte blînd norocul purtînd mănuşi şi frac,
în timp ce răposaţii săraci sînt luaţi la şuturi,
în timp ce mic-burghezii rod la covrigi cu mac.

Mă spovedesc cînd popa nu mai visează dame,
sparg uşa fericirii cu praf de puşcă vechi,
parcă deprind născutul din preafrumoase mame,
care se pierd prin lanuri de grîu perechi, perechi.

Şi toate-acestea fiindcă se-ntîmplă să mai intre
cu ciocu-n pînza lumii vreun corb sentimental,
cu ceai de anghinare să se panseze-n vintre
vreun decăzut de înger pe-un pat alb de spital.

Doar Dumnezeu, săracul, mai dă în cartea vieţii,
pe-aici cei sinceri umblă cu chinta micăn băţ,
se-mpuşcă raza lunii în faptul dimineţii,
din cîrciumă, nici caii de la tramvai n-au hăţ.

Mai adunaţi în pungă polenul nemuririi,
căci nu se ştie mîine ce va mai fi şi cum,
mai daţi un ban – pe cuie încă mai stau fachirii
şi-autostop mai face cîte-o fantomă-n drum.

Cînd dau şi eu să fluier pocneşte fericirea,
şi, înjurînd de mamă, plec ca să spăl statui,
dar cînd ajung acolo, ce mare mi-e uimirea:
cică e-n "fără plată", şi azi statuia nu-i.

Hei, tu, care pe pîine întinzi untura milei,
tu, osul cel molatec al vreunui zavergiu,
că-i roz-muştar sau galben, pe şobolanul zilei
pune pariu, că altfel, nu ieşi din iarnă viu.

ANDREI GAZSI

Clopotul fără limbă

Stăteam ascuns sub clopotul furat din cer
într-un moment de iubire de tatăl meu.
Când mama m-a strigat pe nume să mă arăt la cină
izvoarele se dezlegau de coasta pământului
într-un șipot.
Și ea voia să-l întâlnească pe Dumnezeu.
O urmăream cu coada ochiului cum îl căuta
în aer, în nori, în inimă, peste tot.
La vremea aceea, eu trebuia doar să calc
pragul bisericii
pentru a-l întâlni. Cu smerenia copilăriei
îl chemam și mi se arăta ca o lumină,
din aer, din nori, din inimă, de peste tot.
Îmi vorbea pe înțelesul meu. Odată, țin minte,
l-am rugat în genunchi, cu mâinile împreunate:
Doamne, Dumnezeul meu,
Fii cu mine
Și mă-nvață sa fac bine.
Eu sunt mic, tu fă-mă mare,…

Și am crezut că pot întoarce pământul în lava sa,
că mă voi face bine,
că voi putea bandaja timpul străpuns de
pumnalul meu.

Ostenit, împovărat de nesomn, tata
sângera în poarta tristă a închisorii.
Eu, dincolo de pragul ei, pășeam în libertatea
împlinită a destinului.
Sub clopotul fără limbă, într-un spațiu
imperfect al iluziei,
așteptam ca lucrurile să se așeze în firescul lor.
Credeam că în următoarea dimineață
lumina va naște un fluture,
că atingerea lui va stârni zborul
și totul se va reporni din pragul bisericii.

În cădere m-am întins după un sprijin,
în jurul meu doar cerul încastrat în cuvinte,
în zăvoare cu limbi oțelite, în paturi suprapuse
prin care iubirea nu a călcat niciodată.

P.S.
Dacă privirea ta, mamă, se va înălța în lumina
învierii,
să nu uiți să-mi trimiți iertarea tatălui meu.
E tot acolo, în poarta tristă a pușcăriei.

Despre iubire bunica lăsa tăcerea să vorbească

Despre iubire bunica lăsa tăcerea să vorbească.
Sufletul, după spusele ei, este doar un val
dezmembrat
la marginea mării într-o emoție nelocuită.

Hrănește-te din lumină, mă îndemna ea,
fii dependent de rugăciunea ta.
Respiră, înainte de a trece pragul
fără teama că vei locui un demon.

Inima ta poate fi un templu, dacă vrei sau
o leziune în trupul tristeții, poate fi
orice altceva clădit pe pământ,
dar atunci când minciuna te va supune
podul te va trece în suprema robie.

Așa spunea bunica, iar eu încerc zadarnic
să-mi izbăvesc mintea de crimele mele,

mă strecor prin oglinzi convergente în inima ta,
dragă mamă.
deși despre iubire, ca semn al libertății,
nu mi-ai vorbit nicicând.

P.S.
Înainte de-a stinge lumina dezleagă câinii,
pune-ți o dorință sub pernă
în visul tău amorf.

O cometă defectă s-a izbit de porțile cerului

O cometă defectă s-a izbit de porțile cerului,
provocându-i o rană adâncă, sângerândă!
Se întâmpla pe vremea când oamenii nu-și vorbeau
în drumul lor spre pământ.
Îngerii, îngrijorați de ce-aș fi putut să văz înăuntrul lui,
mi-au obturat curiozitatea cu aripile.

Într-o duminică, fiind doar cu mine însumi, pe Zarcă,
nu reușeam să comunicăm
(nu-mi amintesc să fi fost certați)
și totuși gardianul mi-a bătut în ușa-n zăvorâtă
strigându-mi: liniște!

Cândva, Corbu, colegul meu de celulă, voia să îi cânt.
Mi-am acordat corzile din mătasea păianjenului
în colțul laringelui,
dar cum aș putea să impresionez dacă nu mai am
inimă?
Mi-am pierdut-o atunci când femeia pe care am iubit-o,
cuibărită pe cusătura întunericului,
a alunecat pe scările debarcaderului.

Te văd, dragă mamă, te văd prin decolteul orizontului
cum mături frunzele dimineții din fața porții
pentru ca slujba de duminică să intre neprăfuită
în ograda tristeții tale.

Tu mi-ai povestit întâiași dată despre acea
cometă defectă
care s-a izbit de porțile cerului, dărâmându-le!

În celula mea cu gratii, de pe Zarcă,
un liliac atârnă ca un spânzurat.
Sunt doar cu mine însumi în acest univers al tăcerii.
Tu ești în celălalt, pe lavița din poartă, croșetând
o inimă
din flori de soc, din coada șoricelului și gălbenele.

P.S.
Așadar, și tu vrei să mă auzi cântând, dragă mamă,
mai înainte ca sfârșitul veacului
să înceapă cu adevărat?

PAUL LEIBOVICI

CAPȘA - o legendă neterminată

Am dat într-o parte ușa de cristal și-n fața mea au apărut nenumărate personaje, ca într-un film istoric, fiecare lîngă măsuța comandată și așezat comod pe scaunul tapisat. Nici unul dintre comeseni nu apuca să aștepte, căci tînăra chelneriță (ospătar în noua formulă a anilor societății comuniste) se afla lîngă mescioară,pregătiă de a lua comanda. De altfel, cunoscîndu-le preferințele, figura tinerei blonde, cu șorț alb imaculat peste rochia neagră,a cărei poale scurte permiteau privirilor –ieșite din orbite-să admire pulpițele albe, atrăgătoare. Zîna care poate de abea împlinise optsprezece primăveri, părea veselă și notînd comanda se îndrepta îmbujorată, timidă spre ”Șeful,, care se afla în spatele galantarului plin doldora de prăjituri, pricomigdale, jofre, de-ți lăsau gura apă.

Capșa pe care am revăzut-o după ani de zile pare întinerită, dar păstrînd bunele maniere –burgheze-care nici în perioada ”Proletariatului,, nu s-a putut desprinde de acestea. O melodie cîntată de Mia Braia ”Nu-mi pare rău să îmbătrînesc,, a trecut prin creierul meu ca un fulger. Ba chiar l-am revăzut pe poetul-humoristul-textierul Nicu Kanner. Privirea, după vîrstă, prelungită spre poponețele tinerelor din jur. Ţinea între buzele late, unsuroase un trabuc din care scrumul cădea peste cămașa ale cărei culori erau îmbătrînite de vreme. Cîte texte a cîntecelor de mare succes compuse de N. Kanner) la măsuța de la Capșa! ,,Aș vrea să fiu umbra ta,, cîntată de Sonia Cluceru, ”Unde aș vrea să mor,, a căror accente nostalgice numai Gică Petrescu le putea reda, sau ,,Mi-am pus busuioc în păr ,Măi ! cîntat de neîntrecuta și unica Maria Tănase.

Nu-mi pare rău că-mbătrînesc ,de vreme ce după ani și ani am putut străbate lungile bulevarde ale Bucureștilor, admirînd parcurile, grădinițele înflorate și ascultînd cu aceeași atenție cîntecele ,,Flașnetarului,, care mi-a zîmbit provocativ, parcă invitîndu-mă să iau loc pe banca de la intrare în Cișmigiu. El tot învîrtea manivela cu o mînă, iar în cealată ținea cutia cu monede.

Am pornit-o la pas îndreptîndu-mă spre ”CERCUL MILITAR,,. Aglomerația de pe bulevard mă întoarse ,,cu ani în urmă,, cînd împreună cu colegii de promoție opream în fața unuia din cinematografe citind în cor ”Afișul,,. De data aceasta totul se petrecea în memoria mea muzicală, căci porțile erau închise ,cinematografele dispăruseră de pe bulevard și doar cîntecul ”De ți-ar spune poarta mea,, revenea cu aceeași prospețime și seninătate.

Lăsasem în urmă strada ,,Redacțiilor de ziar,, care a fost prima mea cunoștiință bucureșteană. După o stagiune de ,,corespondent la ziar ,,în care am bătut Moldova de la un capăt la celălalt, scriind despre ”proletari,, ”întreceri în muncă,, ”cărbunari, sau petroliștii de la Moinești, am fost recrutat la Redacția centrală din București. Dimineața eram la cursurile facultății, apoi la redacție și seara la un spectacol. Cronicele îmi apăreau de obicei în pagina de sfîrșit de săptămînă.

După ce am urcat pe îndelete, iată-mă în fața clădirii impunătoare cu acele scări late, care duc spre sala restaurantului ”Cercul Militar,,.

Am privit în jurul meu pe cînd o ,,florăreasă,, îmi oferea un bucheţel cu floricele gălbui, albe.

- Ia Domnu!

Numai că ,,Domnu,, privea în zare și pașii mi se îndreptau spre ,,Teatrul Național,, unde timp de ani am vizionat împreună cu colegii de la clasa de actorie numeroase spectacole, admirîndu-l pe Fintesteanu, aplaudându-l pe Birlic, entuziasmîn-

du-mă ascultînd vocea unică,cu acel ”r,, unic a lui Beligan...

Treceam pe lîngă CAPITALA PALAVRELOR (comentariilor, bîrfelor) acel local istoric ”CAPȘA,, care la vremea studenției nu era de,,nasul și punga studențească,,. Ne aruncam privirea căutînd uneori pe cîte o vedetă de care auzisem că după fiecare spectacol, își petrecea noaptea la ”CAPȘA,,.

Era de ziua onomastică a unuia dintre colegi de la clasa de regie, cînd am gustat pentru prima și întîiaș oară, un ”delicates,, de la Capșa. Colegului cu pricina, îi făcuse ”surpriza,, o artistă - asistentă la catedra de regie și îndrăgostită pînă peste urechi de Virgil.

Căutam de astă dată ceea ce, pe vremuri scria unul din maeștrii textelor muzicale ”În vitrinele la Capșa,,.

Sunt expuse prăjituri
Lei și urși de șocolată
Și tot felul de figuri...
Și-a intrat domnul Costică
Un geambaș cu capul lat
Bună zise dînsul-
Vreau un cal de șocolat.

Capșa precum am văzut-o eu prin anii 56-58 nu mai era nici atunci ca în versurile scrise de maeștii Ion Pribeagu sau Nicu Kanner.

Venisem din provincie, unde eram angajat la un teatru nou înființat, și îndeplineam funcția de ,,secretar literar,,. Răspundeam de repertoriul stagiunii, așa că citeam pînă la miez de noapte piese de teatru ,,actuale,, pe care dramaturgii, ziariștii, oameni de condei, mi le trimiteau spre lectură. ...Scriau, cică din viața proletariatului, a țăranului, colectivistului...vrute și nevrute. Ei scriau, eu lecturam și Partidul...aproba!?

Așa s-a întîmplat cînd într-o ședință s-a propus să se pună în scenă ,,O revistă satirică,,. Două nume de scriitori satirici îmi erau cunoscute: Ion Pribeagu și Nicu Kanner.

Kanner m-a invitat la CAPȘA. ,,Dar să fii punctual! Eu iau cafeaua la ora 11 FIX. ,,Zis și făcut: de la Gara de Nord am luat tramvaiul pînă la stația ,,Cercul Militar,,. La ora respectivă, eu care pînă atunci nu îndrăznisem să trec pragul de la Capșa, ședeam vis-a- vis de maestrul Nicu. El comandase cafelele și două Jofre. Fetița care luase comanda îmi făcuse cu ochiul, în timp ce Conu Nicu îi pipăise fundul tineresc. Nicu comandase, subsemnatul a plătit!. De la o sorbitură la alta scria în timp ce eu îi furnizam informații despre orașul din care venisem ”Galați,, populația pe care nu de mult am cunoscut-o și ....

Fixasem chiar o nouă întîlnire. De data aceasta la orele prînzului de la localul ”ATENEU,, dar pînă la vremea noii întîlniri, l-am avut drept oaspete la noi la Galați...”Vizită de cunoaștere directă cu orașul, populația și vinurile din cramele regiunii!”.

Premiera spectacolului de revistă a avut avut loc la sfîrșitul stagiunii. Textul a fost a unor tineri talentați localnici. Cîntecele de succes au fost a lui Nicu Kanner, interpretate de tinerele din Ansamblul revistei. Niku Kanner trăia, era prezent prin minunatele versuri pe care le compunea ”la mica măscioară de la CAPȘA,,

Etichetă a firmei de „Cofetărie pariziană" Frații C. și G. Capșa", deținută în 1869 furnizoare a Curții Princiare a României. Muzeul Național de Istorie a României.

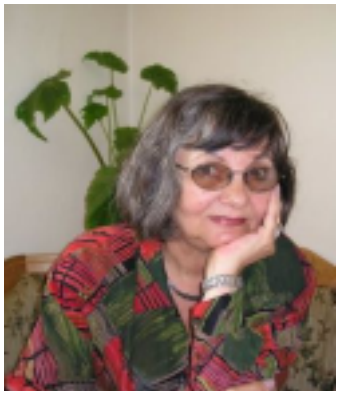

RODICA BRAGA

POEME

* * *

mi-am tras peste mine
noaptea cu toate
mișcările ei misterioase.
păsări treze mă pândesc
cu ochii lor dedați
cu întuneric
și-și umflă a zbor
penajul odihnit
sub soare.
cu ochi deschiși și treji
ca două lasere,
străbat imensitatea
ce mă apasă
și ascult în mine,
ca pe un clopot inefabil,
pulsația căii lactee
ce-și potrivește ritmul
după al nopții suflu
îngânat de voci fantomă,
rostogolind prin aer
ecouri vagi, de nicăieri venite.
e o liniște de moarte,
un zumzet surd
ce se înecă
în marea începutului de lume
și-n mine cresc
sălbaticele întrebări
ce răscolesc al minții
cer brăzdat
de fulgerele neputinței.
încă te mai zăresc
în copca de lumină
a vieții
și mă răsfăț în
caldul ei culcuș.
mă iartă dacă liniștea-ți
zdrobesc
în blestematul malaxor
al ochiului întors
prea mult spre sine,
tu mă întoarce,
ca pe un ceas, cu fața
ce ne arată orele
ce ne-au rămas,
spre tine.

* * *

din trupul meu
de cernozium și praf
stelar
ieșeau cândva, pentru tine,
grâne coapte, de vânt vălurate.
în ochi îmi înfloreau
pajiști răcoroase, ca să-ți
împrospătezi în ele truda
minții
și fierbințeala mâinilor
ce mă apucau
cu forța gingășiei
și mă trăgeau spre
ceruri înstelate
de păcat și abisuri
luminoase.
ca pe o hrană sfințită
te priveam, te dumicam
pioasă și nesățioasă
și trupul tău, de
cornalină,
cu irizații de citrin,

îl desfăceam, fărâmă cu fărâmă,
ca să-l presar pe toate
rănile ce m-au mușcat
cândva.
astfel mă vindecam
de lume.
o altă boală grea
m-a prins în mreje,
mi-e rău de tine
când departe-mi ești
de ea, nu vreau, vreodată,
a mă vindeca.
te port în mine ca pe-un drog,
ești chinul și
salvarea mea,
până când moartea
mă va vântura
precum un scrum a ceea ce
a ars, intens, cândva.

* * *

să nu m-atingi în treacăt,
să nu mă spargi în cioburi,
de sticlă transparentă
și de cuarț sunt, uneori,
când vântul dinspre nord
a deznădejde bate
și trage înspre noi,
jucând în zeci de ape,
veșminte de-aurore boreale.
în taină voi sufla pe piele,
ca peste o rană sângerândă,
aburul cald al respirării
care iubirea îmi animă
și voi striga, din ochii-n lacrimi,
cât de adânc te ascund
în mine, atentă să te ocrotesc
de arșițe și de furtuni turbate.

* * *

trăiesc ca un cocor
planând sub soarele
tomnatic,
rupt din triunghiul celorlalți,
plecați spre zări mai calde.
simt frigul care
mă pătrunde
ca un pumnal parșiv
și aud singurătatea
cum șuieră subțire
prin colții între care
acerb m-a-nghesuit.
o liniște de pâslă
mă pătrunde
și-mi face pat
ca să mă odihnesc,
ci eu, adânc căzută
în visare, îmi scriu,
pe cerul gol, țipând
de albastru,
povestea de cocor
în aripă rănit.

* * *

vara aceasta-nnămolită
în ploi
o port în trup ca pe-o
otravă.
mi-e sufletul o rufă
ce nu apucă să se zvânte
și-n ochii-ncenușați
turme de nori turbați
se fugăresc pe rupte.
în sânge s-a-ncuibat
un morb lacustru
"și n-am tras podul de la mal",
aștept ca-n lemnul putrezit
să bată lent austrul.
mi-e dor de soare
ca de un gust de mult
uitat în amintire,
mi-e dor de tinerețea mea
ce sângera-n tumult,
ducând cu ea, pe ape mari,
istmuri întregi de fragedă iubire.

ANDREI ZANCA

O ÎNTÂLNIRE CU HANS MAGNUS ENZENSBERGER

....eu însumi am tradus tot felul de poezii și știu că prin această activitate poți flămânzi. (...) oricum, e frecvent cazul editurilor care încasează subvențiile și nu cedează nimic traducătorului (...) dacă veniți odată la München, m-aș bucura sa Vă cunosc și am putea întreține și o conversație (dintr-o scrisoare adresată lui Andrei Zanca de către H. M. Enzensberger la 21 ianuarie 2001. Notă: de la acest interviu au trecut niște ani buni. Îl redau însă aici, dat fiind că el relevează azi, ceea ce pe atunci părea doar un joc.

...Și-am pornit-o cât am putut mai repede, după cum se poate lesne închipui. Vizita a fost stabilită telefonic - cum e aici obiceiul -, cu multe zile înainte și anume într-o după-amiază de sâmbătă, pe 3 februarie. Am stat cu sufletul la gură ori de câte ori suna telefonul ori venea poșta, obișnuit de mai demult cu tot felul de renunțări de ultim moment, uitând că aici în cazul în care se stabilește ceva, acest lucru se trece într-un terminal și că este tratat prioritar față de orice intervenții ulterioare. O chestiune de cuvânt, de seriozitate și onoare, chiar dacă e vorba...de poeți. Ningea. Ningea în acea dimineață de februarie, când am luat-o înspre München. O ninsoare firavă printre picături mari de ploaie. Influența Atlanticului se face aici resimțită tot timpul așa-zisei ierni, în care rareori se depune pentru scurtă vreme o pătură subțire de zăpadă.

Pe Enzensberger l-am lecturat pentru întâia oară prin 1973, în „Secolul 20". Era un nume de mare rezonanță încă pe atunci (slabe, dar certe ecouri răzbăteau până-n România; prietenii nemți, revistele și cărțile clandestine, legenda; pentru că Enzensberger este o legendă; la ora actuală, el se află în prima linie a scriitorilor universali și m-am așteptat tot timpul să aud că a primit premiul Nobel, care să-i încununeze lista premiilor naționale și internaționale de mare prestigiu). „Secolul 20", o oază a acelor vremuri, publicase un grupaj de poeme; era unicul liman cu prelungiri firave într-un dincolo abia bănuit; erau acolo printre altele două minunate poeme: unul de dragoste „Chestionar la miezul nopții", precum și celebrul poem „În cartea de lectură a ciclului superior", care începe cu versurile devenite între timp emblematice: „nu citi ode fiul meu, citeşte ghidurile de călătorie / ele sînt mai precise" – într-un anume fel o ars poetica și un îndemn clar la luciditate, atenție și veghe. Mai apoi, în 1974, i-a apărut o culegere de poeme în traducerea Ilenei Mălăncioiu și a lui Aurelian State: „Sfîrșitul bufnițelor", ed. Univers.

München-ul sclipea în lumina reclamelor. O populație pestriță bântuia străzile. Ningea și ploua totodată. Ca întotdeauna, citind mai ales ode... -, am omis a mă uita pe hartă, încât în înstrăinarea de străzi înspre care răzbătea uruitul metrourilor subterane, am oprit o femeie mai în vârstă, întrebând-o de strada poetului. S-a oprit cu o anume rezervă la început, apoi auzindu-mi doleanța și privindu-mă iscoditor, îmi răspunse că auzise de „străduță", însă nu știa cu siguranță unde se afla. Locuia prin apropiere într-un bloc, spuse, croindu-și cu pricepere o pârtie prin puhoiul de oameni. Am luat-o pe urma ei. M-a întrebat cu o curiozitate cam neobișnuită pe aici, unde nimeni nu te-ntreabă ce faci, ori ce ai de gând, cu ce ocazie prin München. I-am răspuns că am o întâlnire cu domnul Enzensberger. Ochii i s-au luminat : „Sunt librăriță aici în apropiere, de 30 de ani…cunosc și am vândut mai toate cărțile acestui domn", chicoti ca o fetiță. Apoi, făcând o volută în jurul unui grup de skinheads: "Ist es nicht lustig?" mi-a spus râzând. Am încuviințat, mirat de o asemenea nemaiîntâlnită reacție. Pesemne și numele lui Enzensberger, prestigiul lui münchenez, jucau aici un rol. Cum mai aveam aproa-

pe un ceas până la ora întâlnirii, i-am urmat sfatul intrând într-o cafenea, pe care această mai în vârstă doamnă mi-o indicase la despărțire. Aveau într-adevăr o cafea excelentă: italieni. N-am apucat a mă aduna în vederea nesperatei întâlniri, sorbind din cafea, că un chelner mă și chemă la telefon. Am întins mirat degetul mare înspre propriul piept. A încuviințat din cap zâmbind. Era bătrâna librăriță. Aflase în blocul ei, unde se afla străduța cu pricina. M-a uluit siguranța cu care ghicise că îi voi urma sfatul. „Ist es nicht lustig?“[1], a repetat la urmă râzând. Am luat-o prin zloată, departe de vacarm printre străduțe scurte, în formă de labirint, amintindu-mi de străduțele noastre de burg, transilvane. Casa căutată avea aspectul unui fort, ba chiar a provei unui vas de croazieră. Cartier select.

Am sunat la ușa blocului, care se deschise imediat, fără de obișnuita voce răgușită întrebând rece la microfon, cine-i acolo, încă o dovadă a deplinei încrederi că numai eu puteam fi la acea oră….Am pătruns într-un hol elegant și comod, pardosit cu o mochetă de-un vișiniu închis. Sus se zărea deja capul poetului, aplecat peste casa scărilor: „La ultimul etaj”, răzbătu până la mine vocea lui. M-am întors, luând ascensorul până la etajul patru. Ușa era întredeschisă. La drept vorbind, aveam într-adevăr emoții. Am bătut firav „Nur vorwärts...“ [2].

M-a întâmpinat cu un aer atât de juvenil și cu un mers atât de sprințar, încât l-am privit cu o intensitate sporită de toate așteptările. Mi-a întins mâna și mi-a luat paltonul, punându-l pe un umeraș în locul rezervat anume. Cu un gest simplu m-a poftit înăuntru. Am pășit într-o cameră uriașă, înconjurată pe toată latura ei de un uriaș perete-fereastră în curbura „prorei”. În mijloc, o despărțitură de rafturi. Restul pereților erau în sine un prelung raft cu cărți ce urca până la tavanul înalt. O adevărată bibliotecă în miniatură. Și în rest nimic, decît o măsuță rotundă la o margine. În celălalt colț, o canapea, o măsuță cu un mic computer și un televizor. M-a poftit să mă așez întrebându-mă în același timp dacă doresc o cafea. Toate acestea într-un ritm neobișnuit, el mișcându-se cu o agilitate necrezută la 71 de ani, (între timp a împlinit, în 2007, șaptezeci și șapte de ani), într-un costum bleumarin cu o cămașă deschisă la piept, o cămașă în carouri mici alb-albastre (insist asupra acestei ciudățenii, căci pepitul făcea parte deja din recuzita de vestimentație enzensbergiană devenită celebră). Sub părul abia încărunțit, sclipeau de inteligență ochii de un albastru izbitor, fără o umbră de suspiciune, arzînd de curiozitate ….Zâmbetul său era pe jumătate într-o așteptare curtenitoare, cealaltă jumătate oglindea o fină și jucăușă ironie, fără o urmă de răutate însă. Și-n toate cele aproape trei ori cît am fost acolo, a devenit de două ori grav. Prima oară…însă răbdare.

Îi expun pe scurt proiectul de traducere, proiect aprobat de celebra editură “Suhrkamp”. Este de acord cu selecția operată din mai toate volumele de poezie apărute. Aș dori însă, adaug eu – el fiind într-o relație de bigamie, aș spune, cu poezia și eseul -, și o mică culegere din cele mai relevante eseuri politice și despre artă, totul reunit într-o casetă, eseurile și reculul lor poetizat, însă nu am toate aceste cărți. M-a privit cu un zâmbet de copil pus pe șotii, s-a ridicat cu o iuțeală într-adevăr uluitoare și a dispărut undeva cu câteva trepte mai jos, de unde au răzbătut curând zgomotele rafturilor cotrobăite cu mișcări atât de juvenile.

M-am ridicat, profitând de moment, și m-am apropiat de fereastră. Eram undeva mult deasupra orașului, a celorlalte clădiri. În jur, un labirint de străzi. Zgomote atenuate abia ajungeau până aici sus. Pe platforma acoperișului de vis-à-vis, o grămadă de ciori șontâcăiau greoi printre antenele înfipte. Undeva se găsea și casa unde locuiau soția și fetița lui de 14 ani. La dreapta, un turn cu geamuri minuscule. M-am întors ca și chemat de o voce plină de remușcare înspre raftul cu cărți (este o impolitețe aici să te ridici și să începi a cerceta biblioteca cuiva, darmite a mai și scoate o carte de la locul ei…), încât am galopat avid cu ochii - urechea ciulită înspre ușă -, peste raftul din mijlocul camerei și cel de-a lungul pereților. Am remarcat de îndată o ordine cutremurător de bine stabilită. Volume în franceză, spaniolă, italiană, portugheză, suedeză, norvegiană, limbi pe care Enzensberger le vorbește cursiv. Iată, mi-am spus, într-adevăr un loc curat și bine luminat. Mi-am aprins o țigară. S-a ivit cu un maldăr de cărți în ușă, s-a așezat

în fața mea, lămurindu-mă febril, însă și cu o anume răbdare asupra celor aduse. Se desprindea din el o detașare față de cele deja scrise, cărțile de eseuri din fața mea aduse de jos, și-a aprins o țigară, continuând a vorbi într-un ritm infernal și atât de firesc lui, încât eu, cunoscut totuși pentru „fulguraţiile" mele temperamentale, am amuțit.

O sa am grijă de ele, i-am spus, o să le retrimit prin poștă…Nu, nu, sunt ale dumitale…sper să poți întreprinde ceva cu ele în proiectul propus….Ce să mai zici?

Ca spre a a-mi întrerupe jena, a trecut brusc la alt subiect: România. Am fost cu o grupă de scriitori…printre care, da, era și prietenul dumitale Schlesak, pe care l-ai pomenit adineauri…prin București prin anii '90. I-am spus că Dieter mi-a mărturisit cu o doză de admirație în voce cum că Enzensberger „profetizase" încă din '86 căderea comunismului estic și ...venirea americanilor...Aici, la ultimul punct..., a zis cu o anume suspiciune Dieter, „Nu, nu", i-am răspuns eu pe atunci, „în sine, n-au pătruns Coca-Cola și McDonalds deja?"….

Enzensberger râde ca un copil când îi povestesc toate astea….Da, da…rețin și acum clădirea restaurantului Uniunii Scriitorilor, o împletitură ciudată de stiluri, ca de altfel mare parte din București…Mă întreabă de Pleșu, Îi spun ce știu și eu de aici: este poate la ora actuală, unul din oamenii cel mai lucizi și mai obiectivi în ceea ce privește Țara. Zâmbește, dă din cap… și totuși, îmi spune, ce deosebire uluitoare între Transilvania și restul Țării (el spune Walachei[3])! Îi spun că nu mai posed cartea lui apărută în limba română în 1974. Se ridică de îndată, îndreptându-se spre biblio-tecă cu o siguranță ce-mi spune că și noaptea în întu-neric s-ar descurca și revine cu volumul albastru și subțire, mi-l întinde. Ezită o secundă, când îl rog a mi-l împrumuta pentru o săptămână, spre a revedea ce s-a tradus, apoi încuviințează adăugând: e singurul exemplar pe care îl am. Sună telefonul. Se ridică și vorbește cu cineva într-o franceză fără cusur …. Feydeau…un moment…Se-ndreaptă cu aceeași siguranță undeva înspre fundul uriașei încăperi revenind de îndată cu viteza lui firească, copleșitoare pentru mine în degajarea ei, în naturalețea mișcărilor unui bărbat de treizeci de ani, apucă receptorul….râde….continuă să dea lămuriri în franceză, revine, își aprinde o țigară, picior peste picior, mă privește cu o curiozitate aproape de neconceput față de placiditatea și suspiciunea atotdominante de aici… mă întreabă cum e văzut în Țară acum Arghezi… se ridică brusc și dispare în fundul „serei" - între timp se lăsase înserarea, iar pe măsuță, doar un abajur răspândind o lumină albastră, încât tot la fel de brusc îmi aduc aminte de un fragment din „Jurnalul" lui Julien Green și murmur, parafrazându-l: iată-l pe poetul Enzensberger mistuindu-se între coperțile cărților sale…. Însă m-am înșelat. Într-o clipă se desprinde din penumbră cu mersul lui de felină. Ține în mână o ediție în franceză din „Cimitirul Bunei-Vestiri". Iată, îmi zic, un protestatar și pamfletar celebru îl adulmecă pe celălalt. Îi vorbesc despre activitatea de pamfletar, de revistele pe care le-a scos Arghezi. Ascultă cu mare atenție, înclinând din cap, deodată serios, însă nu grav și în același timp cu deja celebra sa afirmație mereu reluată: "Jaa, jaa…" ambiguu și-ncurajator în același timp, în sine provocând în cel ce vorbește aproape paradoxal o esențializare a spunerii…

Dar Sorescu? L-am cunoscut cândva…un om interesant, cu mult spirit…însă ceva mi-a părut totuși straniu, ciudat la el…N-am vreme de ripostă, că și trece la Dinescu, la care l-au amuzat se pare teribil „ieșirile" lui parlamentare….râde ca un copil și-și aprinde o altă țigară…Simt un imens sentiment de bucurie și ușurare că nu trebuie să port în spinare ariditatea și grila unui interviu, programaticul, de care și lui îi e groază, căci iată…trec în terenul lui vorbindu-i despre uluirea conaționalilor săi la faptul că în eseurile, articolele și emisiunile lui radiofonice deosebit de numeroase (ca efect al unei afirmații pozitive și încurajatoare a lui Brecht asupra importanței pentru literatură, artă și politică a radioului, afirmație făcută încă în 1932), el marchează punct după punct, relevând adevăruri mereu neplăcute conservatorilor și…liberalilor anilor '60 și '70 mai ales, și apoi „dispare" după o astfel de „incursiune", trecând de îndată la o altă problemă stringentă și supusă altui tabu, aidoma unui Ariel politic, mă gândeam eu, nefixân-

du-se niciunde, încât până la ripostă evenimentele obiective vin să confirme cele afirmate de el…în fine, un om nespus de liber….Râde atât de contagios încât nu mă pot nici eu abține….Da, tare ar fi vrut ei, cum e obiceiul aici să mă catalogheze, să mă vadă – arată biblioteca – undeva într-un raft, să mă integreze….şi pronunță rar acest cuvânt, cu o ironie atât de fină, încât îmi spun: iată, un bărbat de şaptezeci şi unu de ani (pe atunci; anul acesta a împinit 78 de ani), vorbindu-mi ca unul ce se pregăteşte cu garda aparent deschisă, să se arunce din nou în arenă…Însă el intuind parcă ce se petrece: aş face o vizită în România…sunt tare interesat...însă fără prelegeri, ori lecturi…fără îmbulzeală…astea-s avatarurile celebrității, de care mă feresc cu groază…Într-adevăr, îmi zic, avertizat cu doi ani în urmă de prieteni şi scriitori transilvani de limbă germană, însă şi de cei autohtoni: Ah Enzensberger, mută-ți gândul…e prea mare şi prea plin de el, spre a încuviința fie şi un interviu poştal, darmite să te mai şi primească….O fi intuit el şi faptul că-n ochii lor „e prea mare şi prea plin de el”?

Plec la primăvară în Iran, am prieteni acolo…vom sta de vorbă incognito…Oare în ce o mai fi angrenat şi la ce nivel, pe care nici măcar nu-l bănui….însă el continuă…apoi în Chile, la un festival de poezie… Medelin.... Se ridică brusc, îndreptându-se într-un colț: Bei ceva? mă întreabă. Ce luați şi dumneavoastră, îi spun, aducându-i aminte de vizita în URSS laolaltă cu Sartre şi alte celebrități în era lui Hruşciov, cînd a fost ovaționat la scenă deschisă pentru poemul “landessprache” (Limba țării), însă mai ales pentru cuvântarea tranşantă pe care a ținut-o, fiind în numai două zile vedeta întâlnirii. Râde când îi evoc scena în care invitat de Hruşciov (doar el!) la o baie în mare, îi spune că ar accepta cu plăcere, însă nu are chiloți de baie. Şi atunci Hruşciov îi zice: nu face nimic, ia-ți unii dintr-ai mei…şi a doua zi apare în toate marile ziare pe fronton „Enzensberger în chiloții de baie ai lui Hruşciov”….Da, zâmbeşte cam stingher şi sastisit deja de această istorisire…se bea vodcă, pe care eu nu o pot suferi…sto vodca…ceea ce înseamnă o sută de grame, pe care o turnau ca apa pe gât….Revine şi-mi aduce…o vodcă poloneză. Deh, îmi zic, tot din Est, tot din Est şi ăsta, îşi zice el…lui îşi toarnă o manzanilla…Ciocnim... Se-ntrerupe brusc la jumătatea drumului: Cum se spune în româneşte – şi ochii îi lucesc de curiozitate…Noroc ori sănătate, îi zic. Îi plac aceste cuvinte, fiindcă le repetă fără cusur de mai multe ori…de la sanum din latină, zice deodată şi soarbe în sfârşit din pahar. Prind din zbor momentul de acalmie şi-ncep a face diferențierile dintre cele două dictaturi: cea estică şi cea vestică a prestației absolute, fanatismul prestației. Mă ascultă foarte atent cu acelaşi Jaa, jaa, însă ca şi cum şi-ar lua avânt şi nu făcând doar uz de o rutină obosită. Chiar şi atunci când evidențiez polaritatea Est-Vest.

Devine foarte concentrat, dând din cap când îi vorbesc de polaritatea iluzionară externă, de schizofrenia ei, de faptul că ea s-a „mutat” în noi după prăbuşire, de crucea pe care o formează omul: est-vest, nord-sud, suflet şi spirit. Foarte interesat pare atunci când îi spun că mie îmi pare că germanii vestici nu-i prea înghit pe frații lor estici (denumiți peiorativ de ei, osis), tocmai pentru faptul că reiese cu evidență faptul că unde a năpădit comunismul, diferențele naționale dintre statele aflate sub această dictatură devin minime. Sistemul copleşeşte şi egalizează demonic națiunile. Vesticii tocmai acest lucru nu-l înghit la frații lor din Est: faptul că acești osis sînt un memento ruşinos pentru ei, uitând că datorită aplecării lor pentru ideologie, inculcarea acelui „Vaterfigur” (figura tatălui dominant), de acel simbol - noi /wir (în care teama se atenuează şi se refulează-n haită)…ce s-ar fi întâmplat dacă americanii ar fi întârziat cu câteva săptămâni…

Îi vorbesc că la noi timpul „nemaiavând răbdare”, evadează, aproape că n-a mai existat timp, doar vremea aceea de blestem. Aici, însă nimeni nu are timp. Timpul e groaza şi biciul. Se inventează aparate din ce în ce mai iuți spre a economisi timp şi nimeni nu mai are timp….Umflarea în pene a eului în lume, hybrisul modern, aflat la baza ambelor sisteme….

Fără cooperarea, fără aportul celor „buni”, cei răi n-ar fi fost în stare să facă ce au făcut, îmi zice deodată….Prind momentul spre a trece la acel calificativ luat din Osborn de „young angry men”, cu care a fost „investit” prin anii 60-70 şi Enzensberger şi prin care

în sine se demascau ei înşişi, în comoditatea, teama, cantonarea şi conservatorismul lor. Staticul, pustiitor al vitalului, viaţa şi dinamica devenirii. Faptul că el, Enzensberger părea a-şi sorbi forţa tocmai din ceea ce-i repugnă, o agresivitate intelectuală în sine (revizionism) şi nu una afectivă (revoluţie). Mă priveşte cu un alt luciu în ochi: Jaa…jaa…interessant, murmură el, pare-mi-se că avem pe undeva acelaşi temperament, zice zîmbind uşor ironic, aceeaşi privire de foarte sus asupra evenimentelor ....dieser Vogelblick[4]… şi Celan, murmură, parcă fără nici o legătură cu cele de până acum. Da, încerc eu să-l prind în acest domeniu atât de sensibil, Celan pentru care limba germană era în acelaşi timp mamă şi călău…. Însă în mod straniu el continuă: ...frumos spus...şi acel scriitor, care a fost şi el în Rusia, scriind mai pe urmă o carte a dezamăgirii…comunist din perioada interbelică”…. La cine se va fi referind oare? Ah, Istrati, îi zic..Da. da. Istrati…haiducii …Pronunţă acest cuvânt în mod şocant într-o românească fără cusur. Mă uit cu uimire la el, însă nu mă bagă în seamă: Orientul, zice, Estul cu ruşii….extraordinar Cehov, în piesele sale, ce limbă şi structură şi apoi existenţa lui retrasă şi modestă, de excelent medic în Siberia…E rândul meu să fiu din nou şocat: „retrasă şi modestă”, aceste două cuvinte, erau primul semn al unui regret, fisura, şi-n acelaşi timp o manifestare deschisă a predilecţiei sale pentru o formă burgheză de vieţuire, caracterizată prin cultură şi decenţă…Revizionism mi-am spus, nu revoluţie.

Caut să-l atrag într-o discuţie ambiguă lingvistico-socială: se manifestă o predilecţie neliniştitoare în reliefarea comodităţii de sine, precum şi a celei morale îi zic, o comunicare în propoziţii prefabricate, de genul unui limbaj computerizat, care să nu necesite eforturi de prelucrare, în paralel cu o aplecare evidentă întru etichetare dintr-o comoditate, şi respingere a oricărei responsabilităţi şi asumări, lipsa de răspundere, în sine relevând tainic o izolare cumplită, deplânsă însă şi dorită în acelaşi timp, simptom al unei schizofrenii generale. Şi-n acelaşi timp o reacţie străveche faţă de cei tineri, acuzaţi de traiul lor în care primesc totul de-a gata, lucru care în fond îi distruge şi pe care de fapt nu şi-l doresc aşa….însă ce doză de pustiu şi ce nevoie îngrozitoare de tandreţe genuină, zic…Ştiu, zice, am o fată de 14 ani….e o stare generală de infantilism sub aparenţa arogantă a unei siguranţe de sine distrugătoare…am trecut însă şi prin perioada nazistă şi post-nazistă…iar azi îmi place această şansă, pe care ţi-o acordă Europa, de a putea trece uşor de la un teritoriu la altul, de la o casă de nebuni la alta… atunci când ţi-ajunge…când te agasează una… Se-apleacă spre a-şi scutura ţigara, ridicându-şi spre mine nişte ochi în acelaşi timp puri, de o vitalitate şi o forţă a pătrunderii atât de mare, încât ai mereu senzaţia că nu-l poţi înşela cu nici o vorbă, însă în ei alternează în acelaşi timp unde fine de ironie şi apoi deodată un fior de răceală, care parcă se repercutează în întreaga fiinţă. Straniu amestec simultan.

Uite, îmi spune deodată, aparent fără de legătură, Grass spre exemplu, a scris un roman bun „Die Blechtrommel” (Toba de tinichea), însă după aceea ?…S-a plafonat….a intrat într-o zonă gri…la fel şi Handke, care parcă s-a înrăit după ce inspiraţia, prospeţimea i-au dispărut…Mă gândesc din nou automat la premiul Nobel, însă el continuă abrupt : Şi-apoi Pessoa… extraordinar în existenţa sa de aproape necunoscut…Ori Helder, îi spun eu…Helder ? Cine e ? Îşi notează de îndată cu o iuţeală de nedescris numele, în vreme ce-i povestesc, că după ce citisem în două traduceri pe acest poet, mi-a devenit atât de drag, acest Herberto Helder, pe care mi-l închipuisem ca pe un ins de o neobişnuită forţă fizică, şi când colo, Dinu F., mi-a relatat că este un domn fragil şi micuţ, fin, de o discreţie şi eleganţă vestimentară extraordinare, cunoscut şi foarte apreciat de o elită portugheză. Mă ascultă cu un interes crescând. Pentru prima oară îl văd grav. În privirea lui nici urmă de răceală ori de ironie.

Mă uit la el. Frapant îmi pare în semiobscuritatea încăperii chipul lui ce aduce oarecum cu cel al lui Sinatra. Şi-mi trec fulgerător prin minte fragmente din viaţa extraordinară a acestui scriitor şi om de cultură de elită: şcoala, care nu l-a prea atras, colegii, care-l oripilau cu infantilismul şi manifestările lor de haită, perioada imediat de după război când a făcut pe translatorul şi barmanul popotei ofiţereşti engleze, care i-a mijlocit mai pe urmă prima ieşire în străinătate, în Anglia…subiectul lucrării lui de licenţă cu care i-a

şocat pe conferenţiarii mai mult ori mai puţin pronazişti: despre retorica lui Hitler... apoi, renunţarea totuşi la acest subiect şi preluarea lui Clemens Brentano, o figură paradoxală şi şocantă a post-romantismului german….plecarea în Norvegia, oripilat de conservatorismul, plafonarea şi complexul de vină în care se ambalau conaţionalii săi…refuzarea bursei americane pe motive politice şi plecarea în Cuba … lucrul pe plantaţiile de trestie de zahăr…. dezamăgirea…prezenţa lui discretă la evenimente din '68 din Berlin împreună cu prietenul său latino-american Gaston Salvatore şi celebrul Rudi Dutschke[5] …şi-n tot acest timp, luând parte la şedinţele Grupului 47, editând celebrul „Kursbuch"[6] , revistă a editurii Suhrkamp, care mai apare şi azi…publicând volume şocante de poezie, care au făcut să fie com-parat cu un nou Heine…în paralel, eseurile de o limpezime şi luciditate distrugătoare…toate acestea făcându-l în scurt timp celebru nu numai în Germania…prietenia lui cu opozanţii iranieni…afilierea lui la anume cercuri ale elitei şi poate şi ale unor loje, însă fără a se implica direct, fără a cantona, fără a fi partizanul unora ori altora, mereu scăpând oricărui control, oricărei etichetări, nedumerind şi uluind, dispărând la vreme spre a apărea unde nu te aştep-tai…în fine, un spirit atât de liber încât pare a se fi ferit, a se fi alungat şi de sine însuşi…şi totuşi, această suverană stăpânire de sine, siguranţă, ce nu erau o epatare, ci veneau tocmai din această ne-legare de nimeni şi nimic….

„Domnule Enzensberger, am îndrăznit în cele din urmă, din toată viaţa şi activitatea dumneavoastră, reiese o imensă iubire faţă de ţară şi oamenii ei, oricât de obtuzi s-ar putea ei manifesta…" Şi-atunci, l-am văzut pentru a doua oară nespus de grav. M-a privit intens. Ochii lui de un albastru pur s-au întunecat pentru câteva clipe : Aşa ceva nu se spune în Germania….Am amuţit. N-am ştiut ce să-i mai spun. Am tăcut amândoi câteva clipe…Desigur, întrerupe el jenanta tăcere, ai în vedere – am simţit mereu acest lucru – vina, pe care am încercat să o combat şi să o reduc la dimensiunile ei reale. Însă, cred şi acum că în fiecare din noi zace latent această posibilitate. Toţi suntem de vină. Însă nu se poate ierta tehnica, această planificare aproape inginerească a unui genocid…. Cunoşti probabil disputa pe care am avut-o cu Hannah Arendt…O încercare eronată oarecum a mea de a ne despovăra…Mă îngrozeşte însă şi azi posibilitatea neeradicată ce zace în fiecare din noi…Însă în fostele ţări aflate sub dictatura comunistă, spun eu, mai ales în Rusia şi în România .- însă în speţă şi în celelalte -, de-a lungul anilor au fost ucişi milioane de oameni…să ne gândim doar la Canal ori la Siberia bunăoară…Stă cu capul plecat şi doar înclină de câteva ori uşor din cap…se vede că îl doare încă această problemă, care – ca o excepţie pentru spiritul său tranşant şi limpezitor -, îl împovărează nebulos şi azi….Apoi, deodată îşi ridică capul: Straniu lucru, zice aparent fără nici o legătură cu cele de mai sus, însă poate ca replică la propoziţia şocantă, când l-am văzut a doua oară devenind grav, ciudat lucru, voi scriitorii din exil doriţi a fi publicaţi în propria ţară în limba natală, pe când cei din Ţară vor cu tot dinadinsul a fi traduşi şi publicaţi aici în vest…şi-a recăpătat stăpânirea de sine şi ironia…apoi, continuă: de câte ori nu ne gândim rău despre alţii…uite, dacă mă aflu într-o încăpere doar cu japonezi, şi pe mine mă bântuie stranii sentimente ca pe fiecare cred de altfel…este ceva ancestral... Fabricanţii nu mai au azi nevoie de război pentru a face averi…

A trecut oarecare vreme de la ultimul dumneavoastră volum de poezie, încerc eu să revin la cărările noastre, lucraţi la un nou volum ?….Zâmbeşte oarecum obosit. Soarbe din pahar şi îşi aprinde o nouă ţigară…Nu public poezie decât din cinci în cinci ani…mi-e oarecum teamă să nu mă repet…De altfel în curând voi pleca la prietenii mei din Iran…apoi poate la Festivalul de la Medelin din Chile. Îl invit din nou în Ţară. Dă din cap zâmbind. Să vedem, zice, să vedem…nu mai sînt chiar aşa de tânăr…scuză-mă dacă mă aud ca un om bătrân…Domnule Enzensberg, încerc eu să-l abat, am o mare rugăminte…dacă nu sunteţi de acord, înţeleg prea bine…aş vrea să ne facă cineva o poză împreună…mi-ar face mare plăcere să mă uit din când în când la ea…Se uită la mine mirat ca un copil : dar nu e nimeni prin preajmă…Nici un vecin ? întreb eu naiv…

Dă hotărât din cap a nu. Renunţ. Totuşi, îi spun, pot să vă fac eu o poză. Se ridică în picioare şi face un semn

(continuare la pagina 79)

DAN DĂNILĂ

ÎNCEPUTUL

Gata, a trecut puterea insomniei, mireasma prezentului va conduce de acum, nici o zi de april nu va mai fi fără iasomie, frunze, cruzimi ale verdelui, vedenii de arbori. Și alcoolul insinuat în bolboroseala poeților pentru expunerea rănilor vechi la răspântie.

Vino, diminețile învață puterea surâsului, o lumină netrăită încă întreabă, răspund. Amintirea ta e luxul pe care mi-l permit, blazonul tatuat pe stern, gura melancoliei. În limba orfană căutând primele amintiri, stingerea vorbelor sau cerneluri de rouă.

Iată, un cearcăn pierdut este ziua de ieri, lângă tăcere mă trezesc fără nici un regret când te recunosc într-o petală nedesfăcută, într-o pasăre cântătoare, în cuibul ascuns din foșnetul frunzelor, cărnii, aud melodia de acum numai în limba ei, doar a iubirii.

SEARĂ TÂRZIE

O femeie care se piaptănă la oglindă:
două palori complice și totuși nimic
nu le înrudește – una se preface doar
că e atentă, cealaltă cutreieră negrele
păduri cu minciuna pregătită în poală
pe când departe iubitul o visează deja.

Ea caută luna plină în ochiul de apă,
(făurar de argint temător de oameni),
mireasma cea nesfârșită a copilăriei
ursul de pluș năpârlit cu ochi de sticlă
sau florile de paie din pălăria bunicii.
O mângâiere îi electrizează pletele.
Pieptenele ca un arcuș foșnește ușor:
un greier neadormit, trist ca iubirea
și murmurul stelelor ce abia se aud...

NOR

Peste tăcerea păsării fulgerate doar
un cuvânt sau o geană de asfințire
să te surprindă o clipă încă visând
cu ochii deschiși – un cuib în cenușă,
o limbă uitată ca moartea în carne
în urma sărutului, ardere de neșters,
poate destin obosit pe palmele reci.

Nor alb, întrebare vinovată și zbor,
voi de unde vă luați curajul în sânge
să plutiți, amăgind iubirea și nopțile,
deschiderea spre culoarea secretă?
Eram copil încă și deja mi se arăta
din frică și blană de iepure, o fugă
spre mine în vizuina din povestea
neterminată, nemeritată ca plânsul.
Primele cuvinte adevărate, înțelese,
ce triste erau, ce pădure întunecată
cu sunete grele în scorburi. Eriniile,
cedupalii și magromii în regatul lor,
cu norii în guri ca puii duși la somn.

Somnul în iarbă, în frunzele uscate,
așteptarea zorilor, totuși, deși visul,
deși sfârșitul poveștii era un anotimp,
deși cuibul acela, știu, arsese demult.

UNIVERS

Oriunde se deschide o palmă sau o stea
strălucește, apare ca un ghimpe aprins
o întrebare în calea iubirii temătoare:
ajunge să privești minunea unei pupile
pentru a uita cum înmugurește moartea,
te apără un simplu, minuscul curcubeu?

De abia ieșit din somnul crisalidei, copil
pe lume să îți pui amprenta și să strigi
ca pasărea prinsă de șoimul, călătorul,
să nu uiți norul sub care ai visat că zbori
de parcă toată lumina este o singură artă,
un simplu rece ecou peste valea potopului!

Să nu uiți, sora mea, fratele meu mai trist,
cum se naște orice spirală sau cum inima
rezonează cu ploile, cu lacrimile altuia,
peste frunzele schimbătoare. Căderile lor
par eșecuri dar sunt însăși nemurirea,
triumful materiei, cântecul neîntrerupt.
Nu mă părăsi, continent fără de țărmuri!

TOTUȘI

Dar și roua poate să ardă, dar și inima
învață să tacă dacă poruncește iubirea,
nevăzutele se prefac uneori în păsări,
deznădejdea înflorește ca o mușcată.
Iar mirările noastre, ce stele căzătoare,
ce dantele peste neîmplinirea pădurilor,
mierea sau bunătatea vor curge mereu
dacă ar fi să ne încredem în presimțire.

Dacă m-aș întoarce iar cu fața spre cer
ca să privesc calea laptelui, dacă totul
ar fi scris dinainte, nu aș ști mai mult.
În liniile palmei descifrez încă o rună,
în colb aprins adulmec urma războiului,
încă mai cred, încă mai sper că ploile
pot spăla orice rușine, veșmintele urii,
amintirea aburind pe o sârmă ghimpată.

LA PIAȚĂ

Am fost la piață ca să cumpăr umbră
de salcie, puțină mustața porumbului,
și două roți de floarea soarelui. Dansa
o florăreasă despletită printre tarabe,
soarele râdea în inima unui pepene.

Am bătut cuișoare în cinci piersici,
apoi am gustat vinul încă fierbând,
pentru iubita mea am târguit fructe
exotice care încă nici nu au nume,
miere de stâncă în cuiburi de pasăre,
sâmburi de sânger și muguri de pin.

Pline de trandafiri galbeni și roșii
purtam coșuri de nuiele spre mașină,
printre mormanele de boia și piper,
pepeni uriași, verze albe ca spuma.
Mi-am luat rămas bun de la canari,
am deschis toate coliviile și am fugit
înainte ca iubita să mă dea dispărut...

CULORILE

Sunt melancoliile pietrei,
străvechile ei melancolii –
sub frescele de granit
să dormi
îmbătat de culori,
hipnotizat
de o amintire

prin meandrele viselor
vâslind
cu palmele goale
ca un pictor amnezic
care își uită mereu
paleta la țărm.

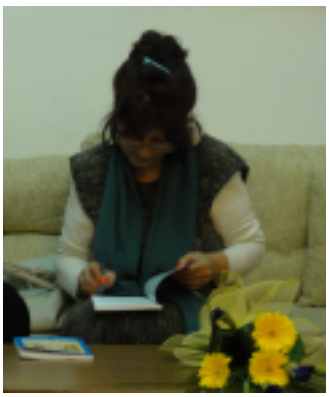

CLELIA IFRIM

FAPTELE ÎNGERILOR
– piesă de teatru –
(fragment)

Personaje
Tin-Tin (o tânără)
Vântul de primăvară (un tânăr)
Domnișoara salcie
Cântec de leagăn
Picătura de apă
(Cele trei femei sunt ipostaze ale lui Tin-Tin la vârste diferite)

Decor
O cameră goală. În fundal o fereastra deschisă. Lângă ea, o salcie. Este o seară de primăvară. Pe undeva, în afara camerei, o gheretă pe care scrie: Casa de bilete. Sprijinită de ea, o bicicletă, o scară și câțiva saci cu var. Vântul de primăvară iese din gheretă, urcă pe bicicletă, pedalează ușor ca într-o călătorie lungă, intră în cameră și așază pe jos crenguțe de salcie, pe care le scoate din sân. Se așază pe pragul ușii și o așteaptă pe Tin-Tin. Aceasta intră însoțită de Cântec de leagăn și Picătură de apă. Cântec de leagăn și Picătură de apă, țin câte un cocor sub braț.

Tin-Tin:
- Acasă! Din nou acasă! Copiii vântului se-ntorc acasă.

Cântec de leagăn:
- Toți copiii se-ntorc într-o zi acasă.

Picătură de apă:
- Într-o bună zi! Bună este ziua aceea!

Tin-Tin (*se plimbă prin cameră. Își dă rucsacul jos. Rucsacul este în formă de cochilie de melc*):
- Acasă! Nu trebuie să mai port atâta bagaj după mine. De fapt nu mai am nici un bagaj. Foarte bine! Este mult mai bine așa. (*Face o rotire de câteva ori, o spirală*). Este mult mai bine așa! Am rămas doar eu cu mine. Eu sunt singurul meu bagaj. Sper să nu cântăresc prea mult! Nu o să-mi dea nimeni tichet de bagaje pentru mine. Poate pentru melc mi-ar fi dat, deși tichetul suplimentar cântărește mai mult decât melcul! (*Sare de câteva ori în sus, cu mișcări suple*). Este în regulă! Mă încadrez la bagaje de mână. Nu am nevoie de tichet suplimentar. (Se plimbă prin cameră. Cântec de leagăn, Picătură de apă, Vântul de primăvară, se grupează într-un cor). Flaute de primăvară, să auzim cântecul vostru. (*Fiecare din cei trei coriști cântă ceva simplu ca și numele lor. Melodii fără cuvinte*). Flautele vântului! Burdufuri de vânt! Respiră, Tin-Tin, respiră! Ca marea care vine și pleacă. Flux și reflux. Mergi înainte, repede, repede … (*vine spre marginea scenei*). Flux. Aduce o grămadă de melci marini. Unul dintre ei ești tu! Respiră! Amplu! Din adâncul sufletului! Din adâncul mării. Vino la mal! Melc-codobelc, cine te va culege? N-are importanță, de fapt. Respiră, Tin-Tin! Respiră! Ușor, ca într-un manual de sfaturi practice. De fapt cum respiră un melc? (*Se retrage ușor spre interiorul scenei*). Reflux… La noapte va fi lună plină. Flux și reflux. Marea va aduce mulți melci la mal. Burdufurile vântului și ale mării! Un rucsac gol este un burduf cu semnul melcului pe el. Cochilia melcului păstrează sunetele mării. Să-l ascultăm! Respiră. Și melcii respiră. Respiră ca sunetul liniștit al mării. (*Scutură rucsasul.*) Gol. Gol-Goluț. Copiii de la gară se vor bucura că au primit câte ceva. Voiam să decorez camera în care m-am născut cu pernițe de catifea, dar au și ei camerele lor… dormitoare.

Cântec de leagăn:
- Nu au. Dorm în sala de așteptare și pernițele de

catifea sunt tocmai bune pe banchetele de fier pe care dorm.

Tin-Tin:
- În gară au fost întotdeauna scaune de fier. Le ştiu şi eu. Din alte gări *(Imită mişcarea unui tren care intră într-o gară*). Maraton de rezistenţă cu sau fără perniţe de catifea. Cel mai adesea, fără…

Picătură de apă:
- Alte tichete de bagaje, alte cântece de leagăn, alte picături de apă, alte piese de teatru, alte case, alte seri de primăvară.

Tin-Tin:
- Alte crenguţe de salcie (Culege câteva crenguţe de salcie de pe jos). Catkin… mâţişori şi mâţişoare. Catifea vegetală. Produs natural. Catkin. Pisicile din grădină nu mai sunt. Călugării iubesc mult pisicile. Îi scapă de şoareci, dar de fapt, cred că sunt numai de decor. Erau destui şoareci la schitul de pe munte. Pisicile stăteau în curtea noastră şi se jucau la soare. Catkin. (*Ascultă un timp*). Din schitul de pe munte vine liniştea asta?

Vântul de primăvară: (*Iese din grupul corului, îşi ia bicicleta şi se plimbă de câteva ori în jurul lui Tin-Tin*).
– Nu m-ai recunoscut, nu-i aşa?

Tin-Tin:
- Nu.

Vântul de primăvară:
- Ne jucam în copilărie împreună.

Tin-Tin:
- De atunci este un timp cât cerul şi pământul.

Vântul de primăvară:
- Atunci bine ai venit în această cameră unde s-au întâlnit cerul şi pământul. (*Se plimbă în jurul ei într-o spirală care le cuprinde şi pe celelalte două femei*).

Tin-Tin (*râde*):
- Bine te-am găsit!

Vântul de primăvară:
- Vrei să te plimbi cu bicicleta? (*Se plimbă prin cameră şi roţile de la bicicletă lasă urme albe*).

Tin-Tin:
- Ai dat cu var la roţi?

Vântul de primăvară:
- Nu. Am dus un sac de var la schit ca să văruiască de primăvară. Acum vin sărbătorile... Toată lumea se pregăteşte. Bucură-te!

Tin-Tin:
- Eu îmi dau întotdeauna cu puţin praf de var pe tălpile încălţămintei. Mi-e frică să nu mă rătăcesc.

Vântul de primăvară:
- Cu mine nu te rătăceşti niciodată! Urcă! (*Tin-Tin se urcă pe bicicletă. Se ţine cu amândouă mâinile de Vântul de primăvară*). Bucură-te!

Domnişoara salcie (*Iese din copacul salcie de lângă fereastră. Vine în cameră. Are pe cap o coroniţă din crenguţe de salcie*).
– Bine ai venit Tin-Tin! (Se urcă şi ea pe bicicletă). Luaţi-mă şi pe mine!

Tin-Tin:
- Bine te-am găsit!

Domnişoara salcie:
- Îţi aminteşti de mine?

Tin-Tin:
- Da. Eşti salcia pe care au pus-o părinţii mei când m-am născut. În fiecare primăvară ne măsurau pe amândouă.

Domnişoara salcie:
- Da, eu am crescut mai înaltă. (Coboară amândouă de pe bicicletă). Hai, să ne măsurăm. Până la umeri, până la frunte, deasupra capului... Eu sunt mai înaltă.

Tin-Tin (*râzând*):
- Din cauza coroniţei.

Domnişoara salcie:
- Ia-o tu! (*Îi dă coronița*) Ne măsurăm încă o dată! Până la umeri, până la frunte, deasupra capului... (*Tin-Tin se înalță pe vârfuri*). Până la aripi, până la cuvinte, până la schitul de pe munte.

Tin-Tin:
- Tu eşti mai înaltă. Până la flori, până la cele trei surori, până la steaua din zori. Tu eşti mai înaltă şi ai rămas acasă.

Domnişoara salcie:
- Acasă e pământul cel mai bun. Îngrăşat cu bălegar de la oile de pe munte. În fiecare an, Vântul de primăvară mi-a adus o găleată de pământ proaspăt. Am pus-o la rădăcină.

Vântul de primăvară:
- De la schitul de pe munte. De acolo de unde începe cerul!

Tin-Tin:
- Aşa de aproape? (*Se duce la fereastră şi priveşte schitul care se vede pe vârful muntelui*). De acolo?

Vântul de primăvară:
- Da, de acolo. Este foarte aproape. Nu este decât cale de-o sâmbătă. O zi. Se vede foarte bine de aici din cameră.

Domnişoara salcie:
- Şi de lângă salcie. (Se duce şi reintră în salcie). Eu dorm aici şi-l văd şi când mă culc şi când mă trezesc. Îmi place să mă uit la el. Aşa dorm şi visez cei o mie de copii. Sălcii mici, la fiecare fereastră din oraş.

Vântul de primăvară:
- Şi de lângă gheretă se vede foarte bine. (*Se mai plimbă de câteva ori cu bicicleta în jurul celor trei femei, iese, se duce spre gheretă, o învârte uşor, şi pe ea scrie: Casa de bilete, Biletarium, Tickets. Ia un sac de var şi-l pune pe bicicletă. Pedalează şi începe să urce cărarea spre schitul de pe munte. Tin-Tin se aşază jos, pe podea, îşi scoate sandalele de pânză din picioare. Le flutură uşor.*)

Cântec de leagăn (*vorbeşte cu sandalele*):
- Ce păsări uriaşe ați ajuns! Din cârpă apretată s-au născut aripile acestea? Cum? Da. Am ajuns acasă. Am venit cu trenul de dimineață. Da. A venit şi Tin-Tin. S-a întors acasă. Nu. Nu puneți întrebări prea grele. Nu ştim să răspundem. Am apretat atâtea lucruri, dar din niciunul nu s-au născut aripi de pasăre. Voi de ce sunteți păsări? De ce v-ați ales să fiți tocmai păsări?

Tin-Tin (*Flutură sandalele care au şireturi lungi*):
- Nu ştim, nu ştim, nu ştim... (vorbele ei sună ca un tril de pasăre). Ba, ştim, ştim...

Picătură de apă (*vine şi ea lângă Tin-Tin*):
- Da. Vă aud. Nici marea nu vă lasă să plecați? Vă ține la ea. Biata mare, i s-a urât de atâta singurătate! Nu vă dă drumul să zburați? Rugați-o din partea noastră. Îi dăm înapoi colierele de perle. (*Cele trei femei îşi scot colierele de perle de la gât şi le atârnă pe cortina albastră. Tin-Tin flutură cortina*). Plus melcii. Dragă mare, îți dăm înapoi toți melcii care au ajuns pe mal. Ce să caute melcii pe o scenă de teatru? Ar trebui să aducem toată marea aici ca ei să se simtă bine. Îți dăm înapoi şi perlele şi căsuța melcilor. (*Atârnă de cortină rucsacul lui Tin-Tin. Trage cortina şi închide scena.*) Flux. Marea a inundat tot teatrul. Cortina este un sentiment albastru. De catifea. Veche de când lumea. (*Redeschide scena.*) Reflux. Noi am ajuns pe țărmul mării. Dincolo de calea ferată începe muntele. Acolo e casa domnişoarei Tin-Tin. Cu păsări, şoareci şi mici animale pescuite.

Tin-Tin:
- Nu ştim, nu ştim, nu ştim. (*Flutură din nou sandalele de pânză*). Ba, ştim. (*Îşi pune sandalele la ureche şi ascultă*). Dintr-o cortină albastră de catifea, chiar şi la cel mai bun teatru, nu se nasc păsări. Voi ale cui sunteți? (Ascultă) Dacă ştiau cei de la magazinul de second-hand nu vă vindeau. Auzi, la second-hand să vinzi o colivie cu două păsări. Nu există păsări second-hand.

Cântec de leagăn:
- Noi aşa ştim. Nu există păsări second-hand.

Picătură de apă:
- Şi noi. Cum să vinzi păsări la second-hand? (*Toate trei ascultă. Ţin sandalele pe rând la ureche.*)

Tin-Tin:
- Acum tot oraşul este plin de colivii. Şi în trenul de dimineaţă cu care am venit, erau numai colivii. (Se ridică şi ţine sandalele, fiecare într-o mână. Le flutură.) Hai, zburaţi. Aici nu vă opreşte nimeni. Cortina albastră e deschisă! Nici perlele nu vă opresc! Respiră, Tin-Tin, respiră, ca marea liniştită, flux şi reflux! Respiră, draga mea uriaşă! Păsările se nasc dintr-o respiraţie! Ce, nu ştiai? Ai uitat, desigur. Uriaşa mea albastră! Numai aşa pot zbura... Hai, zburaţi! Eu m-am retras ... Zburaţi, hai, uşor, uşor... Cine vă opreşte? Cine? Vă ascult. Răspuns la o întrebare foarte simplă. Doar aţi mers cu mine la toate lecţiile de personalizare. (*Rulează uşor cu sandalele în mână. Cele trei femei se grupează şi formează un tren cu trei vagoane*)

Picătură de apă:
- Maraton de rezistenţă. Se înscrie cine vrea. Tren personal. Adică opreşte în toate gările. Uşor şi lin. Să urce cine vrea, să coboare cine vrea. Tren înţelept! Ca melcii! Unde să te grăbeşti? Ce de melci! Îi atrage cortina albastră! Şi gara cea veche. (*Culege de pe jos melcii şi-i pune în rucsacul prins de cortină. Pune câţiva şi prin buzunarele ei.*)

Cântec de leagăn:
- Antichităţi. Antichitate. Antichitin. Marea şi muntele de la începutul lumii. Oraşul Maraton ca sponsor pentru oraşul nostru. Am să-l rog pe domnul primar să dea un anunţ cu următorul text: Oraşul X, adică al nostru, un oraş de sare, caută un alt oraş, tot de sare. Oraşe înfrăţite, ajutor reciproc, şine de tren, unse bine, antichităţi, antichitate, antichitin, anulache, bumbulache, stop. (*Se opresc toate trei.*)

Tin-Tin:
- Aşa că sandale dragi, amintiţi-vă lecţiile de personalizare. Am dat o grămadă de bani pentru ele! Puneţi-le în practică. Cu banii aceştia, mai cumpăram un restaurant, cu melci cu tot. Scăpam melcii de inventarul gastronomic. Auzi, să dai bani pe lecţii de personalizare când poţi să cumperi melci. Nu mai spun de clădirea restaurantului. A noastră este! Nu? Nu vreţi? Sandale neascultătoare! Asta sunteţi! *(Tin-Tin pune sandalele jos. Se încalţă şi îşi leagă şireturile lungi.)*. Am înţeles. Vreţi să staţi cu mine. Nu vreţi să zburaţi decât împre--ună cu mine. De acord. Lăsăm antichităţile pentru alţii. Alţii. Aceia care aveau aripi la picioare. Noi avem sandale de pânză apretată. De acord. Vă iau cu mine, obiecte zburătoare şi neascultătoare. Începem dansul sandalelor de cârpă. Pentru acomodare. Pentru acomodare. (Dansează. Gesturi uşoare de zbor, vârtejuri, zbor liniştit. Se opreşte.) Ce linişte! Numai de la schitul de pe munte poate veni! (Prin fereastră se vede Vântul de primăvară cărând alt sac cu var pe bicicletă. Urcă poteca de pe munte. Tin-Tin se plimbă prin cameră. Aranjează cele două femei una lângă alta.) Flautele vântului, vă ascult! Ce ştiţi mai frumos! Cântaţi-mi. (Toate trei respiră profund ca ecoul unui vânt uşor şi liniştit.) Cântaţi-mi ceva! Am venit acasă!

Domnişoara salcie (*Iese din copacul salcie şi vine din nou în cameră*):
- Şi eu. Şi eu.

Tin-Tin:
- Eşti prea înaltă pentru noi.

Domnişoara salcie: - Am tăiat crenguţele verzi din vârf şi vi le-am adus vouă. (*Dăruieşte celor trei femei, crenguţe de salcie. Fiecare şi le pune cum vrea.*)

Tin-Tin (*se plimbă prin cameră. Caută un loc anume*):
- Când am plecat de acasă, mama mi-a dat o bucăţică de cretă. Pusese var la stins. Era primăvară şi văruia, ca-n fiecare an, casa. A rupt din bulgările de var şi a făcut o bucăţică de cretă. Mi-a zis: Ia-o cu tine! Când nu mai poţi, desenează un înger alb. Va veni în locul unde l-ai desenat şi va fi ca şi tine. Adică o să fiţi trup şi suflet, munte şi mare, cer şi pământ. (*Se opreşte în dreptul ferestrei.*) Poate aici ar fi bine. Fereastra este un loc al îngerilor. Ce ziceţi? (.....)

Textul integral în ediţia online

IONUȚ CARAGEA

Statuie fără chip

astăzi lumea
nu mai este ce-a fost
și totuși poezia
supraviețuiește

ca un pește bătrân
hrănindu-se cu resturi
în ape poluate

ca o pasăre zburând
prin smogul dens
al civilizației

ca un fir de iarbă
crescut prin crăpătura
asfaltului încins

ca o umbră
care trage în piept
oftatul nefericirii

ca un strigăt mut
rătăcit în labirintul
circumvoluțiilor

ca o îmbrățișare
între două himere

ca un trup de lumânare
pândind tăcut
scânteia unui suflet

ca un colb ridicat
de trecerea unui timp
prea grăbit

ca un rigor mortis
pe fața unei amintiri

da, poezia supraviețuiește
puțini o simt, puțini o văd
puțini o recunosc

puțini mai folosesc cuvintele
ca pe niște chei atârnate
la cingătoare
pentru a deschide inimi
sau cufere de pe fundul
abisului

oh, poezie, cortegiu de metafore
peste vechile manuscrise
ale singurătății
cât mă bucur că exiști
chiar și așa
ca o statuie fără chip!

Preludiul unui naufragiu etern

cuvântul
precum ancora
aruncată în negrul abis
nu mă lasă să plec
și stau la suprafața
propriului sânge

valurile timpului
mă lovesc
o dâră înspumată
se desprinde de mine
și dispare

vântul îmi șoptește
un cântec străvechi
iar eu îl îngân
mai rezist, mai rezist!

o întrebare
mă sâcâie
ca o insectă sub haine
tărâmul promis
mai există?

departe, departe
pumnalele stâncilor
aşteaptă să-mi sfâşie carnea

o pasăre se aşază
pe trunchiul meu cerebral
şi-mi ciuguleşte
amintirea copilăriei

mai rezist, mai rezist!

Cenuşa din abis

focul s-a stins
fumul s-a risipit
cenuşa s-a depus
în abis

inima mai bate
doar de dragul
propriului ecou
care-i alungă
singurătatea

iar pe adevărul
dintre bătăile sale
n-are niciodată timp
să-l asculte

eu aştept
să se-ntâmple ceva
şi cum nu se-ntâmplă nimic
încep să trag de mine
pentru a ţinti un miracol

trag şi iar trag
dar sunt ca un arc
fără săgeată

speranţa mea pare
o lacrimă exilată
în tăcerea
umbrei

mă resemnez
sunt o corabie
eşuată pe nisipul
scurs din clepsidră

privesc cerul
ca pe o hartă ştearsă
de nori

e clar
locul meu nu-i acolo
închid ochii
şi ca prin farmec
din cenuşa abisului
renaşte dragostea
pentru cuvântul
de la care
a-nceput totul

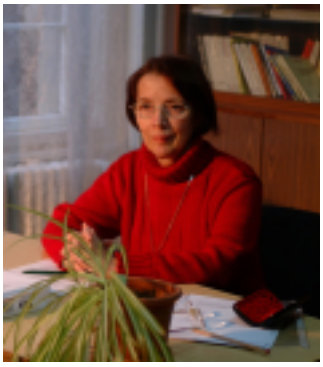

DANA GHEORHIU

SERTARUL IOLANDEI

(fragment de roman)

— Există lucruri de care ți-e greu să te desparți, spuse Iolanda, apropiinduse de dulăpiorul de lângă perete și deschizându-i sertarul din mijloc. Și nu mă refer aci la ceva de preț, ci pur și simplu la anumite flecuștețe, care ar trebui aruncate după folosință. Cum ar fi, de pildă, biletul ăsta de intrare la un muzeu — preciză și, prinzându-l cu două degete, îl flutură pe dinaintea ochilor Alexandrei.

— Păi, e de la Louvre, apucă să observe aceasta, în timp ce Iolanda îl puse-napoi.

— Ei, și?! Doar un petec de hârtie, nu crezi? Și mărțișoarele astea înnegrite — le adună în palmă, ca s-o întindă, desfăcută, în direcția Alexandrei. Ori păunul ăsta de hârtie creponată, rosti în grabă, după ce-și scutură mâna, lăsând să-i alunece mărțișoarele printre degete, al cărui mic stativ a fost înfipt, cândva, într-o prăjitură. Și el! Sau inima asta crăpată, de silicon. Vezi, câte sunt? Fleacuri, nimicuri, fată dragă, pricepi? Sunt de azvârlit, nu de păstrat!

— A, desigur. Dar n-ai s-o faci, pentru că au o valoare... sentimentală.

— Exact. Ai nimerit-o. Deși nu-mi place cuvântul, ținu să precizeze.

— Nici mie, admise Alexandra, privind-o în ochi. Îmi veni, așa, la repezeală, spuse c-un glas înăbușit, de parcă s-ar fi scuzat.

— Da, toate, continuă Iolanda, fără a lua seama la cuvintele Alexandrei, e musai să le fac vânt! decise, în timp ce, dintr-o mișcare energică, dădu să închidă sertarul. Se răzgândi, lăsându-l crăpat.

— Toate, reluă, distanțându-se puțin, când le revăd, știu cu precizie de unde provin: cine mi-a dat invitația, ori mărțișorul, pandativul etcetera și atunci nu mi-e deloc la îndemână să le arunc. Înălță din umeri, exasperată. Pricepi? Apucături de băbătie!

— Nici pomeneală! o contrazise Alexandra. Ședea adâncită-n fotoliul de lângă masă, ținând în mână o scrumieră mică, de cristal, neutilizată vreodată. O învârtea între degete, orientând-o înspre bătaia luminii, ca să surprindă, când și când, irizările sticlei. Licărul, fugar, albăstriu, pe care încerca să-l rețină.

— Să n-aud asta! continuă și depuse, atentă, scrumiera în mijlocul mesei. Le ai de multă vreme și când ai început să le pui deoparte, acasă, nu erai o băbătie! Le-ai adus cu tine, s-au adunat treptat, deoarece ai simțit nevoia să le păstrezi. Și-ți dau dreptate: nu orice lucru se mototolește, se rupe ori se îndoaie, ca să ajungă la coșul de gunoi! Ne legăm, adesea, de obiecte întrucât sunt… se opri puțin și înălță ochii-n tavan, în timp ce căuta cuvântul potrivit. „Depozitare de amintiri", zise dintr-o suflare, c-o intonație triumfătoare.

Iar ele, amintirile, ca să prindă viață, pot fi stârnite și de miresme, ba chiar și de-un iz nedorit, la fel cum mai pot fi provocate de sunete, dintre cele mai diverse, de gusturi ori glasuri, fie chiar și de târșâitul leneș al unor pași. Le poate aduce cu sine și-o umbră tremurătoare pe-un zid, sau o chemare vagă, răzbind, până la tine, dintr-un loc îndepărtat. Aducerile-aminte pot fi resuscitate și de-un fir de lumină, strecurat pe sub o ușă; de forma ciudată a unui nor sau de cochilia subțiată a unei scoici, păstrată, ani în șir, într-o vitrină. Ori de mersul cuiva, asemănător cu acela al altcuiva. Uneori, modulația unui glas, aproape identic cu timbrul altui glas, te poate tulbura. Alteori, revederea unei bănci dintr-un parc, și, nu o dată, imaginea unei străzi, unde îți pare că „ai mai fost", cândva, îți vor aduce în minte chipurile unor oameni, care au însemnat ceva, în viața ta.

Și-i cauți, mereu, fără să știi. Iar ei se află mult mai aproape decât crezi, locatari eterni ai inimii! Sălășluind în ungherele ei, unde sar zice c-au fost uitați și

abandonați, dar nu sunt, de vreme ce-ți revin în preajmă, atât de lesne. Regăsindu-i, pentru un timp, totul va deveni înduioșare și recunoștință. Dar mai ales dor. Un dor neostoit, după acele ființe dragi, plecate spre alte tărâmuri!

Iolanda înaintă câțiva pași spre mijlocul camerei, interpunându-se între geam și ușă. Cum sta așa, cu spatele întors către fereastră, opunându-se unei raze de soare ce se infiltra în interior, câteva particule aurii, săltărețe, de praf conturară o aură în jurul ei. Alexandra le urmărea uimită jocul, într-o tăcere fermecată.

— Mda, aprobă c-o jumătate de gură Iolanda, revenind în dreptul dulăpiorului, spui tu ceva. Uneori și eu mă mir de ce-am îngrămădit în cutia asta. E-un vraiștims total! Mereu îmi zic s-o degajez de mărunțișuri, o asigură c-un soi de îndârjire, și când le iau la sortat — nu mă-ndur! Mai am și altele, destule, imaginează-ți.

Introduse o mână în adâncul sertarului și răscoli cu degetele printre micile obiecte, până ce ajunse dedesubt, ca să-și ridice palma încărcată de câteva dintre ele, să le studieze o clipă și să le lase să recadă peste celelalte.

— Poate mâine, spuse cu glas scăzut. Până la urmă tot va trebui. Suna a promisiune, dar și a amânare.

— Poate niciodată, zise la fel de încet Alexandra, zâmbindu-i, căci ele au, pentru tine, repet, o semnificație aparte. Chiar intimă. De aia nu poți să renunți! Neagă cât pofteşti, eu tot nu te cred.

Se ridică, părăsind fotoliul. Veni lângă Iolanda și apucă cu ambele mâini marginea sertarului. Îl trase către sine, deschizându-l mai mult.

— Precum am bănuit, comentă. E ticsit. Oare de ce nu mă mir? Aici te ascunzi dumneata, râse scurt, fără urmă de răutate; în „sicriul" ăsta încerci să-ți îngrămădești sufletul, pe care-l ferești atâta de ochii lumii, să nu te dea de gol! Da' uite că-ți face figura: te dă. Până la urmă nu-i chiar așa greu de citit! Și revenim exact acolo de unde am plecat.

— Unde? păru să se mire Iolanda. Și când am plecat? Înlătură mâinile Alexandrei și, de astă dată, închise sertarul. Își alese apoi un scaun, dintre cele trei, și se așeză, întinzându-și piciorul în al cărui genunchi pulsa o durere surdă, sâcâitoare. Scăpă, totodată, bastonul din mână însă-l lăsă întins pe covor, făcându-i semn Alexandrei să nu-l ridice. N-avea rost, pe moment.

— Ei, nu te face a nu ști! o somă aceasta, c-o asprime trucată. Se instalase, la rându-i, în fotoliul de lângă canapea, schimbându-și locul. Mai ții minte ce-am vorbit la ștrand? Ce-a spus Pia? Hai, sigur că știi!

Preț de câteva secunde, Iolanda închise ochii. Păru să se concentreze sau era numai un fel de-a se destinde ori de-a întârzia răspunsul.

— Mda, recunoscu într-un final, uitându-se pe perete, undeva deasupra mesei, spre arătătoarele pendulei. Pia a zis: „Încearcă să privești numai în față". Mă-nșel?

Confirmarea veni, dată de-o simplă înclinare a capului.

— Iar tu ai răspuns ceva de genul: „dar poți, oare, s-o faci?" Și eu am fost de acord — nu poți. Te-am înțeles, adică. Nu poți să te dezlegi de trecut! Decât parțial. Eu, însă, nici nu vreau.

— Îmi spui și de ce, mă rog? zvâcni Alexandra, apucând brațele fotoliului și săltându-și puțin corpul, după care se reașeză.

Iolanda își îndreptă degetul arătător către pendulă, răsucindu-și capul în direcția ferestrei.

— Vezi, e încă devreme, îi atrase atenția, dar lumina e înșelătoare. Peste niciun ceas se va întuneca, de cum dispare soarele pe după pâlcul acela de pomi. Parcă ar da colțul! Iar întunecimea cade brusc, odată numai te pomenești învăluită de ea.

— Ah, mă duci cu vorba! se răsti Alexandra, indispusă. Te fofilezi, fugi de întrebare! Slăbește-mă cu „întunecimea", nu e pe ordinea de zi! Nu despre asta vorbim.

Iolanda nu replică. Stătea nemișcată, cu mâinile proptite de genunchi. Își îndreptă cu grijă spatele, apoi se aplecă în față și culese bastonul de pe jos. Îl înălță și bătu cu el în speteaza scaunului învecinat, așa cum obișnuia să facă în momentele când dorea să vorbească. Ori, mai precis, să fie ascultată.

— Deci, să recapitulăm, grăi cumva în silă și mai lovi o dată marginea spetezei. Prin urmare, Pia a spus: „încearcă să privești numai în față". Buun. Până în punctul ăsta suntem de acord. Și de aici vine diferența: Poate pentru tine îndemnu-i valabil. Pentru mine, în schimb, nu mai e. Nu ține! Bătu a doua oară cu bastonul, de astă dată într-unul din picioarele scau-

nului. N-am ce să văd, în față! N-am ce să aștept! Daa? A treia izbitură abia de se auzi, înăbușită de grosimea covorului. Ce m-ar fi interesat, să zicem, s-a consumat, de mult. Lumina, câtă mai e, vine din spate. Pricepi, drăguțo?

— Nicidecum! negă Alexandra. Așa ceva nu-i de priceput. Sau de ac-ceptat. E ca și cum n-ai mai trăi! se aprinse, strângând între mâini, până când i se înroșiră vârfurile degetelor, brațele fotoliului. Parcă n-ai mai fi de față și nu ți-ar mai păsa de nimic. Ți-ai luat adio de la toate, „bye, bye, baby", fredonă, și plutești în spațiu. În atemporalitate. Ca mirii lui Chagall. Numai că tu n-ai mire! pufni în râs, dintr-odată. Brusc, se simțea detensionată.

Își desfăcu degetele și le frecă între ele, mirându-se de cât de tare le încleștase. Pe urmă, își încrucișă brațele peste piept și rămase cu ochii ațintiți către ecranul stins, al televizorului. Aștepta.

— Te înșeli, veni, întârziat, răspunsul. Te iei după aparențe. Sigur nu trăiesc în afara timpului, asta s-o știi! Și nici nu plutesc debusolată printre nori, ca un zeppelin care a pierdut legătura cu solul, ia-ți adio de la ideea asta! Da' simt, e drept, o atracție mai puternică înspre trecut. Atâta tot. Uiți că sunt cu șapte ani mai în vârstă decât voi? Contează, ai să vezi.

Își lăsă capul pe spate și fixă asupra peretului din față, printre gene, o privire subțire. De-un albastru translucid, glacial. Abia atunci, urmărind-o atentă, Alexandra avu impresia că acea porțiune a zidului fusese anume lăsată liberă. Posibil ca pe suprafața ei să-și deruleze filmele-i retro, îi trecu prin minte, la fel de posibil fiind și să n-o facă. O ipoteză, doar.

— Ei, n-o lua o în tragic și nu te alarma! auzi. Poate că nici n-ar trebui să vorbim despre asta. Că o dăm pe arătură!

Același surâs calm, împăciuitor, „marca Iolanda", își spuse Alexandra, izgoni tăcerea ce risca să devină stânjenitoare.

— Totuși, se încumetă, după ce uitătura prietenei se stabili asupră-i, nu exagerezi?

— Și da, și nu, estimă aceasta. Da' hai să facem lumină, propuse: nu fug nicăieri. Stau pe loc. Chiar nu mă vezi?! Nu-s îndeajuns de barosană? glumi, amenințând-o cu bastonul. Îmi plac, însă, spuse cu voce tărăgănată, și unele evadări. Recunosc. Își duse o mână la piept, cu degetele strâns lipite, așa cum ele, cândva, împreună și cu Pia, schițau acel gest, ca pe un semn stabilit, de absolută onestitate. Adică, preciză, să las să cadă cortina. Și să rămân în spatele ei. În fond, la ce să-mi bat atâta gura, când totul e foarte simplu? se înfierbântă, balansându-se pe scaun, mai, mai să-l răstoarne. Ce nu pricepi?! Înălțase vocea subit, devenită stridentă, iar Alexandra tresări, luată prin surprindere.

— Scuză-mă, bătu în retragere, întinzându-și brațele înainte, ca pentru a o îndepărta. Sau potoli. N-am vrut să fiu nu știu cum. Deplasată. Sper că…

— Prostii! îi curmă vorba Iolanda. Lasă politețurile astea de salon pentru altcineva. Ascultă-mă, îi ceru, iar fața i se încreți puțin, tot astfel cum o adiere de vânt, trecând fugară deasupra unei ape, îi încrețește ușor suprafața, ca, mai apoi, îndepărtându-se, să o lase netedă și strălucitoare. Și încearcă să bagi la cap: trecutul *poate fi trăit*. Dar *mai ales re-trăit*. Te prinzi? Dacă-l chemi, vine, se porni Iolanda să lămurească lucrurile. Îți face pe plac. Deși poate să apară și nechemat. Știi asta, nu? Glasul coborî, de astă dată, într-un adânc de taină, de unde abia răzbea. Tuși scurt, ca să-l limpezească. Parcă și tu ziceai ceva, la un moment dat, despre Sabin, o provocă…

A fost nevoită să accepte. Poate chiar să se mire, întrucâtva. Să pună pe seama ambianței, a întâmplării, a revenirii și-a revederii totul. Însă, era adevărat. Unele clipe, de mult ignorate, s-au desprins din conglomeratul uitării. Au revenit în prim-plan. Aproape că le-a vizualizat! S-au derulat, cu claritate, una după alta, ca la cinema. Și chiar nu se gândise la ele! Nu le chemase! Au venit de la sine. Furișe. Aduse de priveliștea platanului, prima. Și, mai apoi, a vilei. De-un glas îndepărtat, care i-a amintit de un altul, de-o cotitură a unei alei și de mirosul de sulf al apei stătute, invadată pe margini de-o vegetație sălbăticită, mucegăită pe alocuri, de sub podețele peste care trecuse, traversând anumite porțiuni ale Parcului. Așa era, n-avea cum să nege. Atâta doar că nu și-a dorit să rămână „acolo". Nicidecum! A luat cunoștință de ele și atât. Pe când, Iolanda dorea. Dar nu întotdeauna și nu pe termen lung. Din fericire, își spuse.

...Să revezi, *ca aievea, ziua în care v-ați cunoscut. Undeva, nu departe de clădirea liceului, când, împresurată de colegii ce se „voiniceau" țintind fetele cu bulgări de zăpadă, încercai să te aperi. Dar erai prinsă la*

mijloc. De pe partea opusă a străzii, alergând, se ivise un băiat necunoscut. Spărsese lesne încercuirea și, trăgându-te de-o mână, te-a scos din învălmășeală.

Să simți, ca și atunci, căldura degetelor trecute peste obrajii uzi și înghețați. Și aceea a palmelor, cuprinzându-i în căușul lor și topind urmele agresiunii.

...Să-ți amintești, apoi, de prima voastră plimbare, după miezul nopții, la încheierea banchetului de absolvire a liceului.

Zorile erau încă departe de-a miji iar voi, în drum spre casă, făceați ample ocoluri pe străzi laterale, slab iluminate și parcă necunoscute. De la un timp, vi s-a năzărit că deveniseră asemenea unui labirint, descumpănindu-vă puțin. Vă opreați adesea și, apropiindu-vă unul de altul, simțeați respirația repezită a celuilalt. Chemarea trupurilor, necunoscută încă, percepută ca o înfiorare, venită din adânc, vă speria și amețea, deopotrivă. Și tocmai spaima asta incertă și nepotrivirea locurilor vă făceau să vă continuați drumul, vorbind în șoaptă, atenți să nu tulburați nicicum liniștea atât de fragilă a nopții. Cuvintele se întretăiau cu câte o sărutare fugară, furată din mers, până când, cu adevărat, cerul prinsese a se rumeni deasupra caselor, vestind deșteptarea zilei. Ceva mai confuză la început, pe urmă tot mai strălucitoare, și-abia atunci, cu adevărat, ați aflat drumul cel bun, către casă. Ajunși în fața porții ați zăbovit încă puțin și, privindu-vă în ochi, v-ați promis unul altuia. Pentru un timp viitor, chiar dacă îndepărtat, însă, cu desăvârșire, al vostru.

…Și plimbarea aceea, de neuitat, prin centrul orașului! Și momentul când, timid, și-a îndoit brațul iar tu, înțelegându-i îndemnul, ți-ai strecurat mâna pe sub el, strângând stofa sacoului, mai sus de cot. Și v-ați preumblat așa, în văzul lumii, la braț, în vreme ce obrajii îți dogoreau! Știai că vei avea parte de dojana părinților, acasă — mereu se găsea cineva binevoitor să le șoptească vorbe-n doi peri, despre „isprăvile" fetei —, dar nu-ți păsa!

…Și după-amiaza în care ți-a oferit, la „Flora", o înghețată iar lui nu și-a cumpărat nimic, motivând că îl durea gâtul! Abia într-un târziu ai înțeles că-și drămuia, atent, banii din bursă. Și câte altele încă. Mărunte sau nu, banale ori dimpotrivă, dar ținând de intimitatea voastră.

Să le rulezi pe ecranul tău lăuntric, cu încetinitorul. Să pară fleacuri fără a fi, de fapt, și să te întrebi cum de-ați permis să se piardă toată frumusețea asta, sfâșiată, mai târziu, de mici orgolii, comodități, cuvinte necugetate dar mai ales trufii, ce au așezat între voi stavile tot mai înalte! Firul se rupea, ca să se reînnoade la loc, ani la rând, însă fără să-și mai poată păstra trăinicia. Se subția, mereu, deși tot mai rezista. Și lungile lui absențe, în vacanțele de vară, când jinduiai după el, și scurtele împăcări, când vă regăseați, ca nu peste mult timp, iarăși, d'a capo, același carusel nebun să vă amețească, proiectându-vă pe-un cer năucitor, de parcă timpul și viața și tinerețea ar fi fost fără limite, și iarăși ochi înlăcrimați, promisiuni, și, în ciuda lor, triumful trufiei, al „mândriei" prost înțelese, până când, el absolvind facultatea înaintea ta, drumul vi s-a bifurcat, definitiv. Ori s-ar fi părut doar? Licărea mai departe, în conștiința fiecăruia acel adevăr, acea știință nemărturisită, ce-a rezistat peste ani, a recunoașterii sufletului-pereche: el, și nu altul; ea și nu alta, chiar dacă n-a fost dat să fie. Până la urmă nu v-ați înstrăinat niciodată. Au existat și alte întâlniri, și alte cuvinte schimbate între voi, și alte plimbări, însă total diferite.

Mai încolo, peste niște ani, reflectă, trecându-și o mână prin păr și netezindul la tâmple, *a urmat întâlnirea cu Sabin. Poate cea adevărată. Totuși, nu, se contrazise. Fusese numai o parte din întreg. Posibil ca, alăturate, cele două „întâlniri" să-l fi desăvârșit, definind ceea gândise, crezuse și tot mai credea c-ar putea fi împlinirea în cuplu. Astfel ca, treptat, acel „dublu" să devină „unu". Dar n-a fost să fie — i se înrădăcinase de mult credința asta. Și nici n-a mai căutat. Acceptase. Prea curând? Probabil. Însă, n-avea importanță. Acceptase, și cu asta gata — a fost decizia ei,* își spuse.

VASKO POPA

SECĂTURA

Secăturo, ai dormit
Și ai visat că ești ceva

Ceva s-a aprins
Flacăra s-a preschimbat
În durere oarbă

Te-ai trezit secăturo
Și-ți încălzești spinarea
La flacăra din vis

N-ai desluşit chinul flăcărilor
Lumile întregi de chin
Spinarea ta e mioapă

Secăturo ai adormit iară
Și ai visat că ești nimic

Flacăra s-a stins
Durerile ei au începuit să vadă
Apoi s-au stins și ele bietele

SEMINTE

Cineva seamănă pe cineva
Îl seamănă în țeasta lui
Tasează bine pământul

Apoi așteaptă ca sămânța să răsară
Sămânța îi golește capul
I-l transformă în gaură de șoareci
Șoarecii mănâncă semințele

Apoi rămân morți pe loc

În capul secătuit se așază vântul
Și clocește vânticele colorate

ÎNAINTE DE JOC

lui Zoran Mišić

Închide un ochi
Privește în sinele tău, în fiece colț
Uită-te să nu fie cuie, să nu fie hoți
Să nu fie ouă de lași

Închide celălalt ochi
Așază-te pe vine, apoi sari
Sări înalt înalt înalt
Până la vârful sinelui

De acolo, lasă-te să cazi cu toată greutatea
Să cazi mereu adânc adânc adânc
Până în străfundul abisului tău

Cine nu se sparge în mii de bucăți
Cine rămâne întreg și se scoală întreg
Acela poate să joace

Vasko Popa s-a născut la 29 iunie 1922. A publicat primele sale poezii în revista literară "Knjizevne novine" și "Borba". În 1953, publică prima carte de poezii cu titlul "Kora" împreună cu "87 de poezii" de Miodrag Pavlovic. Vasko Popa a fondat în mai 1972 "Comunitatea literară Vršac" și tot în anul 1972 a fost primit în Academia sârbă de științe și arte din Novi Sad. Vasko Popa a decedat la 5 ianuarie 1991 la Belgrad și a fost înmormântat în sectorul onorific al Cimitirului Nou din Belgrad.

Traducere și prezentare: **Radu Popa**

RADU CIOBANU

„Misocalia” contemporană

Ultimul jurnal al lui Vintilă Horia (1915-1992), intitulat „de sfârșit de ciclu”, precum tot ce a scris această personalitate de anvergură transnațională, alungată, după obiceiul pământului, timp de decenii din cultura patriei sale, oferă în cele aproape 700 de pagini, un veritabil festin de idei, reflecții, trăiri, personaje, evenimente și întâmplări. E totodată cel mai dramatic dintre jurnalele și scrierile sale memorialistice, întrucât cuprinde ultimii săi ani, 1989-1992, mărturisește speranța – zadarnică! – de a reveni în Țară și e scris în limba română. E o revenire la limba maternă pe care o salută cu bucurie încă din prima frază a cărții, dar care a fost dictată, poate, de acea presimțire a apropierii sfârșitului, când te încearcă nevoia să te întorci, măcar sufletește, spre casă, spre obârșii. Textul depășește în general caracterul de însemnări zilnice, specific genului, și secvențele sale, separate prin asterisc, se dezvoltă de cele mai multe ori până la dimensiunea unor mici eseuri pe cele mai diverse teme, de obicei nepremeditate, ci impuse spontan de împrejurările în care l-a dus viața de exilat proscris în patria sa. Ideile pe care le dezvoltă în asemenea excursuri sunt uneori discutabile, dar survin întotdeauna ca reacții la devastatoarele consecințe ale ideologiei comuniste, continuate până în zilele noastre de socialism. Liantul tuturor însemnărilor acestui jurnal rămâne astfel atitudinea vehement anticomunistă, asociată cu adversitatea împotriva capitalismului „democratic” și consumerist, primejdie iminentă care nu mai duce la exterminări prin gulaguri și asasinate, ci la dezumanizare prin insidioase modalități de degradare a ființei. Dar nu numai a ființei umane, ci a planetei înseși: „Ecosistemul Terra” – scrie VH – „e pe cale de a fi descompus și anihilat de un demosistem din care fac parte atât capitalismul democratic cât și comunismul marxist.” Iar ceea ce au în comun ambele flageluri care bântuie omenirea este *misocalia*.

Cuvântul nu figurează în dicționare, iar prefațatorul și îngrijitorul ediției, dl. Cristian Bădiliță, consideră că e o creație a lui Vintilă Horia, ca antonim al termenului teologic *filocalie*, iubirea frumosului, a frumuseții. Deci misocalie numește în accepțiunea lui VH, ura împotriva frumosului de orice fel, natural, artistic, spiritual. Este un fenomen declanșat de Revoluția Franceză și dus la dimensiuni planetare de Revoluția bolșevică prin înverșunarea de a distruge „opera dreaptă a creației”. În 1990, cu prilejul unei mese rotunde la care fusese invitat, la Granada, a vorbit despre legătura dintre socialism și misocalie, ura frumosului: „Am arătat cât de *urât* [subl. aut.] e tot ce a construit comunismul. Arta, arhitectura, literatura, stilul acestui regim în general și deci și imposibilitatea lui ca prin urât să se apropie de adevăr.” L-a interpelat atunci un tânăr comunist care a încercat să apere „eternitatea ideii” pe care o reprezenta. VH i-a răspuns cu un argument care impune tăcere până în zilele noastre tuturor celor ce încearcă să clasifice ororile, estompând malignitatea comunismului căreia i-o opun pe cea a nazismului: „I-am spus [...] că atât el cât și ai lui nu mai au dreptul nici măcar să deschidă gura, pentru că sub ei zac o sută de milioane de cadavre.” De necontrazis, statistic dovedit, acest teribil adevăr nu se reduce însă doar la o constatare matematică, ci explică și unul dintre modurile prin care acest fenomen apocaliptic s-a extins asupra întregii umanități și a tuturor modalităților ei de exprimare. Ura cu care a fost umilit, privat de elementara demnitate umană, martirizat și în cele din urmă asasinat fiecare dintre cele o sută de milioane de victime din 1917 încoace a cuprins insidios toate domeniile sociale și, din modul cum VH le identifică, putem constata că ea, ura, are „fani”, e activă și azi, nu se dă bătută, nu moare de la o zi alta, fiind întreținută cu baloanele de oxigen roșu ale "stân-

gii" (și nu numai) de pretutindeni, încurajată de agresivitatea vernaculară a Rusiei, de la care, de fapt, a pornit totul. „Misocalia a dat naștere răutății" – spune VH – „urâtul a creat pustiul sufletesc în care se zbat acum toate popoarele supuse mentalității comuniste, eticii fără etică, esteticii fără estetică, religiozității fără religie." Și, pentru că veni vorba de estetică, domeniu căruia îi aparține și arta statuară, avem un exemplu recentissim care confirmă actualitatea aserțiunii lui VH: China comunistă dăruiește orașului Trier o statuie importună și grotescă prin dimensiuni a fatalului său fiu Marx, orașul e, desigur, măgulit, iar însuși domnul Jean-Claude Juncker, politician creștin-democrat (!) și Președinte al Comisiei Europene, a ținut să fie de față și să omagieze memoria – luminoasă, desigur! – a părintelui stafiei care încă bântuie Europa.

Spre ce ne îndreptăm? Exact spre ceea ce prevestea VH: spre un sfârșit de ciclu istoric în care fumul gros pe care-l degajă prăbușirea comunismului confuzionează totul. VH a fost, cu puține excepții, un clarvăzător, iar jurnalul său conține o mulțime de previziuni care s-au împlinit sau sunt în curs de a se. Voi menționa doar una, privind îndelungatele efecte în timp ale erei comuniste, cu referire directă la Țara noastră: „Această perioadă, întocmai măștii fanariote, va întârzia decenii, poate un secol, înainte de a dispărea de pe chipul Țării." E un adevăr nespus de trist, deoarece, iată, după treizeci de ani de la abolirea comunismului, „chipul Țării", în loc să se lumineze, se tot urâțește până la desfigurare. Și asta până în profunzime, până la degradarea individului care-și pierde conștiința demnității, a ținutei, de la comportament până la exprimare. Se va spune, poate, că aici e vorba în primul rând de educație. Bineînțeles, *causa causarum* a tuturor derapajelor umane e precaritatea educației. Or, una dintre țintele principale în strategia misocalică e tocmai dezarticularea și împingerea în haos a sistemului educațional al unei națiuni. Exact ce se întâmplă la noi astăzi. „Mitocănia nu e politică", remarcă VH: „Face parte din *misocalia contemporană* [subl. RC], întruchipată mai ales în partidele de stânga și în special în comuniști. Au distrus totul pe unde au pus mâna pe putere, dar în mod deosebit și programatic, au deformat și lichidat frumusețea, începând cu cea naturală și terminând cu cea individuală, exprimată prin etic și estetic, după cum spunea Platon." Mai mult: misocalia produce efecte chiar asupra celor ce o slujesc. Și VH oferă întotdeauna și exemplele de rigoare: „Personajul cel mai odios la București se pare că e Brucan. L-am văzut zilele trecute la televizor. E urât foc, impertinent și antipatic." Iar pentru vestalele misocaliei programate, VH nu mai găsește nicio resursă de gentilețe și se pronunță, scurt, sec și definitiv: „Imensa majoritate a femeilor comuniste sunt oribile ca aspect." S-ar putea ca generalizarea să ni se pară hazardată, însă exemplele se află la îndemâna oricui. Nu este însă o poziție singulară. Vintilă Horia se pare că distinge prima oară o semnalare a simptomelor misocaliei în *Jurnal(ul) caucazian* al prietenului său Ernst Jünger care nu o numește ca atare, dar, în 1942, la primul său contact cu Rusia bolșevică, e contrariat de urâțenia megaclădirilor oficiale, în special ale miliției, în contrast cu mizeria nivelului general al vieții private. Totodată, tot ce depinde într-o măsură oarecare de „lumea armelor", funcționează perfect. În schimb - și VH îl citează pe Jünger - : „... lipsește cu desăvârșire tot ce e în legătură cu sfera organicului, lipsesc alimentele, îmbrăcămintea, căldura, lumina. Și lipsesc de asemenea și încă în mai mare măsură, nivelurile superioare ale vieții, bucuria, fericirea, buna dispoziție, bunăvoința, generozitatea, arta. Și asta se petrece pe unul din pământurile cele mai bogate de pe planetă." Cele mai bogate, dar de pe care s-a revărsat supra omenirii nenorocirea cea mai dezastruoasă și mai îndelungată. Rusia, aflată între continente, e ea însăși o lume în sine, inaptă de democrație după o mie de ani de tiranie, ceea ce continuă să rămână evident și azi, cum și VH remarcă: „Minciuna, tirania, mizeria intelectuală și morală, *dorința ascunsă de a suferi și de a face să sufere* [subl. RC] au fost și sunt caracteristice acestui popor care, deși a dat omenirii câteva genii, prea puține față de numărul populației, s-a autodefinit ca un centru de tiranie și antiomenie, profund opus centrului metapolitic românesc." Și, desigur, nu doar românesc.

Dar, fiind domeniul nostru, să rămânem puțin la efectele misocaliei asupra artelor. Pe scurt, comunismul, cum nicio altă ideologie, n-a produs nicio capodoperă, ci doar „opere de artă respingătoare". Urâte, cu alte cuvinte. Și în artă, ca peste

tot unde își face simțită lucrarea destructivă, misocalia poate fi asimilată acelei realități pe care Scriptura (Matei, 24:15) o numește cu sintagma atât de expresivă „urâciunea pustiirii". Pustiește, arde totul în calea ei și cu predilecție ceea ce VH numește „opera dreaptă a creației". Asistând la spectacolul teatral cu piesa lui Cervantes *Spaniola englezoaică (La española inglesa)*, pusă în scenă la Escorial, deci în inima Spaniei, de un regizor argentinian de stânga, cu o trupă „experimentală", Vintilă Horia rămâne consternat: „O adevărată profanare. Textul cervantin a fost transformat într-o farsă pornografică, de un prost gust delirant. Și publicul râdea și aplauda. Un succes. Îmi dau seama cum a decăzut lumea și aici, într-o țară în care sufletul părea de neatins. Gesturile obscene, scenele nerușinate, desfrâul mahalagesc și isteric, actorii care păreau femei și actrițele care păreau bărbați, promiscuitatea și dezmățul, montate pe un text scris de cel mai mare clasic spaniol, creatorul unui mit universal, mă obligau să recunosc că nimic nu a scăpat de la potop, nici măcar acest popor de cuceritori în numele lui Crist." Azi fenomenul e general: textele clasice și nu numai clasice sunt pretutindeni vandalizate de viziunile aberante și inițiativele „novatoare" ale unor regizori iresponsabili care găsesc întotdeauna și publicul care râde și aplaudă. E genul de public, din păcate majoritar, la care misocalia, masiv promovată și prin televiziunile comerciale, are priză, pentru că mizează de regulă pe lipsa de cultură și educație a mulțimii. Vintilă Horia e un spirit și un scriitor elitar și a intuit exact, ca și înaintașul său bănățean Aurel C. Popovici, în urmă cu un veac, statutul majorității: „Majoritățile" – reia ideea VH, poate fără a avea cunoștință de cea a lui Popovici - „prin neștiință și minciună, duc la putere, trăgând după ele tot ce e rău, zgura diabolică a oricărei societăți." Așa ca în teatru, misocalia, preluată deja în practica curentă și nu neapărat cu tentă politică în capitalismul consumerist, a pătruns, mă tem că ireversibil, în toate artele.

Ultimul jurnal al lui Vintilă Horia se încheie în primii doi ani și câteva luni imediat postrevoluționari, când urmărește și notează cu sufletul la gură evenimentele din țară și convulsiile comunismului rănit, dar încă departe de a fi biruit. Iar deplorabilul spectacol nu face decât să-i confirme caracterul insidios și pretutindenar pe care misocalia l-a dobândit în acest sfârșit de ciclu istoric, după care nu știm ce va urma. Oricum, luptătorii pentru frumosul intrinsec din „opera dreaptă a creației", par a se fi împuținat, blazat, descurajat, obosit. Altfel cum s-ar explica aberațiile în exces și din toate direcțiile, care ne agresează zi de zi demnitatea existenței?

Vintilă Horia, *Jurnal de sfârșit de ciclu. Note pentru Axente Sever 1989-1992. Jurnal torinez 1978.* Ediție îngrijită și adnotată de Cristian Bădiliță și Claudia Drăgănoiu. Prefață de Cristian Bădiliță. București. Editura Vremea, 2017.

RICHARD RESCHIKA

I. Introducere: Fantoma gnozei *

„Gnoza este o împărăție de-o mie de ani...
O împărăție de asemenea dimensiune și adîncime nu poate,
chiar și în cazul unui asalt furibund, să dispară în câteva secole,
fără de urmă, din istorie. Ideile înăbușite, doar pe jumătate suprimate,
s-ar trezi din nou la viață, chiar dacă mult mai târziu și sub altă formă."
(Hugo Ball, Creștinismul bizantin)

Cei declarați morți trăiesc mai mult. Această zicală, a cărei obscură etimologie unii caută să o explice prin raportarea la povestirea neotestamentară a învierii lui Lazăr din capitolul unsprezece al Evangheliei după Ioan, se referă evident nu doar la oameni, ci de asemenea la lucruri și fenomene, care – după ce s-au scufundat deja în uitare – sunt prezente deodată din nou într-un mod viu și efectiv în sensul figurat al cuvântului. În cadrul acestor morți declarate se află și acea fascinantă apariție a istoriei religiilor, culturii și spiritului, cunoscută îndeobște sub numele de „gnoză", respectiv „gnosticism". La ambele este vorba de noțiuni de știința religiilor, prin care se grupează diferite, însă cu totul înrudite, învățături religioase deviante, precum și grupări în perimetrul iudaismului și creștinismului, mai ales în sec. postcreștin al doilea și al treilea și anume în Orientul apropiat și mijlociu. Reprezentanții ei timpurii – gnostici precum Simon Magus (decedat în anul 65 î.d. Hristos), Menandros (secolul întâi) și Basilides (circa 85-ca.145) – au fost declarați împreună cu marile proiecte sistemice gnostice ale unui Marcion (în jur de 85-160), Valentinus (decedat după 160) ori Mani bunăoară (210 -276), drept eretici de către teologi creștini precum Irenaeus din Lyon Clemens din Alexandria, Hippolyt din Roma, Origenes, Epiphanius din Salamis, ori chiar și Augustinus din Hippo, cu toții declarați drept eretici, sângeros urmăriți și eradicați în cele din urmă.

Transmiterile polemic-apologetice, și astfel puternic deformate, ale așa-numiților teologi creștini timpurii, cât și reprezentările nu mai puțin tendențioase ale unui Justin ori Tertullian au constituit vreme îndelungată singurele izvoare textuale gnostice, ceea ce se va schimba cel târziu în 1945/46, când la Nag Hammadi, un orășel din Egipt, s-a descoperit o întreagă bibliotecă de scrieri gnostice în limba coptă, fapt pentru care teologul și istoricul religiilor olandezul Quispel (1916-2006) a manifestat o deosebită bucurie: „O nouă religie universală a fost de curând descoperită." – „E vorba aici de copii de texte în coptă, care au fost parțial traduse din greacă și parțial și din siriană și care sunt în mare parte necunoscute în forma lor originală. Doar favorabilele condiții de prezervare din nisipurile deșertului egiptean au făcut posibilă păstrarea lor pentru lumea de azi." , după cum reține cercetătoarea religiilor Julia Iwersen, n. 1965, în introducerea-gnoză ce-i aparține.

Lichidarea menționată a acestor presupuși eretici s-a întâmplat însă doar în aparență. Fiindcă deja cu câteva secole mai târziu să se constate că la gnoză, prima mare erezie a creștinătății, e vorba de „un strigoi al ideilor și al istoriei religiilor în van declarat mort", cum printre altele constată și cercetătorul din domeniul culturii și filozoful Thomas H. Macho (n. 1952) în eseul lui *Prăbușirea lăuntrică*. Figuri ale revoltei gnostice 1991. Se indică în prealabil doar mișcările eretice medievale influente

ale bogomililor bulgari, ori ale catharilor francezi, care însă – precum predecesorii lor – au devenit ambele victime cunoscute, de data asta însă victime ale Sfintei Inchiziții, și asta și în ce privește apariția din nou neașteptată, însă cu atît mai durabilă a elementelor gnostice în cultura europeană modernă începând cu secolul al 18-lea și apoi mai accentuat odată cu începutul secolului 20, precum la Rudolf Steiner ori C.G. Jung. Elemente gnostice se găsesc de altfel cam de pe la mijlocul sec. 20 în mișcarea universal actuală New-Age. Filozoful german Peter Koslowski (1952-2013) merge și mai departe în a desemna epoca nouă drept o epocă a „gnozei secularizate". Oricum ar fi însă – dinspre gnoză se desprinde pînă azi o neîntreruptă fascinație.

Faptul că, în ciuda variantelor uimitoare ale mișcărilor gnostice, se poate vorbi despre un „spirit gnostic", respectiv despre „gnoză" ca fenomen total în genere, l-a recunoscut printre primii și filozoful Hans Jonas (1903-1993) în cartea sa deschizătoare de drumuri publicată în 1958 *The Gnostic Religion, Religia gnostică*. El a fost apoi și cel care a relaționat mai târziu separarea dintre om și lume, experiența solitudinii, a faptului de a fi expus-ființial într-o atmosferă străină, inospitalieră – toate acestea fiind tipice pentru „gnoză" –, cu existențialismul modern și cu aspectele ei nihiliste, chiar dacă nu a trecut cu vederea nici diferența dintre dualismul gnostic și cel existențial, fiindcă: „Omul gnostic este aruncat într-o natură ostilă divinului și umanului; omul modern, într-una nepăsătoare, indiferentă. Abia aceasta din urmă semnifică vidul absolut, abisul nesfîrșit. Ostilul, demonicul este încă antropomorf, familiar chiar și în înstrăinare, iar contradicția ca atare îi conferă existenței direcția ..." Prin ce se caracterizează însă spiritul gnostic în mod concret?

Pentru cercetătorul științific al religiilor, Mircea Eliade (1907-1986), firește, cel mai important al secolului 20, în cazul gnosticismului e vorba nici mai mult nici mai puțin decât de un „mit total": „El narează toate evenimentele decisive de la începutul lumii și până-n prezent și fortifică credibilitate eschaton-ului, prin faptul că reliefează o interdependență. Acest mit total este cunoscut în numeroase versiuni (...). Gnosticul află că sinele genuin (i.e. existența sa spirituală), este de origine și fire divină, deși este în prezent prins într-un trup; el află de asemenea că ar locui într-o regiune transcendentă și-apoi a fost aruncat în lumea asta a noastră, află deasemenea că totul se mișcă rapid înspre tămăduire și că, în cele din urmă, în timp ce nașterea lui ar corespunde unei căderi în materie, re-nașterea sa va fi de natură pur spirituală." Printre cugetările fundamentale ale gnosticismului cercetătorul religiilor enumeră dualismul spirit-materie, divin/transcendent – antidivin, mitul căderii sufletului (= spirit, parte divină), asta înseamnă încarnarea într-un trup (care are corespunde unei recluziuni) și certitudinea eliberării (a „tămăduirii") prin gnoză.

În timpurile moderne, teologul și cercetătorul religiilor Karl-Wolfgang Tröger (n. 1932) vorbește și el, fără a ține seama de multele și diferitele mișcări, direcții și sisteme gnostice, despre „un mit gnostic", espressis verbis, în cartea lui Gnoza. Învățătură de tămăduire și credință de eretic din anul 2001 și a configurat, luînd în considerare trăsăturile comune ale gnozei mitice, un „model abstractiv", tipic-ideal, spre a putea – cum scrie el – „proiecta un tablou total al gnozei", care „să servească ca orientare unei mai lesnicioase înțelegeri a fenomenului în ansamblul lui și anume al gnozei antice târzii". Firește un asemenea demers ar avea doar o valabilitate condiționată: „Miturile gnostice sunt multiple mituri artistice prin care gnosticii voiau, cîtă vreme se serveau de mituri, să-și exprime înțelegerea existenței, precum și interpretarea, dinspre punctul lor de vedere a lumii. Acest lucru are loc într-o multiplicitate remarcabilă, dinspre care modelul abstractiv ar reliefa doar trăsăturile comune." La aceste aspecte ale modelului său ideal-tipic abstractiv, Tröger enumeră printre altele și contradicția dintre lumină și beznă, cosmogonia printr-un demiurg, resp. prin Sophia, zeița iudeo-elenistică a înțelepciunii, căderea și răzlețirea sufletului uman în lumea materială, însă și limpezirea și salvarea lor după trezire (= escatologie-individuală), precum și finalul disocierii, lume și isto-

rie (= escatologie-universală).
Specialistul în gnoză Christoph Markschies (n. 1962) înțelege prin „gnoză" toate acele „mișcări care-și manifestă interesul lor special pentru cuprinderea rațională a unor stări de fapt prin înțelegere adâncă (cunoaștere), în sisteme teologice, care sunt caracterizate în texte, de regulă, printr-un ansamblu de idei ori motive" . El a dezvoltat deasemenea un model tipologic, care cuprinde în totalitate opt aspecte și care ne va sluji în cele de urmează drept un soi de matrice referențială pentru cercetările noastre comparative:

„1. experimentarea unui zeu suprem aflat cu totul dincolo, îndepărtat;

2. Intercalarea, condiționată printre altele tocmai prin aceasta, a unor alte figuri divine ori disocierea figurilor prezente în figuri care să le fie omului mai apropiate decât îndepărtatul, supremul zeu;

3. evaluarea lumii și a materiei drept o creație ostilă, rea și prin aceasta o condiționată experimentare a înstrăinării gnosticului în lume;

4. implementarea unui zeu-creativ propriu ori a unui asistent; el este denumit potrivit tradiției platonice meșteșugar – în greacă: demiurg – și este înfățișat în parte drept neștiutor, în parte însă drept rău, ostil;

5. explicarea acestei stări de fapt printr-o dramă mitologică, în care un element divin, care se prăbușește din sfera lui într-o lume rea, ostilă, zace în ațipeală, în postura de scânteie divină, în oamenii unei clase, putînd fi însă eliberat de acolo;

6. o luare la cunoștiință (gnosis) a acestei stări de fapt, lucru realizabil doar printr-o făptură mântuitoare de dincolo, care coboară dintr-o sferă înaltă și se înalțăt din nou în ea;

7. mântuirea prin faptul că ‚omul recunoaște că zeul (resp. scânteia) este în el', cât și, în cele din urmă:

8. o tendință diferit evidențiată înspre dualism, lucru care se poate reliefa prin punerea în opoziție a spiritului și materiei, însă și prin antropologie."

Așa-numiții cercetători ai religiilor, precum și experții gnozei pleacă mai toți de la gnoza antică decât și de la un fenomen total, ale cărui structuri de bază se reliefează și se lasă denumite limpede prin cristalizare, în ciuda diversificărilor variate geografice și istorice. Unii istorici ai religiilor afirmă chiar faptul că gnoza ar fi o „religie proprie a antichității" . În cele din urmă gnoza este – pentru nu puțini istorici ai ideii și filozofi – „o formă a gândirii, care apare în contexte spiritual-istorice diferite, și care beneficiază de o structură capabilă de schimbare, însă mereu recognoscibilă" . O stare a cărei reliefare ni se pare un lucru important, dat fiind faptul că în cele ce urmează va fi vorba în mod repetat de idei gnostice, laitmotive și de imagini elementare, care se perpetuează de-a lungul unor extinse perioade temporale.

Obiectul studiului prezent, intitulat *Zeul adormit,* îl constituie influența durabilă a unor tezaure gnostice ale gândirii asupra culturii române aflate în punctul de întretăiere dintre Orient și Occident: asupra mitologiei și folclorului ei, însă în mod special asupra filozofiei și literaturii ei în secolele 19 și 20. Teza centrală se bazează în acest sens pe faptul că gnosticismul reprezintă pentru cultura și istoria spirituală a României – dinspre începuturile ei și până în timpurile moderne, în ciuda dominației imaginilor-stindard creștin-ortodoxe, însă și seculare, rațional-iluminatoare – nu mai puțin decât o constantă, un parametru eretic solid. În sprijinul acestei afirmații vor fi denotate, contextualizate și interpretate – prin exemplele aflate la îndemînă a unor opere exemplare a unor români de seamă –, ideile și motivele gnostice, în parte camuflate, precum și dualismul religios. În focarul observației și expunerii se află filozoful Lucian Blaga (1895-1961) și E.M. Cioran (1911-1995) cît și literații Mihai Eminescu (1850-1889), Urmuz (1883-1923), Mircea Eliade (1907-1986), și Eugène Ionesco, n. Eugen Ionescu, (1909-1994).

Punctul de plecare a dizertației noastre îl constituie gnosticismul în mitologia română, repectiv folclorul, și anume configurarea învățăturilor gnostice despre demiurgul cel rău și a cosmogoniei populare române despre zeul adormit, apoi balada inces-

tului dintre fratele Soare și sora Lună în folclorul românesc și în cele din urmă a bunului „șarpe al casei" în mitologia populară română. Urmează cercetări asupra gnosticismului în filozofia română, cum se manifestă el în mod exemplar în metafizica lui Lucian Blaga despre Marele Anonim, în cenzura transcendentă și-n cunoașterea luciferică, precum și în învățăturile lui E.M. Cioran despre creația ratată și omul căzut, însă și despre gnosticism în literatura română – în poezia obscur-romantică a lui Mihai Eminescu, și trecînd peste grotescul, amintind de povestirile scurte ale lui Franz Kafka ale unui Urmuz, până la povestirile fantastice ale lui Mircea Eliade, teatrul și prozele absurde ale lui Eugène Ionesco.

Un capitol final, intitulat Între pesimism și nostalgie – spiritul eretic al României, cuprinde încă o dată rezultatele studiului asupra gnosticismului drept constantă culturală mai mult ori mai puțin clandestină însă evidentă la o cercetare mai adâncă, rezultate care apropie strîns gnosticismul de multcitatul pesimism, respectiv fatalism al spiritului popular românesc, de acea atitudine a lui „nu-se-poate-totuși-nimic-schimba", însă și de a lui dispoziție afectivă de bază, nostalgic-melancolică a intraductibilului „dor" și a „mâhnirii din miezul bucuriei" (George Enescu). Prin toate acestea lucrarea se consideră a fi atât un aport al modernității la istoria de receptare a figurilor gândirii antic-gnostice, cât și un act de dezvăluire și înțelegere a liniilor tradiționale, a structurilor din perimetrul istoriei spirituale române, cărora li s-a acordat prea puțină atenție pînă acum.

1. Expresiile „gnoză" și „gnosticism" sunt utilizate până azi deseori în mod diferit. La marele congres de la Messina din anul 1966 s-a propus ca „o anume grupă de sistem a sec. al 2-lea după Hristos" să fie desemnată drept „gnosticism", spre deosebire de „gnoză", o concepție de cunoaștere ce devansează timpul și vremurile și care a fost descrisă precum urmează: „cunoașterea tainelor divine, rezervată doar unei elite". Însă această încercare de a reduce rătăcirea terminologică a dus doar la nesiguranță, și asta nu doar datoriă faptului că expresia „gnosticism" este de origine contemporană. Ea se datorează filozofului și teologului Henry More (1614-1687), unul din așa-zișii „platoniști ai Cambridge-ului" și reprezentant al unei teologii a platonismului și neoplatonismului, care cuprinde sub noțiunea de „gnosticism" toate ereziile creștine. (comp. aici mai detaliat: Christoph Markschies, Gnoza, ed. C.H. Beck, München 2001, pp. 21-25). Această diferențiere dintre gnoză și gnosticism se va face și în studiul de față însă într-un alt, nou sens terminologic: prin „gnoză" se desemnează fenomenul limitat temporal al mișcărilor gnostice antice, prin „gnosticism", dimpotrivă, toate acele fenomene existente și azi și nelimitate temporal, care evidențiază idei și motive, ce-au fost caracteristice pentru „gnozele" antice.

2. Irenaeus din Lyon în jur de 135-200, Adversus Haereses, Împotriva ereticilor

3. Clemens din Alexandria, în jur de 150-215, Stromateis, rom. „covoare", reprezentări care se referă la cunoașteri cu privire la adevărata filozofie.

4. Hyppolit din Roma (în jur de 170-235), Refutatio Omnium Haeresium, combaterea tuturor ereziilor.

5. Origenes, 185-254, Scrieri.

6. Epiphanius din Salamis (în jur de 415-403), Panarion Adversus Haereses, Dulăpiorul cu medicamente împotriva ereziilor.

7. Augustinus din Hippo (354-430), De Genesis Adversus Manichaeos, Despre Geneza împotriva maniheilor.

8. Justin Martirul (în jur de 100-165), Apologii.

9. Tertullian (după 150-după 220), Adversus Valentinianos, Împotriva Valentinienilor, Adversus Marcionem, Împotriva lui Marcion, De carne Christi, Despre carnea lui Hristos, De resurrectione Mortuorum, Despre învierea morților.

10. Iwersen, Julia, Gnoză întru introducere, ed. Junius, Hamburg 2001, p. 10.

11. De textele gnostice originale – mai ales în limba coptă – aparțin: Codex Askewianus, care conține opera Pistis Sophia; Codex Berolinensi Gnosticus 8502 cu Evangelia Mariei, Apocrifele lui Ioan și Ale Sofiei Jesu Christ; Codex Brucianus, care conține printre altele Cărțile lui Jeû. Descoperirile din Nag-Hammadi cuprind printre altele Evanghelia după Toma, o Apocalipsă a lui Paul, o Apocalipsă a lui Petru și Parafrazele lui Seem. De menționat sunt mai departe textele maniheice; Descoperirile din Turfan și din Oaya Daklieh, Bibiloteca din Medinet Madi,

Codul Mani din Koeln, cât și Corpus Hermeticum și Literatura Hekhalot, a căror apartenență la gnoză este însă contestată de cercetări.

12. Macho, Thomas H., Prăbușirea lăuntrică. Figuri ale revoltei gnostice, în: Peter Sloterdijk, Thomas M. Macho, editor, Revoluția universală a sufletului. O carte de lectură și de travaliu asupra gnozei din antichitatea tîrzie pînă în prezent, două volume, ed. Artemis & Winkler 1991, p. 486.

13. Modul diferit de scriere, „bogumil" ori „bogomil" reiese din posibilitățile diferite de transcriere din kirilică în scrierea latină: literal, o, ori adecvate pronunțării, u. Noi preferăm în cele ce urmează versiunea literală, cîtă vreme e vorba de o redare a unui citat ori a unui titlu, R.R.

14. Astfel a apărut o parte de loc neglijabilă a producției lui Rudolf Steiner (1861-1925) din anii 1903 și pînă în 1908 în revistele cu titlul Lucifer și Gnoza-Lucifer. În ultima s-a publicat de exemplu o scriere ce vizează deja din titlul ei gnostica, Cum se ajunge la cunoașterea lumilor mai înalte? publicat în Nr.113-28, în Berlin 1904-1905,. O puternică afinitate cu gnoza antică va fi și concepția întemeiată și înfiripată din teosofia lui Steiner din 1913, o concepție spiritual-esoterică a „Antroposofiei", ceea ce l-a determinat de exemplu pe teologul Richard Geisen, n. 1953, să vorbească în dizertația sa Antroposofia și gnosticismul. Reprezentare, comparație și critică teologică din anul 1992, despre „sistemul gnostic total al lui Steiner". Drept exemplu reliefant pentru entuziasmul din nou aprins în ce privește gnoza la începutul secolului 20 poate fi considerat psihiatrul și întemeietorul psihologiei analitice, elvețianul Carl Gustav Jung (1875-1961) care în anul 1916, sub pseudonimul gnosticului antic „Basilides", a scris un tratat cu titlul Septem Sermones ad mortus, Șapte predici către cei duși, în care a combinat elemente din sistemele antice ale „gnozei" cu indicații de vrăjitorie.

15. De menționat aici mai întâi conceptul de descriere, Mântuirea drept cunoaștere de sine, așa cum se întîlnește el în literatura esoterică în mod repetat și variat.

16.. Comp. Peter Koslowski, editor, Gnoză și mistică în filozofie, societatea de carte științifică, Darmstadt 1988, p. 391.

17. Jonas, Hans, Gnosis. Die Botschaft eines fremden Gottes – Gnoza, solia unui zeu străin, tradus din engleză și editat de Christian Wiese, ed. Religiilor universale în ed. Insel. Frankfurt pe Main și Leipzig 2008, p. 16.

18. Jonas, Hans, Gnosis, op. cit., p. 399.

19. Eliade, Mircea, Istoria ideilor religioase, II. De la Gautama Buddha până la începuturile creștinismului, transpus din franceză în germană de Adelheid Mueller-Lissner și Werner Mueller, ed. Herder, Freiburg-Basel-Viena 1993, p. 316.

20. Comp. Mircea Eliade, Istoria ideilor religioase II. De la Gautama Buddha până la începuturile creștinismului, op. cit., pp. 316-317.

21. Tröger, Karl-Wolfgang, Gnoza. Învățătură de tămăduire și credință eretică, ed. Herder, Freiburg/Basel/Viena 2001, p. 33. **22**. Ibid., pp. 33-65.

23. Markschies, Christoph, Gnoza, ed. C.H. Beck, München 2001, pp. 25-26.

24. Markschies, Christoph, Gnoza, op. cit., pp. 25-26.

25. Comp. Julia Iwersen, Gnoza ca introducere, op. cit., p. 7. **26**. Ibid.

Richard Reschika, născut la 6 martie 1962 în Brașov, Transilvania (România), fiul Elenei Cornelia Reschika, născută Huniade, și Rudolf Franz Reschika, muzician și cercetător științific al muzicii. Strănepot al inginerului și pionierului de aviație român Aurel Vlaicu (1882-1913). Pe 15 noiembrie 1969 plecare în RFG. Studiul germanisticii, a teologiei evanghelice, a istoriei artei și filozofiei în Freiburg in Breisgau și Heidelberg. În 1988 Magister Artium, 1990 promovare ca dr. phil. despre lirica târzie a lui Paul Celan la prof. dr. dr. h.c. mult. Gerhard Kaiser cu un stipendiu al fundației de studii a poporului german. 1989/90 custode al muzeului Friedrich Nietzsche din Sils-Maria în Engadin (Graubünden-Elveția). 1991-94 lector la editura Herder. Din 1995 lector liber, autor la radio pentru SWR 2, autor de cărți, editor, traducător din română și engleză, recenzent, activitate de conferențiar. Membru al Societății Ludwig Klages. Trăiește în Freiburg in Breisgau. Numeroase publicări de cărți și eseuri radio.

** Transpunere în limba română de Andrei Zanca. Carte în curs de apariție la editur Limes, Cluj.*

DANIEL CORBU

ÎNTR-O EUROPĂ BĂTRÎNĂ ȘI TRISTĂ

Prin urmare
știam că nu sunt decît o mică înflorire a
Nimicului o efemeră protuberanță
a golului
un fel de zi mai lungă decît veacul
dintr-un eon agitat ca o încălecare
de timpi.
M-am născut tîrziu într-o Europă bătrînă și tristă
fardată ca o actriță la ultimul ei bal.
M-am născut tîrziu
hărăzit a citi cuvînt cu cuvînt cartea întîmplărilor
în aerul sacerdotal al dimineților mele.
Era tîrziu.
Cu o piatră ca privirea tăioasă a morții
Cain îl omorîse deja pe Abel
Corabia lui Noe își aflase sfîrșitul
pe muntele Ararat
cu mare zgomot Sodoma și Gomora
se prăbușiseră
și implozia florii păcatelor încă mai persista
pe coridoarele lumii.
Iisus scrisese pe nisip misteriosul nedescifratul cuvînt
și-l împărțise în patru zări prin cele
o mie de vînturi.
Don Quijote învinsese morile de vînt
ale Europei
iar Hamlet își dădea obștescul sfîrșit
anunțînd doritorii de breaking news
că mereu e ceva putred în Danemarca.
Imnele vedice - dulci jelanii ale ființei încurajatoare
de iluzii - erau cărate cu rikșa
la curțile traducătorilor din München și Manchester.
Cu o fără de armă biruință
Beethoven scrisese Simfonia a noua - Oda Bucuriei.
În sfîrșit, Robinson Crusoe părăsise
sălbatica insulă
grecii probau oboseala zeilor
Raskolnikov abia-și ascunsese toporul pătat de
sîngele crimei
undeva în Kilimanjaro
pușca lui Hemingway își cheltuise ultimul glonț
iar după un veac de singurătate
prietenul Marquez își rostea declarația de adio.
M-am născut într-o Europă bătrînă și tristă.
Era tîrziu.
În zadar căutam să dau zadarului un sens.
Visele îmi erau un Eden împodobit cu mirare.
În fiecare zi încrustam ceva pe dantela unei furtuni.

LECȚIA DE ABIS

Prea târziu ai venit fericire
prea târziu ai cântat întomnata mea carne!
Aici unde se-amestecă minciuna cu plânsul amar
și în orice om un Petru se leapădă
am putea asculta împreună mezza-voce a lamentației
am putea decripta istorii sigilate
sau vedea cum se vinde schimonosita
legendă a legendei
și se recondiționează bandajele istoriei.

Sunt cel ce aprinde ruguri de vorbe.
Poți privi mâna care scrie și mâna care cerșește lumina
și aripile de ceară topindu-se-ncet
și mâna aruncătoare de pietre
de ținut moartea la doi pași mai încolo.
Cui să-i pese că am în așternut o icoană?
După draperii acelaşi teatru cu păcate egale
aceeași lună subțiată de plopi.
Iar de va apărea celălalt
se va-mpiedica de ferestre.

DOAMNE, AR TREBUI SĂ ȘTERGI LUMEA ASTA

Doamne, ar trebui să ștergi lumea asta
s-o pulverizezi în Neantul atoatestăpînitor
pentru că nu prea ți-a ieșit.
Tu știi mai bine că o greșeală recunoscută
e pe jumătate iertată
și că iertarea e semn de renaștere, Doamne.
Poți desigur s-o pui în curriculum
în magna biographia citită de cei ce vor apărea
din demnitate și milă divină.
Mare Arhitect, Mare Anonim, Mare Nevăzut
Signore, Tată care nu te-arăți niciodată
și care ne-ai dat spre trăire doar semnele tale
în schimonosita durere de-a fi
ne-ai dat gîndirea limitată și oarbă
umilința de-a trece în fugă prin fața
nevăzutului
și ne-ai dat cruzimea cu care-nghițim
păsări, oi, porci, broaște, șopîrle
iar pe gura cu care le-nghițim
să răsară cuvinte și deseori metafizice fraze
iar prin orificiile de eliminat apa și hrana
să slobozim și sămînța
de întreținut specia.
Doamne, dacă Absolutul există
de ce mereu ni-l ascunzi și de ce
cu atîta cinism zidești instituția tainei?

Dacă un cal încoronat poate fi confundat
cu iedera
o spînzurătoare cu balul de fluturi
o, homo captivus așteptînd sărutările morții,
de ce iarba e verde
sîngele roșu
iar cerul la nesfîrșire opac!

Pentru că nu prea ți-a ieșit
Doamne, ar trebui să ștergi lumea asta
și cu neasemuită artă
s-o pulverizezi în Neantul atoatestăpînitor.

POEMUL PERIPATETIC

De ani și ani plimb pe străzi
ideea unui poem
de parcă mi-aș plimba propria-mi moarte.
Deseori prietenii vorbesc
înșirînd verzi și uscate despre glorie
sex sau politică și nu-i aud.
Poemul nescris zumzăie în urechi
și mă scoate pe străzi
intru în bodegile unde altădată
prezidam mese de prieteni.
Să luăm o bere zice Lessy, asta mai
saltă glicemia!
Luăm bem în tăcere
eu simt cum poemului încep
a-i crește solzișorii
brusc mă ridic și ies iar pe străzi
ies prin piețe aici totul se vinde și totul se
cumpără paradisul murdar poate ajunge
pînă și-n grădinile suspendate
pînă și în privirea lui Orfeu întoarsă spre
Euridice.
DE ANI ȘI ANI PLIMB PE STRĂZI
IDEEA UNUI MARE POEM
DE PARCĂ MI-AȘ PLIMBA PROPRIA MOARTE.

POEM DE DRAGOSTE

Unei necunoscute din secolul XXIV

Aveam
patru sute
de ani
cu profilul romantic
de însingurată
bacantă
tu mi te uitai
prin
cărți
s u
r â
z â
n d.

MIHAELA ALBU

Responsabilitatea asumată

Mi s-a întâmplat uneori ca, primind în dar o carte, pe care, în vâltoarea timpului, să o pun deoparte pentru mai târziu, și când, în sfârșit, mi-am făcut răgaz pentru ea, să am mustrări de conștiință și regrete pentru amânarea lecturii.

O astfel de carte este *Crâmpeie din Cartea Străduinței* (ed. Paideia, 2010), primită (în noiembrie 2010!) de la Sanda Golopenția. Dăruindu-mi-o cu autograf, Sanda îmi scrie că aceasta este cartea „unei autoare fără noroc". De ce „fără noroc"? Aveam să aflu la lectura de acum. Și nu atunci. În 2010 am pus-o în bibliotecă și nu-mi aduc aminte să fi citit din ea. Sau am citit, dar nu-mi amintesc. Iată că acum… i-a venit rândul.

Mărturisesc că nu știam nimic despre autoare, deși numele îmi părea totuși cunoscut. Am început primele pagini. M-am dus apoi la prima parte a Postfeței (semnată de Sanda Golopenția) și am aflat că Monica Brătulescu, născută Rahmil, la 13 iulie 1930, era originară din Craiova. Colegă cu Sanda și Constantin Eretescu la Institutul de Folclor, a emigrat apoi în Israel. Țara strămoșilor săi a fost pentru ea tot un fel de exil, de vreme ce notează la un moment dat (fiind deja acolo), metaforic: „Ferice de voi, pomilor! Voi nu știți ce înseamnă să trăiești dezrădăcinat." (p. 49). Dar cele spuse (scrise) despre limba română sunt și mai edificatoare: „Limba mea maternă este româna /…/ o limbă cu multiple registre și corzi. /…/ Nimeni și nimic nu mi-o poate lua. /…/ Româna este limba pe care o stăpânesc și care mă stăpânește cu adevărat" (p. 15) și aceasta deoarece, o spune în prealabil, subliniind importanța idiomului în definirea identității: „Limba maternă este o zestre de mare preț. Cine și-o păstrează își menține o linie de continuitate, identitatea, puterea de a gândi și a se exprima deplin și nuanțat." (p. 14).

Astfel, cu toate că trăiește o parte din viață în Israel și vorbește mai multe limbi, prin scris ea este un autor român de vreme ce calea de exprimare în scris este exclusiv limba română.

Și acum câte ceva despre structura volumului: *Crâmpeie*[1] *din Cartea Străduinței* sunt, așa cum sugerează primul termen al titlului, fragmente, notații mai scurte sau de mai mare amplitudine, fără o ordine vădită, și totuși într-o succesiune pe care s-a străduit să o întocmească editoarele, ținând cont că ele au avut la îndemână un manuscris nefinalizat și cu circa 80 de pagini distruse chiar de autoare. O primă parte, intenționată a fi un jurnal, dar nedatat, a fost intitulat (inspirat), în ediția tipărită, „Zile"[2]. Unele sunt inedite, altele au fost găzduite inițial de revista editată de Sanda Golpenția și Constantin Eretescu în Providence (SUA) – *Lupta. The Fight*, ori de *Origini* (SUA), *Secolul 21* și *Cetatea culturală* (Cluj).

Acest „altfel" de jurnal, fără date precis indicate, dar cu notații departajate grafic, transpun, în fapt, trăirile/ gândurile/ reflecțiile personale asupra unor evenimente/ întâmplări/ sentimente încercate la un anume moment, într-o anume zi de către autoare. Care a fost momentul, care a fost ziua din calendar – ce mai contează peste timp? Câteva titluri (selectate aleatoriu) trimit la subiectul reflecțiilor: *Limba mea, Cititorul ideal, Despre vârste și timp, Suferința, Cârja rutinelor, Consecvență și rigiditate, Resemnare, Optimism* ș.a. Din toate acestea, ca și din multe altele răzbate pasiunea, dublată de o rece obiectivitate, a observației lumii cu care Monica Brătulescu trece prin viață. Iar secvența existenței sale departe de țara în care s-a născut, dusă acum în cea din care veneau strămoșii săi, nu este deloc una pe care spera că o va trăi. Un capitol – „Despre emigrare" cuprinde (succint) mai multe ipostaze ale fenomenului resimțit din

plin de cea pentru care amintirea Bucureștiului, a casei, a prietenilor, a naturii cu care se obișnuise devin un permanent reper de comparație. Sărăcia emigrantului, desnădejdea, incompatibilitatea cu noua limbă, cu obiceiurile, clima, geografia chiar răzbat adesea printre rânduri sau mărturisite direct: „Ura, *sunt liberă!* M-am descătușat de tiranie! Dar uite, *sunt flămândă*", scrie la un moment dat, iar cuvintele ei seamănă izbitor cu cele mărturisite de Ștefan Baciu (exilat cu soția în Brazilia). Acesta, într-o scrisoare (30 iulie 1951) adresată lui Mircea Eliade mărturisea, printre altele: „*Ducem o grea viață de oameni liberi* – o viață de oameni care nu au vrut să fie lacheii nimănui. *Avem toate libertățile, inclusiv aceea de a muri de foame* sau de a nu avea ce face..." (s.n.)

Într-o altă secvență, autoarea notează direct că „strămutarea atrage după sine efecte extrem de grave" (p. 91), dar cea mai gravă – pierderea a tot ceea ce a însemnat trecutul, obișnuința, rutina și, în cele din urmă, identitatea („buna întocmire a vieții mele s-a făcut țăndări". „Pierd din substanța gândului, pierd vlaga cuvântului, mă pierd pe mine însămi, mă înstrăinez." (pp. 92, 93).

Alte capitole/ secvențe conduc cititorul către un nou palier al personalității Monicăi Brătulescu. *Despre taine, credință și apartenență religioasă* și, mai cu deosebire, *Coranul, impresii de lectură* amintește cercetătorul cu care cei care îi cunoșteau studiile publicate în țară („lucrări fundamentale", cum le numește Sanda Golopenția – *La luncile soarelui, Colinda românească. The Romanian Colinda* ș.a.) erau familiarizați. Locuind acum într-o țară frământată de războaie, făcând parte dintr-un popor hăituit de-a lungul timpului, în conflict permanent cu populațiile arabe, nu poate să nu-și pună întrebări, să nu caute să afle cauza („Am citit Coranul din dorința de a înțelege mentalitatea arabilor, dar și pentru a ajunge la sursa de bază a înverșunării lor împotriva evreilor.") Iar căutarea răspunsurilor se face prin cât mai multe și variate surse, lecturi în mai multe limbi, păreri cât mai avizate. Din toate acestea, ea își face propria analiză și găsește propria explicație a luptei dintre cele două religii. Citește mult și scrie apoi un eseu bine articulat (Coranul, impresii de lectură) asupra originii islamului și asupra rolului lui Mohamed în această religie. Tot textul se prezintă ca o analiză serioasă bazată pe o lectură atentă nu numai a Coranului, ci și a Bibliei, pe comparații ce duc la izvoarele comune: „Este greu, aproape imposibil a defini Islamul fără a-l raporta la iudaism și creștinism, religiile la confluența cărora a apărut." (p. 85) Cercetarea merge adânc pe firul istoriei și descoperă astfel importantul rol al geografiei în răspândirea credinței islamice: „Descopăr până la urmă că majoritatea istoricilor sunt de părere că ceea ce i-a determinat pe locuitorii Peninsulei Arabice să pornească la cuceriri a fost presiunea exercitată de suprapopulare pe un teritoriu sterp. Iată cum, după un lung drum înapoi, ajung la probleme de mare actualitate: explozia demografică și penuria alimentară." (p. 83)

Adevărat cercetător, conștientă de parțialitatea unui răspuns care să acopere întregul, ea încheie eseul prin recunoașterea imposibilității pătrunderii în esența religiilor (și a islamului, implicit) prin necunoașterea limbilor vechi. De aceea, în încheiere, își definește eseul drept „impresii de lectură" și „nicidecum un studiu", de vreme ce afirmă că îi lipsește acea „competență elementară" – „a citi în original scripturile".

Într-o permanentă autocenzură, cu o acribie pe care o demonstrează în tot ceea ce așterne pe hârtie, cu modestia pe care o au numai spiritele cultivate, ea se declară, la finalul textului, „un amator".

Și totuși, din întregul volum, din totalitatea „crâmpeielor" pe care le-a cizelat, le-a șlefuit până la esență (dar și din corespondența purtată, o parte inclusă în volum), Monica Brătulescu se dezvăluie cititorului ca cercetător, analist și scriitor totodată, om de carte și iubitor de biblioteci, observator atent al lumii în care a ales să trăiască, având, cum afirmă Sanda Golopenția, „un destin de luptător în profesie și în cotidian". (p. 286) Deși „a intrat în apăsări o viață întreagă" (cum îi caracterizează succint viața autoarea Postfeței), cercetătorul și scriitorul român Monica Brătulescu a fost „un spirit atletic", a avut, așa cum îi definește ea în general pe cei care izbutesc să răzbată din cotodian în artă, „puterea de a lupta pe frontul existenței zilnice și pe planul devenirii lor artistice." (p. 34)

Faptul că nu este cunoscută (mai cunoscută) de cititorul român din țară se datorează nu atât valorii scrisului său, cât „bisturiului" de care pomenește în secvența prin care își manifestă aplecarea către poves-

tirea scurtă", cea care include, cum se exprimă metaforic, „cât mai puțin mortar". Autocenzura, responsabilitatea față de cuvânt, căutarea perfecțiunii, a limpezimii frazei prin exprimarea esenței au fost dublate, în această lipsă a notorietății numelui său și de exil/ emigrare, care, în termenii Sandei Golopenția, i-a impus „singurătatea profesională".

În această „singurătate" au fost scrise și paginile acestei cărți „orfane", cum o numește editoarea, carte apărută postum.

Cei care au citit-o, ca și cei cărora, sperăm, le-am trezit curiozitatea de a o citi, vor descoperi o profesionistă a scrisului, un autor cu respect total față de cuvânt, cu respect, admirație și iubire neștirbită față de limba română, pe care a continuat să o vorbească și în care a continuat să scrie chiar și în condițiile în care cotidianul invada spiritul.

Crezul după care s-a călăuzit permanent: „Scrisul asumat cu gravitate cere a gândi și regândi."

Crâmpeie din Cartea Străduinței, cum a fost și *Răsunete din Caucaz* (care ar trebui reeditată!) o demonstrează pe deplin, demonstrează nu numai „coerența, eliminarea repetițiilor și surplusurilor", cum își explica la un moment dat genul de scriere în care crede, cât și o nobilă asumare a responsabilității față de Cuvântul așternut pe hârtie.

(continuare de la pagina 53)

de invitație cu mâna…Bâjbâi la aparat, ca la toate aparatele de care mie oarecum silă și groază să le mânuiesc…am o oarecare oroare de ele... El observă. Râde de data asta din toată inima :... nu Vă pricepeți la poze, zice printre hohotele de râs…Reușesc să-i fac totuși o poză… E un Enzensberger zâmbind din nou oarecum ironic, din nou retras și stăpân pe el, un as al poeziei, eseului și mai ales un as în mânuirea limbii...un Ariel al spiritului...un adevărat „uomo universale"....S-a făcut târziu. Îmi iau rămas bun. În mod straniu devine foarte formal și de o decență cu anume unde de răceală. „Pe mine nu va pune nimeni șeaua", îmi aduc aminte de vorbele celebre ale lui Cézanne…Se detașează din nou. Scapă și reintră în cochilia lui, îmi zic. Totuși îmi reține mâna într-a lui, zâmbind acum fără o umbră de ambiguitate: când treceți prin München, nu mă ocoliți, zice…Îmi iau rămas bun și mă strecor în burta metropolei vuind deasupra mea, înspre metroul ce mă va duce la gară.

---

1. Nu e vesel?
2. Înainte, doar înainte
3. Valahia
4. privire din perspectiva păsării
5. conducătorul mișcării studențești radicale din 68
6. revistă rezervată eseurilor socio-politice

VICTOR RAVINI

Jumătăți de adevăruri despre traci la Herodot

Jumătățile de adevăruri sunt cea mai eficace dezinformare. Herodot spune adevărul și numai adevărul, însă nu întreg adevărul. Observațiile lui despre traci sunt fragmentare și incomplete, iar uneori inexacte, astfel încât strămoșii noștri sunt puși într-o lumină falsă.

Înainte de a supune acest eseu atenției dumneavoastră, am cerut părerea unui fost coleg de facultate. Nu părerea oricui, ci a lui Simion Dănilă, cel care a tradus operele complete ale lui Nietzsche în 15 volume (ediție critică), plus că a scris cărți de cercetare lingvistică, istorie literară și câte a mai scris. A fost omagiat în *Contemporanul* nr 5/2018 și într-un volum omagial. Redau un fragment din mailul primit de la el: „Profesorului nostru Ștefan Munteanu, dacă mai trăia (…), i-ar fi plăcut investigația ta, fiindcă îl preocupa din Herodot exact ceea nouă nu ne convenea din istoriile sale despre traco-daco-geți."

Putem începe investigația cu ce a spus regretatul George Pruteanu în eseul *JUMĂTĂȚI (Herodot și Guizot)*:

«Iată ce spune Herodot în Cartea a IV-a a istoriilor sale, în paragraful 93 (citez [zice George Pruteanu] după ediția de la Ed. Ştiințifică, din 1961, traducerea fiind a Feliciei Vanț Ştef): *"Geții (cărora romanii le vor spune daci) sunt cei mai viteji și mai drepți dintre traci"*. Urmând o sugestie a lui Adrian Marino, să mergem însă mai departe. Ajungem la Cartea a V-a. Ce zice Herodot acolo? La început, tot lucruri bune și plăcute; citez din paragraful 3: *"După indieni, neamul tracilor este cel mai mare; dacă ar avea o singură conducere și ar fi uniți în cuget, ei ar fi, după părerea mea, de neînfrânt"*. Aici, însă, se termină jumătățile care se citează de regulă spre a ne auto-flata. Să citim ce scrie istoricul de acum 2500 de ani mai jos: *"Dar unirea lor e cu neputință și nu-i chip să se înfăptuiască, de aceea sunt ei slabi"*.

Simțiți cum bate pârdalnicul de Herodot, din secolul 5 î.Cr., până în ziua de azi? Și stați, că n-ați auzit încă toată cealaltă "jumătate". În paragraful 6 al Cărții a V-a, zice așa, pardon: *"La ei, la traci, trândăvia este un lucru foarte ales, în vreme ce munca câmpului e îndeletnicirea cea mai umilitoare; a trăi de pe urma jafului este pentru ei cel mai frumos fel de viață"*. Nu prea ne mai place, așa e? Și dacă mai citim, tot în paragraful 6 din Cartea a V-a, că *"La traci există următoarea rânduială: își vând copiii pentru a fi duși peste hotare"*, chiar că, din lăudător al străbunilor, Herodot devine parcă primul "denigrator" (în slujba cine-știe-căror agenturi) al neamului nostru și al tranziției noastre dinspre of spre aoleu. Eu [George Pruteanu] n-am timp să comentez, ci doar v-am supus judecății ambele jumătăți ale observațiilor sale nepărtinitoare.»

George Pruteanu, Adrian Marino și profesorul meu Ștefan Munteanu au fost intrigați, ca și noi, de aceste citate denigratoare din Herodot. De acolo de unde sunt ei acum, ne îndeamnă și ne călăuzesc să judecăm împreună jumătățile de observații ale lui Herodot. Vom compara datele lui Herodot despre traci cu ceea ce știm despre alți indo-europeni și vom vedea din ce context istoric au fost desprinse, ca să știm cum era în realitate societatea tracilor.

Se știe că structura tuturor societăților indo-europene, din Islanda până în India, mitologiile, principiile etice și obiceiurile lor sunt surprinzător de asemănătoare. Lumea indo-europenilor era împărțită în trei categorii sociale: 1. regele și preotul, ca la noi Burebista și Deceneu, 2. războinicii, 3. producătorii de bunuri materiale. Fiecare categorie socială își avea zeii săi protectori, ce serveau ca model de comportare în viață.

Herodot V.VII. zice: *Tracii nu adoră decât pe Marte, Bacchus și Diana*. Deci: se referă la rangul doi, războinicii cu Marte și la rangul trei, producătorii cu Bacchus și Diana.

Dar numai regii îl onorează în principal pe Mercur, din care se cred descendenți și nu jură decât pe el. Știm de la Cezar că, la gali, zeul cel mai onorat era Mercur. Tacitus spune că germanii îl adorau în primul rând pe Mercur. Faptul că regii traci, gali, germani îl adoră pe Mercur, numit Odin în Scandinavia sau Vișnu în India, dovedește o comunitate de valori morale. Societatea tracilor era clădită pe același model ca societatea și mitologia tuturor popoarelor indo-europene, cu aceleași valori morale, valabile din Islanda până în India.

Herodot V.III: *După indieni, neamul tracilor este cel mai mare; dacă ar avea o singură conducere și ar fi uniți în cuget, ei ar fi de neînfrânt. Dar unirea lor e cu neputință și nu-i chip să se înfăptuiască, de aceea sunt ei slabi. Tracii au nume diferite, după cantonul pe care îl ocupă.* Înseamnă că sunt triburi diferite, fiecare cu regele său. Lipsa de unitate a triburilor trace nu este unică în epocă. La fel era la germani, la gali și la alții. Chiar dacă tracii nu erau uniți, nu s-au războit între ei, ca grecii. Și nu s-au aliat cu romanii împotriva conaționalilor lor, ca galii sau germanii. O unire atât de extinsă cum au obținut Burebista și Decebal, nu au mai reușit nici galii și nici germanii, iar o unire atât de fulgerătoare cum a realizat Mihai Viteazul n-a mai făcut nicio altă națiune din Europa, până la Unirea făcută sub Cuza.

Totuși legile și obiceiurile tracilor sunt aproape aceleași peste tot, cu excepția geților, a trausilor și a celor ce locuiesc mai sus de crestonieni. Întrucât geții, trausii și ceilalți au alte legi și alte obiceiuri decât tracii, înseamnă că nu sunt traci. Geții se deosebesc de traci, deci nu sunt indo-europeni, ci pot fi anteriori tracilor. Herodot îi amestecă pe geți și pe alții printre traci, la fel cum Tacitus îi amestecă pe finlandezi, estonieni, letoni și lituanieni, cu germanii, din cauza unei relative comunități de teritoriu.

Herodot V.IV vorbește de *imortalitatea geților.* Nicio mitologie indo-europeană nu promitea nemurirea. Deosebirea pe care o face Herodot între geți (care aveau credința în imortalitate) și traci (care nu aveau această credință) confirmă că geții nu erau indo-europeni. Erau deci anteriori venirii indo-europenilor și nu pot fi „proto-traci", cum sunt numiți uneori.

Herodot V.VI: *Ceilalți traci* (deci nu toți) *au obiceiul să-și vândă copiii, cu condiția să fie duși în afara țării.* În Roma antică, tatăl avea dreptul să-și vândă proprii copii. Legea nu permitea ca un cetățean al Romei să cumpere libertatea unui concetățean. Copiii erau vânduți unora din afara Romei. Vânzarea copiilor la traci era reglementată la fel ca la romani, numai către străini. Legea dată de Romulus la întemeierea Romei, explicată și aplicată în tribunal de către juristul Ulpianus (170 - 223 d.Hr.), a fost preluată în codul împăratului Iustinian (527 - 565 d.Hr.) și prevedea că fiul adult al unui cetățean liber, indiferent de vârstă, de situația sa materială acumulată prin merite proprii și orice funcții înalte ar fi căpătat, față de tatăl său era nu o persoană, ci un lucru, ca un obiect neînsuflețit sau ca un animal domestic, pe care tatăl putea, după bunul plac, să-l ucidă sau să-l vândă ca sclav, absolut legal. Dacă fiul își câștiga libertatea de la noul său stăpân, revenea în proprietatea tatălui său. Acesta avea dreptul să-l vândă de trei ori, iar fiul abia după a treia eliberare (trina mancipatio) putea să își capete libertatea definitivă față de tatăl său. În Dreptul Roman, orice om liber, chiar senator sau general triumfător, nu se putea sustrage de la legea care îi dădea tatălui său dreptul de viață și de moarte asupra lui. Știm de la Edward Gibbon, că asemenea cazuri erau destul de frecvente în Imperiul Roman și că „un tată își pedepsea după bunul plac copiii săi, pentru vinovății reale sau imaginare, să fie biciuiți, să fie încarcerați sau exilați, să fie trimiși la munci forțate, în lanțuri, la fel ca și cei mai de jos dintre sclavi."

Înțelegem de la Herodot că tracii făceau un fel de contracte pentru export de forță de muncă, la fel ca romanii. Tot așa se făcea în toată Europa chiar și în vremuri destul de recente. Familia recrutului pentru războaiele regilor Franței sau ai altor țări primea o pungă de bani, ca o compensație avantajoasă pentru că rămâneau cu unul mai puțin la muncile câmpului. Compania Indiilor Orientale din Suedia (1731 - 1813) recruta marinari și dădea părinților tânărului o pungă de galbeni. Tracii își vindeau copiii acum două milenii și jumătate, însă elvețienii au vândut, în secolul al XIX-lea și al XX-lea, sute de mii de copiii elvețieni, din părinți elvețieni sadea. Copii vânduți de proprii lor părinți sau răpiți în mod legal de către statul elvețian pentru a fi vânduți ca sclavi plasați la alți elvețieni, industriași sau la familii particulare. Sclavii din antichitate aveau anumite drepturi legiferate, dar copiii elvețieni nu aveau niciun fel de drepturi. Unii

dintre acești copii încă mai trăiesc și au depus mărturii despre bestialitățile și abuzurile sexuale la care au fost supuși în propria lor țară, de către compatrioți, de aceeași religie creștină. Puteți căuta pe Internet Suisse : enfants placés, les dossiers de la honte (Elveția: copii plasați, dosarele rușinii) <https://information.tv5monde.com/info/suisse-enfants-places-les-dossiers-de-la-honte-30963>

La acest link <https://www.rts.ch/info/ regions/9377399-les-enfants-places-peinent-a-reclamer-leur-du-malgre-la-date-butoir.html> din 2 martie 2018, scrie: *Les enfants placés de force avant les années 80 dans des familles ou des foyers ont jusqu'au 31 mars pour demander une contribution de solidarité. Mais ils peinent à faire une démarche qui leur est difficile.* (Copiii plasați cu forța înainte de anii 1980 în familii sau în cămine, au termen până la 31 martie [2018] să ceară o contribuție de solidaritate. Însă ei au dificultăți pentru a face un demers care le este dificil.) Puteți găsi nenumărate site-uri ce denunță crimele de acest fel ale Elveției, ale statului elvețian, ale elvețienilor contemporani cu noi. Ne dau ei lecții, nouă?

Nimic nu e mai frumos în ochii tracilor ca trândăvia, nimic mai onorabil decât războiul și jaful, nimic mai umilitor decât munca câmpului. Aici e vorba de rangul doi, războinicii (cu Marte), care trăiau din jefuirea celor de rangul trei (cu Baccchus și Diana), adică agricultorii, pe care îi disprețuiau și îi umileau. La fel trăiau aristocrații în Galia lui Cezar, la germanii lui Tacitus, la vikingi sau la perși și în India, din războaie inter-tribale și disprețuiau pe cei din categoria a treia, a agricultorilor. Disprețul elitelor sociale din diferite țări europene față de țărani, nu a dispărut nici în zilele noastre.

Herodot X spune că: albinele umpleau teritoriul de la nord de Dunăre. Se știe din multe alte surse că dacii aveau albine și vindeau miere negustorilor greci. Și totuși Herodot se îndoia de valabilitatea acestei informații, contrazisă de o altă informație, cum că albinele nu puteau suporta frigul de la nord de Dunăre. Această inadvertență pune sub semnul întrebării seriozitatea informatorilor săi greci despre clima la nord de Dunăre.

Cum putea Herodot să înțeleagă fenomenele sau aspectele sociale, religioase și morale ale tracilor, ce sunt mult mai abstracte decât albinele și frigul? Se vede cât de limitate și în afara contextului real erau informațiile lui Herodot, uneori false. Herodot face confuzii între datele ce se referă la o categorie socială sau alta a tracilor. Dintr-un aspect, ce era specific unei singure clase sociale, grecii au făcut generalizări nejustificate asupra tuturor tracilor. Războiul și jaful era onorabil numai pentru războinici și pentru regi. Nu putea fi onorabil și pentru cei jefuiți. Când nu era război, războinicii trândăveau. Numai războinicii și regii considerau munca câmpului umilitoare. Aceeași mentalitate era la toate popoarele indo-europene. Nu toți tracii își vindeau copiii, ci numai cei mai săraci, care făceau export de forță de muncă, așa cum se făcea la Roma și cum s-a făcut în multe țări occidentale chiar în vremuri moderne, recente, contemporane cu noi.

Toate celelalte informații rămase de la Herodot ne ajută să știm că strămoșii noștri traci aveau o societate elitistă, temeinic structurată ierarhic, consfințită prin religie și aveau aceleași valori morale ca toate popoarele indo-europene de atunci, din nordul Europei până în India. Nu avem motive să ne rușinăm de strămoșii noștri. Erau cel puțin la fel de virtuoși și de onorabili ca toți indo-europenii. Grecii nu puteau înțelege corect moravurile din societatea tracilor, deoarece societatea și mitologia greacă aveau un amestec de cultură indo-europeană, cu puternice influențe de prin Orientul Apropiat, aspect pe care îl prezintă și limba greacă veche. Modelul de elitism social al tracilor, de neînțeles pentru Herodot, era realism politic. Elitismul indo-european, în care era educat Alexandru Macedon, a răsturnat democrația greacă și s-a impus în istoria ulterioară a tuturor popoarelor din Europa. Ideea grecilor cu democrația ar fi bună, însă Istoriei nu îi plac ideile bune.

Mă simt dator să aduc un omagiu înaintașilor noștri, printre care profesorul meu Ștefan Munteanu, George Pruteanu, Adrian Marino și tuturor celor pe care i-a „preocupat din Herodot exact ceea nouă nu ne convenea din istoriile sale despre traco-dacogeți." Nu ne convenea, pentru că în școli s-a predat așa cum s-a predat. Acum, când atât eu cât și dumneavoastră știm ceea ce știm, problema rămâne cum se va preda de acum înainte în școli despre tracii lui Herodot? Cum transmitem cunoștințele noastre

despre strămoși și despre identitatea noastră ca români, la generația tânără? Cum ne facem datoria față de străbuni și față de strănepoți? Dacă eu am putut face așa de puțin pentru restabilirea unui adevăr istoric, oricine altcineva va putea cu atât mai mult și mai bine. E rândul altora, mai tineri și mai competenți, să facă ce știu ei și ce le spune inima că trebuie făcut pentru identitatea și demnitatea lor, cât și pentru a urmașilor lor. Sunt sigur că fiecare dintre noi își va face datoria pe cât va putea mai bine. Știind cât mai bine din cine ne tragem, vom ști mai bine cine suntem. Vor ști și străinii cine suntem și cum să ne privească.

ALEXANDRU CAZACU

Seară de Octombrie

O coroană împărătească de ceață deasupra urbei
unde vise străvechi dau târcoale somnului
când semnințele zornăie în fructele uscate
precum zarurile într-o cană de lemn
și trecem din mătăsuri în frig
din îmbrățișări în iarnă
Laleaua își strânge petalele iar ziua învinșii
Gerul mușcă din antrepozite
din schetelul ruginit al fostei fabrici de ciment
din păsările ce se ascund printre dărâmături
scormonind prin praful post industrial
și prin provinciile noastre interioare
prin lumea intermediară dintre fast și petice
încăpățânându-se să rămână lume
când totul în jur pare gălbui ca într-un osuar
alături de coșul cu firimituri
din care s-au săturat mulțimile

Acorduri

Cele mai frumoase acorduri sunt acelea
care provoacă amintiri ce ar fi putut să-ți aparțină
într-o zi dintr-un oraș parcă supus criogenizării
apoi redat nouă mai vechi cu o mie de ani
decât secolul abia luat în primire
când ai început să crezi că
orice ființă este un perimetru de robie și neascultare
iar șansa de a fi martor nu mai interesează pe nimeni
când oamenii de zăpadă înșirați pe alei
par siluiete de lumină furate din cer
casele se învelesc în țipătul
unei păsări sălbatice
iar seara se lăbărțează ca o picătură de sânge
intrată în țesătura subțire
a batistei

LIVIU ANTONESEI

Povești filosofice cretane din A. D. 2017 (4)

(continuare din numărul 3 (20) 2018)

32.

De ieri după-amiază, milioanele de furnici
își poartă ouăle ca niște stindarde,
de la stînga spre dreapta, de la est la vest,
circulînd pe stînga ca în Britania Mare –
și cele fără povară, la întoarcere, țin
stînga pe marea autostradă a balconului…
Se vor înmulți și vor umple pămîntul –
și din faza de culegător vor trece la vînătoare,
apoi la agricultură și creșterea animalelor,
inclusiv oameni. Și marele ciclu al vieții
se va relua fără greș, fără cea mai mică eroare…

Încă zei, le privim din șezlonguri tăcuți –
nu, nu intervenim deloc în istoria acestei planete!

33.

Iubesc ca un nebun ritmul insularilor –
omul de la cafeneaua de dimineață
gîndind adînc înainte de a face primul pas
spre noi și la fel de binegîndiți și următorii…
Fără greș, ai putea să-i numești pe toți Poidomani,
că doar venețienii au întîrziat cinci veacuri aici.

Dar sînt exploziile de bucurie cu rîs zgomotos,
sînt și rarele clipe de mînie sau disperare.
Și, mai cu seamă, dansul, cu trecerile sale
de la mișcările leneșe la un ritm drăcesc,
apărut pe neașteptate, luminînd noaptea!

Cred că nici zeii cei vechi nu erau grăbiți –
decît, poate, Zeus. În fulgerătoarele cuceriri!

34.

Nu poți măsura trecerea timpului
nici după minte, nici după suflet, poate
poți face asta după semnele trupului –
nici asta nu e sigur! Sau o poți face
cînd ești într-o lume cu patru dimensiuni.
Nu la nivel de cuante! Cînd treci de patru,
precum în lucrarea de piatră pe care-o
credeam obscenă, din portul turistic,
așa cum în visul vorbit de Fulcanelli,
cunoscut și ca fratele Nicolae, asta,
da, asta devine imposibil…
Cu nivelul al cincilea intri
în lumea fără margini, fără spațiu,
fără timp, răsucită în ea însăși
ca un ghem multicolor. Acolo,
nu e nici teamă, nici cutremur,
acolo, e doar slava stătătoare,
e alephul însuși în necuprinsul său,
e suspendare absolută a minții tale.
Doar adorație, extaz fără căutare,
pe care în lumea de-aici îl simt
doar fragmentar și sporadic,
în văgăuna aceea despre care nu
se vorbește – și nu vorbim!

35.

Începe a doua zi a umbrei din acest sezon –
și ultima, după cum spun profeții moderni.
Ziua fastă pentru marșul cel lung,
cum am botezat drumul de zece kilometri
pe lîngă plaja dinspre Heraklion…
Îl vom străbate eroic, ne vom opri
doar pentru o gură de apă și dorul
buzelor ce se vor lipi însetate.

După cucerirea fortăreței, va fi
cea de-a doua măreață victorie a răbdării.
Despre a treia nu vorbesc, va fi ca
o lungă înfrîngere de un an întreg.
Dar să las să treacă săptămîna!
Va trece ca și cum n-ar fi fost –
dacă atîtea urme rezonante n-ar rămîne
în încercata noastră memorie…

36.

O dimineață din puținele care au mai rămas –
am numărat de trei ori și a ieșit senină și calmă,
cu doar o briză ușoară mîngîind epiderma întinsă.
Ultimele zile de soare, de înot, ultimele zile acasă,
parcă sînt un recrut ce va merge la oaste, în nord,
unde bîntuie nostalgiile și stăpînește frigul.
„Cîntă, zeiță…" sau mai bine taci, nu e nimic
de cîntat, nici măcar mînia nu mă va cuprinde.
În toții anii aceștia, măcar am învățat
să-mi rumeg în tăcere plecările. E cel mai bun
leac dintre toate pentru veșnica reîntoarcere –
sub acest cer, sub steaua mea, cea mai luminoasă,
care se arată cea dintîi și lunecă seară de seară
de la sud către nord, de aici spre dincolo.

37.

Zi după zi și an după an, poemele se dezbracă
de recuzită, rămîn goale precum o statuie
care se naște încet din blocul de piatră. Un portret,
un peisaj mai apar din cînd în cînd,
dar sînt alcătuite mai degrabă din linii drepte,
din tăceri, fără zorzoane, fără înflorituri,
chiar dacă e un măslin noduros sau floarea aceea
a neuitării pentru care inima mereu îmi bate.
Și tot mai tare. Și cîndva din chipurile smochinite
vor ieși pătrate albe pe fond alb sau chiar
trupuri negre pe fond negru de antracit.
Și, poate, mai încolo, mai adînc în vreme,
se vor întruchipa victorioase, bătute în piatră,
numai silabele sacre care evocă tăcerea..

38.

Nu, unui bărbat nu-i trebuie multe –
Soarele deasupra, marea alături, cîteva
gînduri clare și dorințele epurate, decantate
pînă la ultima esență, a cincea, după Carte.
Și trunghiul de umbră cu vîrful în jos
strălucind pe întinderea albă – și uneori,
misterul care coboară în sine odată
cu vinul roșu și aspru, înainte de a-și începe
marea călătorie în adîncurile blândei văgăuni.
Și muzica explodînd din toată ființa ei,
urmată de liniștea nemuritoare, definitivă
precum este mersul lunii de la primul pătrat
și pînă la împlinirea în sfera fără fisură.
Mare și galbenă, parcă o văd prin telescop.
Îți atrage sufletul cum cea mai strașnică
maree…

39.

Obraz roz, rochie roz, de parcă ar fi imaginea
magazinului Pink Woman de pe strada Arkadiou,
cu micul dejun uriaș întins pe fața albă de masă,
se imortalizează cu telefonul – de parcă viitorimea
nu s-ar putea lipsi de augusta întîmplare
a crăpelniței sale. Marea crăpelniță, un remake!
Nu, nu poți face o lume din nimic, e mult
mai potrivit s-o faci din nimicuri!

40.

Poate ea, poate o sirenă, poate ea însăși
travestită în sirenă, s-a strecurat dinspre stînci,
a înotat pe sub apă și a scris cu litere limpezi
pe nisipul fierbinte Saghapo moro mu, cuvinte
care s-au încrustat definitiv, ca în piatră –
siliciul în multe chipuri se arată ochilor noștri
îndelung antrenați, cu grijă limpeziți
în această mare a tuturor începuturilor,
care nu au, care nu pot avea vreun sfîrșit.
Saghapo moro mu – așa să fie,
în cer. După cum a fost pe pămînt.

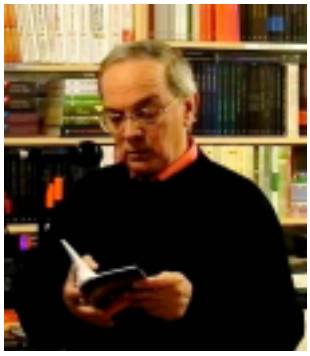

FLORIN ŞINDRILARU

O altă formă de revoluție
(fragment)
(continuare din numărul 3 (20) 2018)

Despre revoluțiile ruse din 1917 cercetătorul afirmă deschis puncte de vedere care, considerate subversive până de curând, tind acum să fie quasi-unanim acceptate: *„Din păcate, revoluția bolșevică, deosebită și chiar opusă revoluției «burghezo-democratice» din februarie 1917, a fost și prima revoluție de tip comunist dusă până la capăt, una reușită, din păcate...”, o „revoluție negativă și negaționistă, transformată în contrarevoluție”. Bolșevismul este deci o „contrarevoluție de extremă-stânga”*. Iar concluzia finală poate fi acum exprimată: *„Astfel, rezultă că, deși comuniștii ruși au făcut o revoluție în toată puterea cuvânului, ei au transformat totul în cea mai cruntă dictatură de pe pământ.”*. Autorul răstoarnă puncte de vedere adânc înrădăcinate în cunoștințele și conștiința noastră, reașezându-le pe alte – posibil adevărate – temeiuri istorice. Cum a procedat și în prezentarea și analiza Revoluției Franceze. Iar în plan cultural, Revoluțiile din 1917 din Rusia au provocat mai întâi o înflorire deosebită a artelor în general (Djaghilev, Chagall, Kandinski, Malevici, apoi Blok, Briusov, Esenin, Ahmatova, Mandelștam, Maiakovski), urmată de decăderea, previzibilă într-un fel, a lor. După Stéphane Courtois, revoluția din februarie 1917 a coincis cu *„o perioadă de vârf a înfloririi literare și artistice în Rusia”, dar, în 1922, „dictatorul V.I. Lenin ordonă expulzarea a 160 de filosofi, scriitori și istorici (...), faptă nesăbuită și demențială, care a afectat enorm cultura rusă”*. Actul dictatorului a permis proliferarea creației unor proletcultiști ca Maxim Gorki, Ostrovski, Fadeev, Konstantin Fedin, Dmitri Furmanov, Valentin Kataev, Leonid Leonov, Mihail Șolohov...

Evocând pe larg perioada revoluționară („valul...”) din 1989, istoricul consemnează faptul că revoluțiilor li s-au dat denumiri-sintagme felurite: revoluție *recuperatoare, întreruptă, neterminată, germană, cetățenească, democratică, a întâmplării, a lumânărilor, de catifea* etc. Revoluțiile din 1989 au fost în esență pașnice, cu excepția cazului României. Prezentând Revoluția Română din Decembrie 1989, Iulian Cătălui amintește mai întâi de evenimente premergătoare ei: mișcarea de la Iași, revolta muncitorilor de la Brașov din noiembrie 1987, jertfa supremă a lui Liviu Corneliu Babeș. Al doilea început al evenimentelor înseamnă Timișoara, 15 decembrie 1989, cu morți și răniți, cu dispăruți și tulburări de stradă. Mai toți analiștii consideră că evenimentele au debutat ca mișcare revoluționară, pentru a deveni apoi lovitură de stat și chiar contrarevoluție. Mitingul din 21 decembrie din Piața Palatului, tele-revoluția, abila dezinformare, veșnica manipulare, pagubele imense pe care le-au provocat vandalismele, „mineriadele”, sunt mărturii și argumente. Doina Cornea afirmă că a fost de fapt o *„revoltă populară autentică și o lovitură de stat paralelă pregătită dinainte (sub patronaj sovietic), ai cărei autori, profitând de manifestările stradale nonviolente, au pus mâna pe putere prin manipulare și scenarii violente, cu sprijinul masiv al fostei securități”*. Cu sau fără intenție, cercetătorul, sugerează că anul 1989 a fost numit „revoluționar” cu oarecare grabă ca și din nepricepere, cel puțin în cazul României evenimentele neintegrându-se în parametrii, doriți și formulați de el ca atare, ai revoluției. Folosirea adeseori improprie, în necunoștință de cauză, a termenului, care și așa se bucură de o interpretare foarte largă, cu multitudine de sensuri, a permis, sau poate a provocat, o manipulare și în acest sens. Cercetarea lui Iulian Cătălui este cu atât mai valoroasă, cu cât autorul ei definește cu modestă probitate accepțiunea termenului de „revoluție” – pe care am consemnat-o mai sus. Este evident acest lucru și rememorând – și cercetătorul o face în cunoștință de cauză – felul cum se pre-

zintă Revoluția din România în viziunea istoricilor, politologilor, scriitorilor (în publicistica lor) și jurnaliștilor români. Aceștia, specifică Iulian Cătălui, o cataloghează drept *zaveră, mișcare, răscoală, revoltă, răzmeriță, insurecție, război civil, revoluție, contrarevoluție*. Autorul inserează și analizează cu reticență părerile lui ***Florin Constantiniu***, Lucian Boia, ale politologului ***Vladimir Tismăneanu*** (*„revoltă spontană pornită de jos și o conspirație intrapartinică anticeaușistă"*); apoi ale jurnalistei ***Gabriela Adameșteanu***, criticului ***Adrian Marino***, scriitorului ***Claudiu Iordache*** (excelent!: *„consideră că la Timișoara a avut loc o revoluție, iar la București o conjurație"!!!*), ale scriitorului și eseistului brașovean ***Mircea Brenciu*** (*„revoluția luminii"*), ale scriitorului și eseistului brașovean ***Vasile Gogea*** (*„obscurizarea revoluției"*, *„revoluție în trepte"*). Ziaristul ***Nestor Rateș*** o creditează drept o *„revoltă spontană"*, secondată din mers de o conspirație adusă la zi a unor *„aparatciki"* din umbră, iar ***Stelian Tănase*** o socotește „cea mai ambiguă și mai sângeroasă din Europa", care n-a fost dusă până la capăt. Cât despre eseistul ***Luca Pițu***, acesta numește evenimentul „loviluție", sau chiar „puciluție". Sunt o trecere în revistă și o sinteză pe care Iulian Cătălui le face cu profesionalism și mascată participare afectivă.

Cercetătorul trece în revistă și aprecierile despre Revoluția română exprimate de istorici, ziariști, scriitori, memorialiști străini. Istoricul francez ***François Furet*** *„este de acord numai cu ideea de revoltă populară"*, în rest fiind vorba de o *„contrarevoluție mascată"*, o *„intrigă de aparat"*. ***Catherine Durandin*** folosește termenii de *„lovitură de stat mascată"* și de *„revoluție confiscată"*. ***Jean-François Soulet*** vorbește de *„desatelizare influențată"*, iar eliminarea soților Ceaușescu ar fi urmarea unui *„complot pus la cale de personalități din partid; complot susținut activ de KGB și pasiv de CIA și Departamentul de Stat american, cu complicitatea unei părți din Armată și din Securitate"*. Istoricul britanic ***Martyn C. Rady***, consideră, la fel, că este vorba despre o revoluție combinată cu o lovitură de stat. Englezul ***Peter Siani-Davies***, autorul unei cărți despre evenimentele de la noi pe care autorul o consideră cea mai bună lucrare despre revoluție, afirmă că este vorba tot de o *„lovitură de stat"*, de o *„revoltă populară"*, dar mai ales *„lovitură de palat"*.

Jurnalistul francez de origine română ***Radu Portocală*** argumentează de asemenea că a fost o lovitură de stat: *„revoluția română a fost o mixtură de fals și real, mai exact un «corolar al perestroikăi» gorbacioviene"*; afirmă că *„Moscova ar fi creat în România structura unei «disidențe la nivelul nomenclaturii»"*, iar la Congresul al XIV-lea Ceaușescu a *„solicitat retrocedarea Basarabiei, pretenție teritorială tabu pentru Uniunea Sovietică, chiar gorbaciovistă"*.[4] ***Victor Loupan***, remarcabil reporter la *Figaro magazine*, scrie despre *„lovitură de stat"* care a fost făcută *„să pară revoluție"*, deși la Timișoara *„a avut loc o revoltă populară provocată, dar autentică în tragica și naiva sa sinceritate"*. ***Michel Castex*** insistă asupra intoxicării cu informații false, *„intoxicare informațională"*, iar *„dirijorul acestei mascarade a fost același Mihail Gorbaciov"*.

Scriitoarea americană ***Elizabeth Spencer*** vede revoluția drept un *„puci al grupării formate în jurul lui Ion Iliescu"*, socotindu-l pe Ceaușescu – în mod eronat, crede Iulian Cătălui – un patriot, un antistalinist, un *„bun român"*. Alt american, ***Andrei Codrescu***, poet, romancier și eseist, folosește sintagma *„revoluția copiilor"*, dar nu e de acord cu *„revoluția-spectacol"*. Autorul sibian spune că în decembrie 1989 *„s-a desfășurat o «dublă revoluție sau o revoluție dublată», însă dublura a fost în sens negativ: «o revoluție, reală, netelevizată și alta de studio»; cea de-a doua, telerevoluția, «a fost pusă în scenă cu scenariul scris, probabil de către KGB și interpretată de trupele Armatei și Securității, având milioane de figuranți nevinovați»."*. Jurnalista austriacă ***Antonia Rados*** *„introduce un termen nou,* ***revoluția trădată*** *și incriminează și ea destul de vehement un complot intern dirijat de ex-organul de represiune din România comunistă, criticând manipularea mediatică a Occidentului de către Securitate... (...). În opinia ei, Securitatea din România a controlat și operat «din umbră» și cu precizie toate mișcările acestei revoluții «spontane»."*. Și autorul britanic ***Edward Behr*** este adeptul teoriei complotului.

Scriitorul și jurnalistul german ***Richard Wagner,*** originar din România, afirmă că luptele de după 22 decembrie 1989 au fost puse la cale de noua putere având ca scop *„intimidarea populației, mărind astfel șansele de acceptare a conspiratorilor și puciștilor"*. Alt autor german, născut tot în România, ***Anneli Ute Gabanyi***, susține tot ideea de „revoluție neterminată",

„şlefuitorii” evenimentelor decembriste fiind *„Ion Iliescu şi grupul său”*. Sintezele punctelor de vedere despre evenimentele din România din decembrie 1989 sunt pagini de excelentă documentare, grăitoare în privinţa muncii de informare pe care a depus-o autorul cărţii de faţă – un strălucit documentarist şi cercetător.

Partea ultimă a cercetării lui Iulian Cătălui, cea mai consistentă, destinată reflectării evenimentelor din decembrie 1989 în romanul românesc, poate fi considerată, mutatis mutandis, o micro-istorie a romanului nostru actual. Autorul beneficiază de o privire generală de cunoscător al sferei romaneşti, păstrând însă în prim plan ceea ce a fost circumscris preocupărilor sale. Constată că tema revoluţiei anticomuniste a fost în general ignorată şi reiterează dezinteresul scriitorilor pentru trecerea revoluţiei în plan ficţional. Este evidentă, urmărind/ studiind romanul românesc postdecembrist, ieşirea din prim-plan *„a literaturii propriu-zise, a ficţiunii, romanului, poeziei şi teatrului, acestea înregistrând un reviriment abia după un deceniu.”*. În primii ani de după 1989 s-au publicat masiv lucrări de istorie, religioase sau pseudoreligioase, paraliteratură, literatură comercială. S-au editat peste măsură memorii, jurnale; se consumă literatura de tip politic ca şi cea de tip erotic. Romancierii consacraţi fac, după 1989, o îndelungă pauză editorială: D.R. Popescu, Augustin Buzura, Fănuş Neagu, Ştefan Bănulescu, George Bălăiţă etc. D.R. Popescu publică „Dumnezeu în bucătărie” abia în 1994. Şaizeciştii înclină spre memorii, interviuri, publicistică. Nici generaţia anilor ’70 nu excelează, ceea ce determină afirmaţia lui Dan C. Mihăilescu: *„a fost vid pe toată linia”*.

Autorul conchide cu pertinenţă că scriitorii români nu au fost seduşi de ideea de a scrie, la cald, despre momentele revoluţiei. El inserează, în dorinţa de a găsi o explicaţie acestui dat literar, opinia lui Marius Miheţ care detectează, în acest sens, două probleme: una privitoare la adecvare, cealaltă legată de limbaj. Criticul Paul Cernat: *„Unii autori au părut interesaţi mai degrabă să intre în vâltoarea istoriei sau să o comenteze la cald decât să o exploateze creator la rece. Pe alţii, sătui de politică şi de ideologie sau neinteresaţi de aşa ceva, subiectul nu i-a interesat şi nu-i interesează. Foarte mulţi sunt confiscaţi de prezent.”*.

După criticul şi eseistul Ştefan Borbély, în România *„revoluţia a generat o îndepărtare a literaturii de mase, «consonantă cu un clivaj între intelectualitate şi marea masă a populaţiei», paradoxul fiind că, în comunism, falia fusese departe de a se produce”*. Aşa se face că, sintetizează Iulian Cătălui, nu avem pro-priuzis un roman ***al revoluţiei,*** ci romane şi ***despre revoluţie***, în care deci momentul revoluţionar este o parte mai mult sau mai puţin consistentă şi constituentă a scenariului narativ gândit şi concretizat de scriitor. Cercetătorul suplineşte cu inteligenţă şi rafinament critic acest (presupus) clivaj auctorial, realizând pagini notabile despre scrierile pe care le are în atenţie, urmărind şi prezentând/ analizând *întregul lor univers epic*, nu numai falia evenimenţială ce îl/ ne preocupă în mod deosebit. Autorul este, în aceste pagini, un critic literar informat şi laborios, cu o scriitură excelentă, cu o analiză atentă a textului, sprijinită pe un aparat critic impresionant. Un bun cunoscător al mişcării literare din perioada postdecembristă.

„Recenzarea” celor (mai mult de) 20 de romane pe care scriitorul, în studiul său, le are în vedere (în ordinea apariţiei lor), constituie, reafirmăm, şi pagini excelente de critică şi istorie literară. Viziunea globală asupra prozelor în discuţie este făcută cu personalitate, sensibilitate şi simţ critic. Autorul „dublează” chiar titlurile operelor epice prezentate cu ***titluri-sinteză,*** alte posibile definiri ale acestora. Astfel, ele, ***titlurile-sinteză***, explică într-un fel şi întregesc imaginea asupra romanului respectiv. „Quo vadis, Domine?”, romanul lui ***Mihai Sin*** apărut în 1993, beneficiază încă de un titlu ataşat de Iulian Cătălui: „Revoluţia securiştilor”. Romanul lui ***Radu Aldulescu*** „Istoria eroilor unui ţinut plin de verdeaţă şi răcoare”, apărut în 1998, este „numit” de către Iulian Cătălui „Istoria Revoluţiei Române şi a Eroilor Martiri”. „Recviem pentru nebuni şi bestii”, titlul romanului lui ***Augustin Buzura***, apărut în 1999, este adnotat inspirat de Iulian Cătălui: „Revoluţia buimacă şi confiscată”. „Pont des Arts”, proza lui ***Dumitru Ţepeneag*** apărută în 1999, este, pentru criticul literar, „Revoluţia în direct la televizor, ca o poveste de Crăciun!”. „Cu masca pe figură”, romanul lui ***Mircea Brenciu*** apărut tot în 1999, este numit de Iulian Cătălui „Revoluţia (e)scatologică”. Şi celălalt titlu dat romanului „Femei albastre” al lui ***Gheorghe Crăciun***,

apărut în 2013 (postum din păcate, și neterminat), surprinde o esență a acestuia: „Revoluția fără stemă și schimbarea unei dictaturi cu alta". Iar titlul, atât de promițător, al romanului lui ***Adrian Buz***: „1989", apărut în 2014, este excelent completat de autorul cercetării: „Revoluția văzută de pe margine". Marginea, marginalizarea, (în)depărtarea de centru, pot fi considerate o metaforă-sinteză în studiul lui Iulian Cătălui.

Romanele avute în vedere de către criticul literar sunt augmentate în prezentarea lor de aprecieri critice judicioase și demne de reținut. „Quo vadis, Domine?", romanul lui ***Mihai Sin***, apărut în 1993, beneficiază, crede criticul literar, de o *„viziune prosecuristică"*, instituția respectivă apărându-i acestuia ca *„un organ suprem, ocult, cvasi-masonic"*. Iulian Cătălui are accente de idiosincrasie vis-à-vis de conținutul acestei proze și de viziunea auctorială inserată în text: *„Romanul Quo vadis, Domine? este o mixtură de operă narativă politico-istorică și roman thriller, polițist, cu aspecte ideologice și inserții tezist-moraliste. Deși nu este o «ratare totală, ratare literară, ratare de psihologie, ratare meditativă, afectivă, morală», după cum spunea criticul Dan C. Mihăilescu, acest roman este unul fals, artificial, nerealist, mediocru din punct de vedere estetico-literar, pornind de la personaje și caractere, continuând cu prezentarea Securității și a lucrătorilor săi și terminând cu limbajul și dialogurile neveridice dintre personaje."*. Poate că sunt considerații făcute „la cald", imediat după apariția romanului. Spicuirile din demersul critic sunt simptomatice pentru felul în care „operează" Iulian Cătălui pe textul avut în vedere. El urmărește deopotrivă exprimarea de judecăți critice asupra scriiturii în fond, ca și asupra conținutului respectivei opere literare, dar mai ales interesat să detecteze și dezvăluie opțiunile autorului în tratarea subiectului, ***viziunea, racordarea la real(itate)***, pe care acesta le impune scenariului epic. Deta- liile, variate, sunt în fapt complementare, oferindu-ne în final universul romanesc, îndeobște subsumat temei. Romanul lui ***Petre Barbu*** „Dumnezeu binecuvântează America" (1995), autor considerat reprezentant al promisei și presupusei generații 1990, este văzut de critic ca un fel de „Moromeții" al lui Preda, varianta orășenească, locul țărănimii fiind luat acum un lumpenproletariat dintr-un oraș cu șantier naval. America din titlu rămâne un vis, dar care poate fi și coșmar. Finalul romanului, notează Iulian Cătălui, *„este tragic și absurd, cu elemente onirice, surrealiste, așa cum este și perioada de tranziție de după 1989"*. Despre romanul lui ***Dan Stanca*** „Aripile arhanghelului Mihail" (1996), criticul literar notează că, *„deși a fost catalogat, cam exagerat, în opinia mea, drept primul (adevărat) roman românesc fantastic de după 1989, „Aripile arhanghelului Mihail" conține și elemente realist-naturaliste, expresioniste, politice și despre revoluția din decembrie"*. Prozele lui ***Dumitru Țepeneag*** din așa-zisa trilogie „nomadă" sunt judecate de Iulian Cătălui frust și memorabil: „Hotel Europa" beneficiază de prezența autorului în text, *„un amestec de autor-narator extradiegetic, unul intradiegetic și chiar homodiegetic. De fapt, Hotel Europa, este un roman înșelător și chiar astuțios, se citește uneori și greu, fiind foarte încâlcit și alambicat, deoarece pare o carte despre anii post-1989 și, la un prim nivel, el este și așa ceva."*. Considerațiile sunt adeseori dublate de afirmații pline de rafinament: *„În concluzie, la un prim nivel, Hotel Europa reprezintă un roman picaresc, înseilat, pe măsura execuției lecturii noastre, de un scriitor aflat în exil, exilul fiind «o moarte lentă, o agonie», cu așa-ziși «exilați» estici în faimosul Occident decadent, acum botezat unificator Europa. Dar, spre final, cartea aceasta se metamorfozează într-una despre exilul uman pe pământ, unul veșnic, autorul căutând o ultimă expresie pentru sfârșitul romanului Hotel Europa aceasta fiind : «Exilați! Exilați pe pământ!». Expresie care poate duce la* ***o revoluție a exilaților."*** (subl. în text). Iulian Cătălui are, și aici, harul intuiției revelatoare. La fel, „Pont des Arts", a doua proză a lui ***Dumitru Țepeneag*** (1999), este *„un fel de târzielnic meta-roman al unui autor-narator sau eu povestitor care descrie aventurile mai mult sau mai puțin picarești ale «sărăntocilor din Est», studenți săraci, tineri handicapați, pictori, femei frumoase și aventurieri plus țărani sau «peizani» din Maramureș, care sunt atrași de acel «Eldorado de bâlci» care este acum Occidentul."*. Despre scrierea lui Mircea Brenciu „Cu masca pe figură" (1999), subintitulată Feerie scatologică, criticul afirmă: „un roman satiric, cu multe accente pamfletare", un roman „à clef"...

(continuare în numărul 1 (22) 2019)

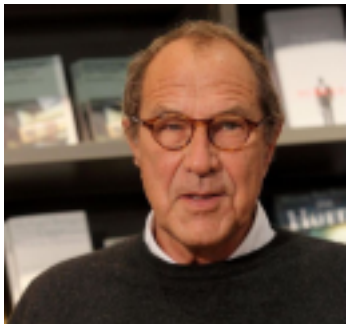

MICHAEL KRÜGER

Münsing, Ende August

Die Finken ziehen Fäden,
die letzten Vogelbeeren zu sichern
gegen alles,was grösser ist.
Kopfunter hängen sie in den Zweigen.
Das höchste Glück,
man kann es nicht teilen,
und auf die Wahrheit pfeifen sie.
Die Amseln dagegen wiederholen
trostlos das Lob der Empirie,
und die Tauben, in schöner Langeweile,
behalten den Überblick.
Heute riecht es nach Herbst,
diesmal sind die Krähen bereit,
die Uhr für eine Stunde anzuhalten.
Dem Wanderer bohrt sich
der Stock in die Hand,
wenn er sich länger darauf stützt.

(Mein Europa)

Ptuj

Kennst du eine Geschichte der Weisheit,
die auch für Narren zu lesen ist?
Auf der Burg von Ptuj wird eine verwahrt.
Du kannst sie lesen unter den Blicken
von Türken, gekleidet in kostbare Pelze,
sie blättern die Seiten um,
wenn Alexandra Klavier spielt, Debussy.
Orpheus, ohne Kopf, hat den Schatten erbeutet,
der hier nur selten heimisch ist.
Es gibt wenig, was ihn festhalten könnte,
trotz der innigen Arbeit der Schwalben.
Die Weisheit, heisst es in der Geschichte der Weisheit,
ist ohne Geschichte, sie zeigt sich
und verschwindet, wie es ihr gerade gefällt,
sie lebt im Unendlichen.
Aber auch das Unendliche, das lehrt uns
ein Blick über die Mauer der Burg von Ptuj,
hat einen Horizont, er beginnt dort,
wo du die Morgenröte vermutest.

(Mein Europa)

Drava/Drau

Der Fluss, an sein Wasser gekettet,
erfindet uns eine Welt zu unserem Vorteil.
Ratlose Schwalben, es ist das Jahr ohne Mücken,
und Schwäne, flussaufwärts,
erforschen die Geschichte der Strömung.
Alles ist selbstverständlich, also
schweigt der Himmel, er hat keine Kraft,
ein Verstehen zu erzwingen.
Links schleicht die Synagoge vorbei
auf der Suche nach dem zehnten Mann
fürs Gebet, rechts, unter den Maulbeerbäumen,
ist Mittel und Ziel katholisch.
Stille, ohne Verwandlung.Wir hörten
das Unheil nicht kommen, es fiel uns
wie eine reife Birne in den Schoss.

(Mein Europa)

Ljubljana

Die Rose lässt du links liegen,
auch die Aster, von den Nelken
interessiert uns nur die chinesische.

Wir fangen nicht mit dem Samen an,
mit den Wurzeln, dem Unsichtbaren,
sondern gleich mit dem schönen Schein.
Wir bewundern das Bodengrün
und die dicke Henne, Pflanzen,
die nicht über sich hinauswachsen,
das Schaumkraut und den Hahnenfuss,
deren Eigenschaft es ist,
nichts Eigenes zu haben.
Was wir arglos als Natur bezeichnen,
ist nur der Schatten eines Springkrauts,
charakterlos und schnell vorbei.
Dichter und Gärtner haben nichts
in der schwieligen Hand.

(Mein Europa)

Ruse, 1 Dezember

Dunkel. Du betrittst eine zögernde Welt.
Der Kellner kaut bulgarische Gedichte,
er zerbeißt krachend den Kern,
die Schale spuckt er großmäulig aus.
Eine aus Österreich hat das Hotel gebaut,
sie lebt in der Heizung und knurrt.
Nachts werden Steine geliefert,
man legt sie den Gästen ins Bett.
Und aus der Donau herauf
glänzt das begrabene Gold.

(Die letzten beiden Vse heissen bei Hölderlin:
Und aus Bächen herauf
Glänzt das begrabene Gold.)

(Mein Europa)

Odessa 2

Auf meiner Taschenweltkarte
darf das Öllämpchen nicht fehlen
vor der Madonna im Park.
Als ich mich näherte,
flammte es zischend auf
und wies die Schöpfung zurück.
Die Madonna, noch mit der Hand
gemalt, nicht mit dem Hirn,
hob ihre gelehrten Hände:
Du darfst nicht sterben,
bevor der Krieg gegen das Leben
nicht verloren ist

MICHAEL KRÜGER, născut în 1943 în Wittgendorf, trăiește în München. A fost directorul reputatei edituri «Carl Hanser» din München până în anul 2013, o editură la care au apărut mai toate marile opere universale și mai toți câștigătorii premiului Nobel; Krüger a fost însă și printre întemeietorii și îngrijitorii de ediție ai renumitei reviste «Akzente» - cea mai cunoscută și mai apreciată revistă literară din Germania postbelică, fondată de membri celebrei *Gruppe 47* – din care au făcut parte printre alții, Heinrich Böll, Walter Höllerer, Hans Bender, H.M.Enzensberger. Poet deosebit de apreciat în perimetrul literaturii germane – și nu numai – Michael Krüger scrie proză, lirică, eseuri, fiind cunoscut și ca autor de piese radiofonice.
POEMELE lui Michael Krüger se-nalță din câmpul zilnic al experienței personale. Ele se revelează cititorului uimit prin racursiurile bruște dinspre miezul textual, atingându-și prin fantă ținta. Toate acestea presupun o privire pertinentă în miezul eșecurilor umane, al lizierelor trăirii, prin care simțurile prind contur și se preschimbă în gesturi gingaș-amare. Luciditatea și conștiința faptului că Aici este locul nostru de reflecție și de împlinire, precum și de dăruire deplină, constituie nota absolut personală a acestei lirici de excepție. "Scriind, să lași natura să scrie, asta o înțeleg doar puțini. Acestora le aparține Michael Krüger", spunea Beatrice von Matt în *Neue Züricher Zeitung*. Poetul se apleacă asupra celor „neînsemnate", însă din perspectiva celui care și-a asumat o aprofundată cultură, astfel încât aria semantică a textelor reunește într-un mod absolut proaspăt, întremător și genuin lumea, natura și eul poetic, care se strecoară cu măiestrie mai ales în interspațiile lor. Arta poetului lasă parcă lucrurile, fenomenele observate cu dăruire și acuitate să vorbească, fără însă a le impune lectorului, captivându-l și antrenându-l în schimb la o mediație proprie asupra lumii. (***Prezentare: Andrei Zanca***)

HANS DAMA

DIE SOZIAL- UND GESELLSCHAFTSKRITIK IN DEN EPIGRAMMEN PASTOREL

Die während und auch nach der Entstehung Großrumäniens sowie einige Jahrzehnte später durch die Machtergreifung der Kommunisten grundlegende Umgestaltung des politischen und gesellschaftlichen Lebens, der hiermit ausnahmslos erfolgten Veränderungen samt allen folgenden Unzulänglichkeiten riefen nicht nur in den Reihen breiter Bevölkerungsschichten Missmut und Unverständnis hervor. In dieser unsteten Zeit lebte der Rechtsanwalt Alexandru Teodoreanu – alias Pastorel –, Bruderdichter des bekannteren Ionel Teodoreanu.

Alexandru O. Teodoreanu (1894-1964) – wir nennen ihn fortan „Pastorel" –, den feuchten Bacchusfreuden zugetan, verkehrte in seiner Geburtsstadt Iasi und später in Bukarester Bohèmekreisen als Poet und Lebemann und rief bei kritischen Lesern durch den beißenden Spott seiner Epigramme Begeisterung und Hochachtung hervor. Bereits als Schüler verfasste Pastorel in der 5. Gymnasialklasse bei einer Schularbeit in rumänischer Literatur zum Thema „Epigramme" folgenden Vierzeiler, wobei erläutert werden muss, dass Pastorels Literatur-Professor Fântânaru dem berühmten Moldauer Cotnari-Weines äußerst zugetan war:

Daca apa din fântână
S-ar preface-n vin Cotnar
Aș lăsa limba română
Și m-aș face Fântânar.

Wenn im Brunnen tief das Wasser
Plötzlich wird zu Cotnari-Wein,
würd' die Lit'ratur ich lassen,
lieber Brunnengeher sein.

Ob Pastorel seine spätere Wein-Leidenschaft wohl auch in seinem frühen Epigramm vorausahnend festzuhalten imstande gewesen, bleibt dahingestellt. Bei der Besprechung der Schularbeiten stellte Fântânaru bei Pastorels Epigramm in positivem Sinne fest:

„Măgarule, unu la purtare și zece pentru epigramă."

„Dummkopf, eine Eins[1] in Betragen und eine Zehn für das Epigramm."

Nachdem die Sowjetarmee auf ihren Vormarsch nach Westen auch in Rumänien eingezogen war, schrieb Pastorel:

Pe drumeagul din cătun
Venea ieri un rus și-un tun;
Tunul rus
Și rusul tun!

Mit dem Wort TUN gebraucht Pastorel ein Wortspiel, das auf die in Rumänien übliche Wendung beat tun für „stockbesoffen" Bezug nimmt.

Dass in diesem Zusammenhang das Substantiv TUN (Kanone) und das Adjektiv TUN (sternhagelvoll) im Versspiel des Dichters Zweideutigkeit beabsichtigt, ist offensichtlich.

Es ist historisch bekannt, dass man den Sowjetsoldaten (und wohl nicht nur diesen) zur Steigerung ihrer Angriffsbereitschaft bzw. Angriffslust häufig Alkohol verabreicht hat.

Kein ungekrümmtes Haar lässt Pastorel auch an den von der östlichen Siegermacht nach dem Zweiten Weltkrieg gestellten Ansprüchen zur Wiedergutmachung. Zwecks Erleichterung dieser Zahlungsmodalitäten wurden auch willige rumänische Politiker eingespannt: Dr. Petru Groza2(1884-1958) bildete am 6. März 1945 die erste demokratische Regierung des Landes – später wurde er auch mit hohen Ämtern

in der kommunistischen Regierung betraut.

Armistitiul ne-a impus
Să dăm boii pentru rus!
Ca să completăm noi doza,
L-am trimis pe Petru Groza!

Nicht die russischen Soldaten an sich werden im folgenden Epigramm aufs Korn genommen, sondern vielmehr die Tatsache, dass man im gesamten *Ostblock*, den russischen Befreiern Standbilder erhoben hatte:

Statuii ostașului sovietic:
Soldat rus, soldat rus,
Te-au ridicat atât de sus,
Ca să te vadă popoarele...
Sau fiindcă-ți put picioarele?

Denn im Krieg dürften auch die Soldatenfüße anderer Armeen nicht gerade mit dem Prädikat „wohlriechend" qualifiziert worden sein. Vor den mit nur einer Partei – der Rumänischen Kommunistischen Partei (RKP) – zugelassenen Wahlen als Wahlwerbesymbol die aufgehende Sonne auf Mauern, Zäunen, Hauswänden und Plakaten festgehalten, deutet Pastorel diese Werbung auf seine Art:

Votați soarele!
Când te văd așa pe garduri
Și cu raze împrejur,
Mai că-mi vine să te-asemui
Cu o gaură de cur!

Selbst nach den Wahlen anno 1946 war das Sonnensymbol noch vielerorts sichtbar. Euphorisch Pastorels Feststellung, dass er – an die mit dem Sonnensymbol geschmückten Zäunen urinierend – direkt auf die Sonne zu pinkeln imstande sei: Welch erhabenes Gefühl bei dem Druck – alle Achtung:

Nu credeam s-ajung vreodată
C-am să pot să fiu în stare
Ca făcând pipi pe garduri,
Să o fac direct în... soare! !

Die um Unterstützung buhlenden Kommunisten haben letztlich als Kompromiss auch ehemalige Legionäre3 in ihre Reihen aufgenommen:

Capitane,
Nu fii trist!
Garda merge înainte
Prin partidul comunist!

Brisant die Feststellung, dass landesweit die Verbrecher, die Geschichte des Landes zu bestimmen, übernommen haben, anstatt als *ocnași* in den Salinen bei der Mineralförderung eingesetzt zu werden:

Din Banat până la Iași
Se resimte lipsa sării,
Fiindcă cei mai multi ocnași
Au ajuns la cârma țării.

Dem wohlwollenden Gedenken Caragiales (1852-1912), in dem einer dessen – Caragiales – Haupthelden, der Demagoge Nae Catavencu („O scrisoare pierduta"), scheinbar die Unsterblichkeit auch im kommunistischen Gesellschafts-bild Rumäniens erlangt hat, widmet Pastorel das folgende Epigramm:

Cu greu îmi vine să aștern,
Un adevăr ce nu-l suport,
Ca tocmai tu să fii cel mort
Și Catavencu cel etern...

Festzuhalten fällt mir schwer
Diese Wahrheit – unerträglich,
daß du uns fehlst so sehr
und Catavencu lebt wohl ewig.

Das zum Schloss Pelesch in Sinaia gehörende Schlösschen Pelischor wurde unter den Kommunisten in ein Erholungsheim für Kunstschaffende umgewandelt. Dabei handelt es sich um regimetreue Künstler, deren Endprodukte von Pastorel keinesfalls als wahre „Kunstwerke" eingeordnet werden können. Die Verherrlichung der kommunistischen Gesellschaft und deren Menschen vom sogenannten „neuen Typus" – fortschrittlich und ablehnend allem althergebrachten gegenüber – war die von politischer Seite geforderte Thematik in den literarischen Werken des sogenannten „sozialistischen Realismus".

Was Pastorel von den Schöpfungen der systemverherrlichenden Künstler hält, ist erschütternd:

Voi, creatori ai artei pure,
Ce stați acuma la pădure,
Să fiți atenți când vă plimbați
Să nu călcați în .... ce creați!

(continuare în numărul 1 (22) 2019)

Textul integral în ediția online

VASILE GOGEA

„Micii oameni mari" ai Sighetului de acum o sută de ani...

(continuare din numărul 3 (20) 2018)

Cîțiva dintre aceiași „copii", dar cu siguranță mulți fii și multe fiice de-ai lor, au trecut, în 1940, printr-o altă „anabassis" – refugiindu-se, care pe unde au putut, pentru a nu fi împușcați de *nagy reményeket* (grănicerii) lui Horthy ca „trădători" din W.W.I.. Și, a venit din nou un moment de speranță și de revenire acasă. Anul 1944 i-a adunat din nou, după august, la rosturile lor milenare. N-a fost să fie!

Încă o dată, „copiii" de la începutul secolului acela blestemat, copiii lor și nepoții lor au fost siliți să se împotrivească, să-și apere libertatea și demnitatea, a lor și a țării. A trebuit să iasă la rezistență armată, în anul 1948, după trucarea alegerilor din 1946 și abdicarea dictată a Regelui Mihai, cu preoții în frunte, împotriva tentativei de „sovietizare" a Maramureșului, condusă de „celebrele", dar, vai!, deja aproape uitate, „bande ale lui Odoviciuc", impus de ocupanții-eliberatori (!) „prefect" de Maramureș. Datorită tăriei de caracter, patriotismului fierbinte și vechi, spiritului de sacrificiu, mîndriei de nobili români și liberi, chiar așa (cum nu tocmai complet și exact i-a numit acad. Ștefan Pascu) – „în opinci"! Și au salvat, încă o dată integritatea și libertatea Țării. Și, din nou, „copiii" și copiii și nepoții celor de la începutul secolului XX. De fapt, cea mai mare parte a lor, „coconi domnești", *in illo tempore*, urmași ai voievozilor descălecători de țară. Acum însă, profesori și elevi ai Liceului „Dragoș Vodă" din Sighet. Străduindu-se să adauge nobilității lor istorice, moștenite, noblețea învățăturii, aspirația spre orizonturile înalte ale culturii. Din păcate, de această dată, nu onoruri, decorații, recunoașteri au primit!

Acești „copii" ai curajului s-au trezit orfani de țară, proclamați „criminali", „trădători", „vinovați de crime împotriva umanității", de „uneltire" și "înaltă trădare" de un stat, pe care pînă la urmă istoria l-a condamnat definitiv și irevocabil ca fiind „ilegitim și criminal". Refuzînd, însă, în continuare, sub presiunea unei interpretări abuzive a unei legislații care în numele „corectitudinii politice", falsifică adevărul istoric, și cea mai modestă, simbolică recompesă morală: fixarea în memoria colectivă a noilor „copii" a jertfelor înaintașilor. Vor trebui, toată viața (cîtă mai au de trăit, mulți sunt deja nonagenari), ei și strămoșii lor să poarte în „trăistuțele" lor, care mai mult, care mai puțin, dar povara unui total de 1099 (una mie nouă zeci și nouă) de ani de închisoare!

Pînă cînd? *QUOSQUE TANDEM... ?*

Are dreptate prietenul meu, primul prefect țărănist al Maramureșului, după Revoluția din decembrie 1989, să avertizeze, cu vorbele lui Milan Kundera: „Dacă vrei să ucizi un popor, suprimă-i memoria."

Și, pentru că în anul școlar 1958-1959 am fost elev „auditor" – adică neînscris oficial, pentru că aveam doar cinci ani dar știam deja citi și scrie din care pricină tot fugeam de la grădiniță, drept pentru care învățătoarea Pop (trecută de mult la cele veșnice – fie-i luminoasă amintirea!) m-a dus cu ea zilnic la școală, în clasa I a cursului primar de la Liceul „Dragoș Vodă", ca „material didactic" viu, pentru a-i „face de minune" pe cei mai delăsători la carte, am să-i numesc aici pe cei care mi-ar fi putut fi colegi mai mari: Ioan Virag, Nistor Man, Constantin Rad, Ioan Dunca, Vasile Dunca, Gheorghe Andreica, Ioan Ilban, Petru Codrea, Găvrilă Coman, Petru Ulici, Grigore Hotico, Ștefan Deac, Mihai Vlad, Iuliu Vlad, Ioan Motrea, Gheorghe Bulacu, în „frunte" cu dascălul lor Aurel Vișovan. (Conform Marius Vișovan, Mărturii ale rezistenței anticomuniste din Maramureș, Editura Napoca Star, 2008.)

Pentru că ținem minte și aceste cuvinte scrise de Václav Havel, din închisoare, soției sale Olga: omul „lipsit de orizontul trecutului (...) se scufundă în <<atemporalitate>>."

Apelez la ele pentru că, din păcate pentru marele nostru poet, Lucian Blaga și-a anulat singur (se poate spune, în apărarea lui, că *doar metaforic* dar istoria unui popor nu e o „metaforă"!) celebrul vers „Eu cred că veșnicia s-a născut la sat!", atunci cînd a pus în circulație, cu autoritatea lui de *filosof* de această dată, teza „boicotului istoriei" ca „strategie" de supraviețuire a poporului român. În acest „punct" mă simt mai aproape de Coșbuc! Fie și numai geografic: Valea Sălăuței e despărțită de Valea Izei doar de Dealul Ștefăniței.

În ce mă privește, am renunțat cam de multișor să mai fac apel la teorii mai mult sau mai puțin postmoderne, libertariene ori neomarxiene ale conflictului dintre *globalism* și *identitate*. Nici o „hermeneutică a globalizării" nu mi-ar fi de prea mare folos pentru a „traduce" în „cuvinte potrivite" sentimentele trezite de aceste „evenimente" și „povestirea" lor denaturată tocmai de urmașii celor vinovați de comiterea lor. Dincolo de orice interpretare care transferă sau concentrează, uneori vinovății imaginare, doar într-o parte sau alta responsabilitatea, rămîne exemplară și inepuizabilă bogăția unei aspirații legitime. Îmi amintesc, pur și simplu, de o vorbă a lui Montaigne, care pe românește ar suna cam așa: „ *Cel mai mare lucru din lume e știința de a fi la tine (acasă).*"

Mai suntem noi, românii, toți împreună sau unul cîte unul, uneori, totdeauna sau niciodată la *noi (acasă) ?* Un adevăr este sigur: nu există acasă, nu poți să ai o identitate proprie fără *memorie*.

Textul integral în ediția online

REINER KUNZE

POEM NATURII

Lucrurile aud doar când le strigi
pe adevăratul lor nume

Înșelat se vrea singur
omul

El se amăgește
dincolo de lume, lucrurile însă

nu cunosc iertarea

ZI IREALĂ DE MAI

Atât de învolt au înflorit cireșul și părul,
 că s-au prefăcut
într-o mare de nori albi

Satul, învăluit de flori,
plutea depărtându-se

Cu părul nostru alb
am amăgit că-i aparținem
și-am devenit imponderabili

VLADIMIR HOROWITZ INTERPRETEAZĂ LA VIENA PENTRU ULTIMA OARĂ MOZART

El i-a fost mai aproape decât nouă
și a venit, să aducă înapoi,
ceea ce a împrumutat de la el pe viață,
și l-a readus aici, în liniște,
cu o plutire de deget

Până ce încheieturile mâinilor ne-au durut
iar la urmă i le-am azvârlit
de dincoace

Traducere : **Eugen D. Popin**

SELMA MEERBAUM-EISINGER

(1924 – 1942)

Tu, știi tu. . .

Tu, știi tu, cum țipă un corb?
Și cum, speriată și palidă, noaptea
nu știe unde să fugă?
Cum speriată nu mai știe:
Este împărăția ei, ori nu mai este împărăția ei,
aparține ea vântului, sau el ei,
și nu sunt lupii, în lăcomia lor,
gata să sfâșie?

Tu, știi tu, cum suflă vântul de strident
și cum, speriată și palidă, pădurea,
nu știe unde să fugă?
Cum speriată nu mai știe:
Este împărăția ei, ori nu mai este împărăția ei,
aparține ea ploii, sau nopții,
și moartea, care râde lugubru,
este Domnul ei suprem?

Tu, știi tu, cum plânge ploaia?
Și cum merg eu speriată și palidă,
și nu știu unde să fug?
Cum speriată nu mai știu:
Este împărăția mea, ori nu este împărăția mea,
Noaptea îmi aparține, sau eu îi aparțin,
și este gura mea, atât de palidă și confuză,
nu aceea care plânge cu adevărat?

4.3.1941

Primăvară

Soare. Și încă un pic de zăpadă topită
și apă, picurând de pe toate acoperișurile,
și apoi un toc solitar, care bocăne,
și străzi, care în umezeala netedă strălucesc,
și ierburi, care stau în spatele gardurilor înalte,
ca o căprioară pe jumătate speriată ...

Cer. Și ploaia blândă, caldă, care cade,
și apoi un câine, care latră fără sens și fără motiv,
un fulgarin care descheiat flutură,
o rochie subțire, care arată ca un zâmbet,
în mâna unui copil un pic de zăpadă umedă
și în ochii așteaptarea primului trifoi ...

Primăvară. Copacii sunt acum complet goi
și fiecare arbust este ca un sunet molcom
ca prima veste a noului triumf.
Iar mâine se-ntorc și rândunelele

7.03.1940

Mâini

Răpitor de frumos, dăltuit ca din piatră albă,
căreia o rază de soare i-a insuflat viață
și i-a-mprumutat frunze fragede din cei mai
frumoși trandafiri,
ele vorbind în jocul delicat al degetelor
cu mâinile, cărora li s-au dăruit.

Doritoare se frământă precum luptători încă
fragezi și goi,
dar totuși afectuos de vocale,
dăruind cuvinte amețitor de dulci
buzelor, care speriate fug...

Iar degetele, care mângâie grațios
pielea mătăsos de fragedă și caldă,
sunt ca oameni, care atunci când află fericirea,
aproape că uită să priceapă,
dar totuși în ultima clipă înțeleg.

Atât de speriate, căci nu vor să le abandoneze
pe celelalte,
fâlfâie deasupră-le graba sălbatică,
care la atingere, gingașă, în iubire se preschimbă.

Subit însă se poticnesc
și abia dacă, din când în când, mai tresar
ca un copil după un plâns prelung
care suspină, imperceptibil, din când în când.

Totuși e frumos, de parcă sori ar străluci
- de foarte departe, neîntrerupt și tare sfios -
vestind deja o nouă zi senină.

14.10.1941

Cântec de leagăn pentru mine

Mă leagăn și mă leagăn și mă leagăn
cu visuri, ziua și noaptea
și beau același vin amețitor
precum cel care doarme, când se trezește.

Cânt și cânt și-mi cânt un cântec,
un cântec de speranță și fericire,
cânt ca și cel care merge și nu vede
că nu mai poate da înapoi.

Spun și spun și-mi spun povestea,
basmul încâlcelii iubirii,
mie mi-o spun și totuși nu cred
cu toate că știu: sfârșitul este rău.

Îmi cânt și îmi cânt melodia
zilelor, care nu mai sunt,
și mă eliberez de adevăr
dar o fac totuși, de parcă aș fi oarbă.

Râd și râd și râd de mine
ca și cum ăsta ar fi jocul meu.
Și împletesc vise, confuze și întortocheate,
atât de nevinovate, unuia și aceluiași țel.

(1941)

Cântec

Astăzi m-ai îndurerat.
În jurul nostru era numai tăcere,
Numai tăcere și zăpadă.
Cerul era, nu ca azurul,
totuși albastru și plin de stele.
Cântul vântului a răsunat din depărtări
îndepărtate.

Astăzi mi-ai fost o durere.
Casele erau acolo, imaculat înzăpezite,
toate în rochia iernii.
Un acord în terță joasă
era în vibrația pașilor noștri.
Sirenele trenurilor au vuit prelung ...

Astăzi a fost minunat.
Fermecător ca înălțimile troienite,
cufundate în inelul amurgului.
Astăzi m-ai îndurerat.
Astăzi mi-ai spus: du-te!
Și eu... eu am plecat.

12.25.1939

Selma Meerbaum-Eisinger, s-a născut la 5 februarie 1924 la Cernăuți, în Bucovina, fiica comerciantului evreu Max Meerbaum și a Friederikăi Schrager. Selma a fost verișoară de gradul doi cu Paul Celan, tații mamei au fost frați. După intrarea trupelor germane în Bucovina, cedată Uniunii Sovietice în iulie 1941, Selma, mama ei și tatăl ei vitreg, Leo Eisinger, sunt obligați în octombrie 1941 să locuiască în ghetoul orașului. Familia a fost ocolită de deportare până în iunie 1942. Odată cu ultima "recrutare" din 28 iunie, Selma împreună cu familia și cu rudele au fost transferate în lagărul temporar Cariera de Piatră din Transnistria. De acolo a fost deportată, ca și mulți alții, în lagărul de muncă Mikhailovka. Selma a murit acolo, la 16 decembrie 1942, de tifos și epuizare fizică la vârsta de optsprezece ani.

Traducere și prezentare: **Eugen D. Popin**

Tiparul executat la:
Druck und Bindung
DRUCKEREI LINDEMANN
STIFTSTRASSE 49
63075 OFFENBACH
B.R.DEUTSCHLAND

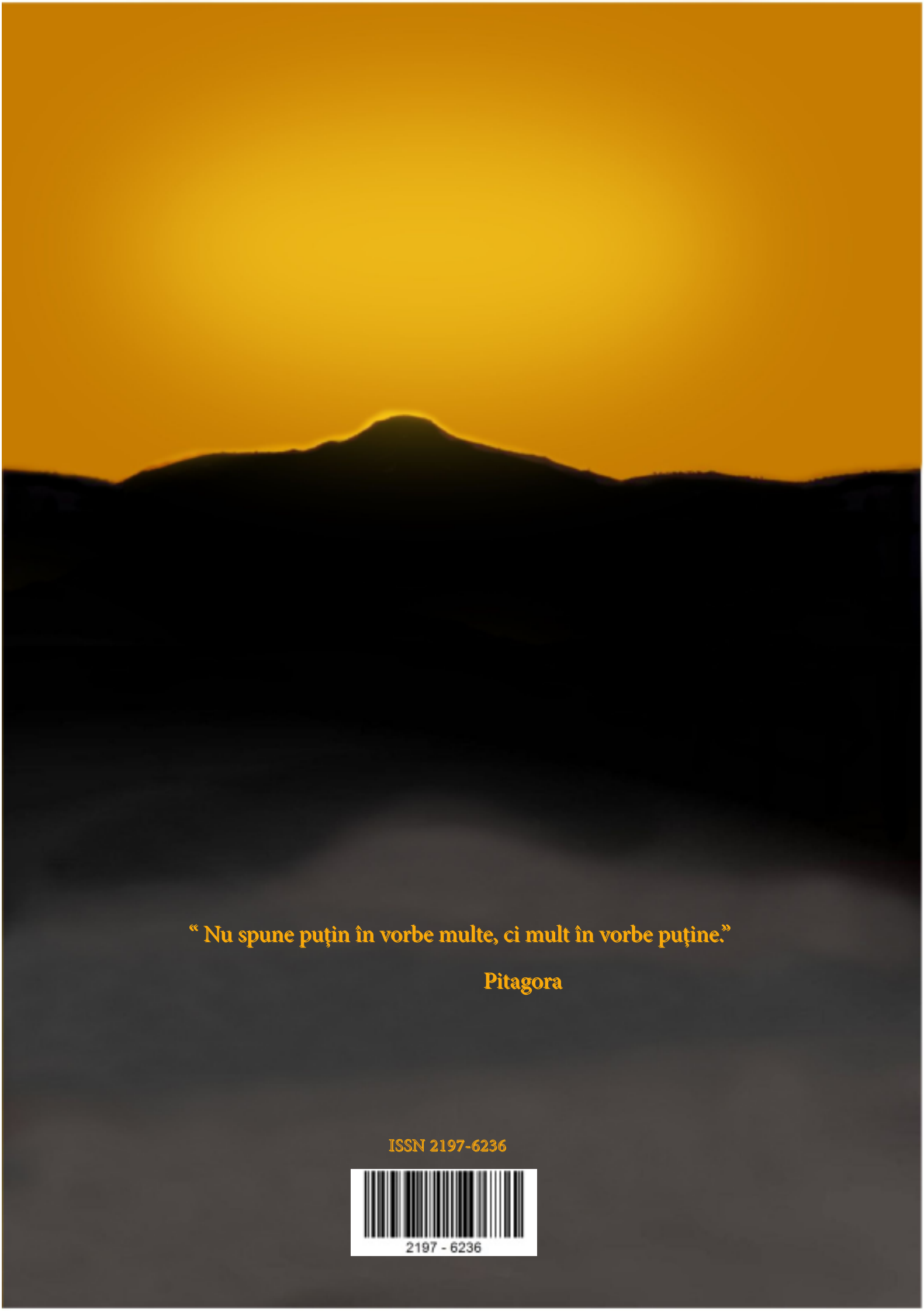

“ Nu spune puțin în vorbe multe, ci mult în vorbe puține.”

Pitagora

ISSN 2197-6236